

ΚΑΪΤΑΤΖΗ - ΧΟΪΛΙΟΥΜΗ ΔΕΣΠΟΙΝΑ

Τρία ποιήματα

ΜΗΛΟ ΚΟΚΚΙΝΟ

*Μήλο κόκκινο κρατώ
Και προχωράω
Στο άρωμά του οι μνήμες φυλαγμένες
Η αφή του ανάσα που με γαληνεύει
Το χρώμα οργασμός και ευφορία
Δροσιά στα φλογισμένα στήθη ο χυμός του
Η γεύση απόσταγμα σοφίας
Ο σπόρος του τον νυν και το αεί
Μήλο κόκκινο
Τον κόσμο ολάκερο κρατώ
Και προχωράω*

ΠΡΟΣΦΥΤΕΣ

*Κλάδεψαν τις φτερούγες μας
Και τις φύτρες μας τις ξερίζωσαν
Επανειλημμένα, οδυνηρά, αποτρόπαια*

*Μα εμείς κρατώντας το νήμα της ζωής
Προσπαδούμε ν' αγγίζουμε την καρδιά της γης
Κι ας μας απειλεί ένα νέο ξερίζωμα*

*Ναι και με κομμένες τις ρίζες
Θα σταδούμε όρδιοι
Και με σπασμένα τα κλαδιά
Θα ανδίσουμε
Γιατί ότι έχουμε το κουβαλάμε μέσα μας
Οι ρίζες φύτρωσαν στα σωδικά
Και μας κρατάνε στέρεα στης ελπίδας το έδαφος
Τα κλαδιά, τα φύλλα στο φυλλοκάρδι μεγάλωσαν
Και τα λουλούδια ανδίσαν στα μάτια μας
Ο σπόρος στο δάκρυ και στο χαμόγελο μέστωσε
Ο σπόρος μας θα κατακλύσει το σύμπαν
Και θα γεννήσει χιλιάδες ουράνια σώματα.*

*Εδώ είμαστε πάλι
Εδώ είμαστε πάλι
Στον τόπο αυτό τον γνώριμο τον ξένο
Λεύκες γυρτές στ' αγιάζι του χειμώνα
Τα φυλλαράκια τ' αφήσαμε ξοπίσω μας
Στις ρίζες να μας φέρουνε ξανά
Εδώ είμαστε πάλι
Εδώ που ο ήλιος έχει μόνο δύση
Ξεριζωμένες ανεμώνες στης πίκρας το κατώφλι αφήμένες
Βαρκούλες με σχισμένα τα πανιά
Βαμμένες στο χρώμα της ελπίδας
Εδώ είμαστε πάλι
Κρινάκια ανδηρά στο καταχείμωνο
Μαβιές και κίτρινες ανταύγες στο άσπρο του χιονιού
Το άρωμά μας με των νιφάδων τ' άρωμα ας δέσει
Η ανάσα μας στους πάγους ας αποτυπωθεί
Για να ζεστάνουν την ερημιά μας*

ΠΟΤΑΜΙ ΑΝΗΣΥΧΟ

Θεόρατα βουνά που τόσο αγάπησα
Που τόσο λάτρεψα τ' ανάστημά τους
Κλοιός γίνανε τώρα και με πνίγουν
Οι ρεματιές που μ' έκρυψαν στους κόρφους τους
Που μ' έντυσαν στο πράσινό τους
Τώρα μ' αφήνουν στο διάβα του χειμάρρου
Η λίμνη που με γαλήνευε
Και χάιδευε με ψίθυρους σοφούς το νου μου
Τώρα την θλίψη της μ' απλώνει
Δρόμοι συντρόφια μου
Που μ' έμαθαν τα πρώτα βήματα να ρίχνω
Οι δρόμοι αυτοί
Που χάιδευαν και ζέσταναν το πάτημά μου
Τώρα ξυπόλητη σ' άγνωρα μονοπάτια με πηγαίνουν
Και 'γω
Ποτάμι ανήσυχο θολό κι ανταριασμένο
Στης θάλασσας τα βάθη μ' ορμή κι οδύνη χύνομαι
Το άλας και την απεραντοσύνη της να γέψω

ΒΑΣΙΛΗΣ ΤΖΑΝΑΚΑΡΗΣ

«Είσαι φασίστας ρε κομάντο, ναι ή όχι;»

Είχε κάτι μέρες που είχα φτάσει στη Δ' Μοίρα Καταδρομών στο Γ' Σώμα Στρατού στη Θεσσαλονίκη όταν σε μια από τις λιγοστές βραδινές μας εξόδους, από εκείνες που με τόση λαχτάρα και αγωνία περιμένουν κυρίως τα καινούρια φαντάρια, με φώναξε ο αξιωματικός υπηρεσίας για να με ενημερώσει ότι ύστερα από την επιστροφή μου θα με περίμενε στο γραφείο του ο λοχαγός του Δεύτερου Γραφείου «δι' υποθεσίν μου». Τα χρειάστηκα. Ήταν η εποχή της Χούντας και λίγο πολύ φοβόμουν ότι το στράτευμα θα ήταν ήδη ενημερωμένο για την όλη πολιτική μου τοποθέτηση και δραστηριότητα κατά τα χρόνια της Ένωσης Κέντρου και του Ανένδοτου Αγώνα, που είχε εκδηλωθεί από τα μαθητικά μου σχεδόν χρόνια είτε ως οργανωτής της μεγάλης εκείνης απεργίας για το 15% της προίικας στην παιδεία, είτε ως εκφωνητής του Γεωργίου Παπανδρέου κατά την προεκλογική του άφιξη στα Σέρρες αλλά είτε και ως εκφωνητής του θρυλικού «πούλμαν της αλήθειας» με το οποίο είχαμε φτάσει μέχρι τον Έβρο λίγο πριν τις εκλογές του Φεβρουαρίου του 1964.

- Ωχ! έκανα από μέσα μου αλλά φρόντισα να κρύψω την αγωνία και τους φόβους μου από τον δόκιμο που χαμογελούσε με κάποιο πονηρό νόημα. Ήμουν ελάχιστους μόλις μήνες στο στρατό, αφού προηγουμένως είχα περάσει για μια εβδομάδα από την Κόρινθο, σαράντα σχεδόν μέρες σε ένα άδλιο στρατόπεδο συγκέντρωσης νεοσυλλέκτων στην Καλαμάτα και κάτι λίγες στο γκέτο του Μεγάλου Πεύκου, απ' όπου ένα καλό ξημέρωμα μας φόρτωσαν σ' ένα σαράβαλο Ρέο για να μας ξεφορτώσουν αργά το βράδυ στην αυλή της Δ' Μοίρας Καταδρομών.

- Ωχ! Ξανάκανα από μέσα μου και ως διά μαγείας κέφι και όρεξη για τη βραδινή εκείνη έξοδο πήγαν περίπατο. Και παρά το γεγονός ότι τα άρβυλά μου ήταν σχεδόν καινούρια, φρεσκοβαμμένα με μπόλικη μπογιά και περασμένα πάλι και πάλι με λίπος για να είναι μαλακά, ξανάρχισα να τα νιώθω στενόχωρα και να με χτυπάνε κιόλας. Πήγαν κατά διαόλου οι επισκέψεις σε φίλους και γνωστούς που είχα προγραμματίσει

αλλά και η διάθεση για φαγητό και κρασί με τους συναδέλφους που θα έβγαινα. Του κάκου οι περισσότεροι από αυτούς προσπαθούσαν να με ενθαρρύνουν και να με καθησυχάσουν με τα λόγια και τις εξεπίτηδες περί ανέμων και υδάτων κουβέντες τους. Και μάλλον για λόγια παρηγοριάς και μόνο τα ένωθα για ό,τι κακό με βρήκε και για ό,τι θα αντιμετώπιζα με το που θα ξανάμπαινα στο στρατόπεδο. Γι' αυτό και δεν γλύκαναν ούτε στιγμή τη στενοχώρια μου ούτε και απάλυναν τον πόνο μου από το απροσδόκητο και το άγνωστο που επρόκειτο να αντιμετωπίσω.

Έτσι και πριν καλά καλά λήξει η «μετά δημοσίων θεαμάτων» μου, ταρακουνημένος από ένα σωρό σκέψεις και ζωσμένος από μαύρα φίδια έσπευσα να δώσω όσο γινόταν πιο γρήγορα ένα τέλος στην αγωνία μου και να παρουσιάσω μια ώρα αρχύτερα στο λοχαγό που θα με περίμενε ακολουθώντας την ιεραρχία, όπως μας επαναλάμβαναν κάθε τόσο και μάλιστα ουρλιάζοντας τις περισσότερες φορές οι επιλογίες των λόγων.

Έτσι στην αρχή παρουσιάστηκα στον δόκιμο αξιωματικό που θα ήταν υπηρεσία στη διάρκεια εκείνης της νύχτας.

- Α, ήρδες κιόλας; έκανε εκείνος τάχα μ' ενδιαφέρον αλλά περισσότερο με χαιρεκακία. Ο κ. λοχαγός σε περιμένει στο γραφείο του! και μου έδειξε ένα μικρό φωτισμένο παράθυρο στον επάνω όροφο του διοικητηρίου, σχεδόν στη μέση της πρόσοψής του. Ανέβηκα με κάποιο τρακ. Μου είχαν λυθεί τα γόνατα, χέρια, πόδια, χαμός. Μπροστά στην κλειστή πόρτα του μικρού γραφείου στάθηκα, πήρα βαθιά ανάσα, χτύπησα, άκουσα εμπρός, άνοιξα και παρουσιάστηκα χαιρετώντας σε στάση προσοχής. Ο λοχαγός διάβαζε καδισμένος σ' ένα μικρό άβολο γραφείο. Ούτε που καταδέχτηκε να σηκώσει τα μάτια του για να με δει. Δεύτερη δυνατή προσοχή και παρουσίαση εγώ. Τίποτα ο λοχαγός. Τα μαύρα φίδια είχαν αρχίσει ν' αυγαταίνουν μέσα μου. Κι ύστερα τόλμησα μια τρίτη παρουσίαση με όλα τα προαναφερόμενα. Τίποτα και για τρίτη φορά ο λοχαγός. Έμεινα σε στάση προσοχής να περιμένω. Ο λοχαγός ήταν ψηλός, ξερακιανός, μαυριδερός, με δυνατό πηγούνι, κοντοκουρεμένα μαλλιά και το κυριότερο, διάβαζε χωρίς να μου δίνει σημασία. Μερικά χρόνια αργότερα μια ριπή πολυβόλου που ρίχτηκε από το προεδρικό μέγαρο της Λευκωσίας θα τον κομματιάσει έτσι καθώς θα τον βρει όρδιο και μ' ένα αυτόματο στο χέρι πάνω σ' ένα τανκ, να προσπαθεί να μπει μέσα σ' αυτό.

Προσπάθησα να δω το βιβλίο που είχε ανοιγμένο μπροστά του αλλά δεν ήταν εύκολο. Εντωμεταξύ για μένα θα είχε περάσει κιόλας ένας αιώνας και για τον λοχαγό κανένα δεκάλεπτο όταν επιτέλους εδέησε να το κλείσει και να στραφεί προς το μέρος μου. Αστραπιαία πρόλαβα και είδα το εξώφυλλο από ένα τόμο του «Μάιν Κάμπφ» (ο Αγών μου) του Χίτλερ των εκδόσεων «Δαρεμά». Ο λοχαγός με κοίταξε κατά πρόσωπο

και η φωνή του βγήκε με αρκετή δυσκολία μέσα από τα δόντια του, λες και περισσότερο ήθελε να φτύσει παρά να μιλήσει:

- Είσαι φασίστας ρε κομάντο, ναι ή όχι; Τα 'χασα κι έχω τη γνώμη πως οποιοσδήποτε φαντάρος στη θέση μου δεν θα τα έχανε λιγότερο. Τι του λες τώρα αυτού εδώ του χουντάρρα, σκέφδηκα, προσπαθώντας να βάλω να δουλέψει το μυαλό μου.

- Άμα λέμε φασίστα τον άνθρωπο που αγαπάει την πατρίδα του κ. λοχαγέ... άρχισα να λέω, όταν με διέκοψε:

- Αυτό εδώ το 'χεις διαβάσει ρε κομάντο; Φώναξε δυνατά και στο ίδιο στυλ της φτυσιάς, δείχνοντάς μου το βιβλίο που μέχρι πριν λίγο διάβαζε. Εντωμεταξύ όμως φαίνεται πως είχα αρχίσει να παίρνω τα πάνω μου και να ξεπερνάω την αρχική μου λαχτάρα, γιατί άκουσα τη φωνή μου να του απαντάει με θάρρος:

- Αυτό κ. λοχαγέ από τα χρόνια που πήγαινα ακόμη στο Γυμνάσιο! Θέλοντας βέβαια να συμπληρώσω αλλά αυτό από μέσα μου: «Άμα ρε μαλάκα εσύ το ανακάλυψες τώρα στα σαράντα σου, εμείς το έχουμε ξεπετάξει απ' όταν είχαν βγει οι λάσπες!»

Φυσικά από αυτά ούτε λόγος προς τα έξω. Εξάλλου οι στιγμές δεν ήταν κατάλληλες για ηρωισμούς και ανόητες αποκοτιές. Η επόμενη κίνηση του λοχαγού ήταν να τραβήξει ένα από τα διπλανά συρτάρια του γραφείου του και να βγάλει από μέσα πιάνοντας κάπως άγαρμπα, κάπως νευριασμένα, ένα φύλλο εφημερίδας μικρού σχήματος που κυκλοφορούσε εκείνη την εποχή:

- Αυτό ρε κομάντο ξέρεις τι είναι; Ξαναφώναξε δείχνοντάς μου το με τρόπο που έλεγε, εδώ σε έχω ρε μάγκα μου κι άμα μπορείς βρές το. Ευχαρίστησα για μια ακόμη φορά τον καλό θεό της δημοσιογραφίας γιατί με είχε κάνει όχι μόνο περίεργο αλλά και δεινό εφημεριδοφάγο. Έτσι και τότε, όπως και τώρα, παρακολουθούσα όλες σχεδόν τις εφημερίδες που κυκλοφορούσαν (τότε βέβαια δεν υπήρχε και ο σημερινός εκδοτικός κατακλυσμός) κι έτσι δεν δυσκολεύτηκα να διαπιστώσω ότι αυτό που κρατούσε σχεδόν τσαλακωμένο στα χέρια του ο λοχαγός ήταν το «σαλόνι», όπως θα λέγαμε, από μια εβδομαδιαία φιλοναζιστική εφημερίδα της εποχής, την «4η Αυγούστου», μ' ένα άρθρο του Κώστα Πλεύρη περί αξιοκρατίας.

Όλα αυτά βέβαια του τα είπα του λοχαγού με το νι και με το σίγμα, που λένε. Ο λοχαγός έμεινε. Έδειχνε πως δεν ήξερε τι να σκεφτεί και τι να υποδέσει. Στην αρχή νόμισα ότι θα άρχιζε να ουρλιάζει ύστερα ότι τουλάχιστο θα έβαζε τις φωνές και τέλος ότι θα πηδούσε ο ίδιος ή θα έριχνε εμένα από το παράθυρο. Τελικά όμως δεν έκανε τίποτα απ' όλα αυτά. Απλά έγυρε στη ράχη της καρέκλας του και είπε ήρεμα:

- Κάτσε ρε κομάντο, δέλεις καφέ; Και κάπως έτσι ανέλαβα να σχε-

διάζω μια μικρή εφημερίδα τοίχου από χαρτόνι για το Κ.Ψ.Μ. κάθε δεκαπέντε μέρες και ανάλογα με τις δραστηριότητες της μονάδας μου, με αποτέλεσμα να γλιτώνω πολλές φορές από ένα σωρό επίπονα και ανόητα καθήκοντα και ασκήσεις. Εκείνο όμως το «- Είσαι φασίστας ρε κομάντο, ναι ή όχι;» οφείλω να ομολογήσω πως για χρόνια μού ταλάνιζε το μυαλό και μου βασάνιζε τη σκέψη, ώσπου με πολύ κόπο κατάφερα να το στριμώξω μέσα από τα περιθώρια της πλάκας και να ησυχάσω μια για πάντα από αυτό.

ΒΑΓΓΕΛΗΣ ΙΝΤΖΙΔΗΣ

*Τρία αποσπάσματα από την
«Βιογραφία του χρόνου»*

Ο ΠΟΛΕΜΟΣ

Περισσότερο από κάθε άλλη φορά μας εμψυχώνει η σκέψη μιας νέας
εποχής
αναγνωρίζουμε ξεκάθαρα την αποστολή μας να σώσουμε την
ευρωπαϊκή κουλτούρα από την προελαύνουσα σιατική βαρβαρότητα
Ο πόλεμος των πρωτόγονων ενστίκτων
Είμαι στην 17^η στρατιά των καθαρόαιμων αρειών
Με λένε Χέρμαν Χοτ

*Είμαι πριν από κάθε μου κίνηση
που άπαξ και την φανταστείς*

σε μια ορχήστρα θανάτου

*η πλήρης αγελάδα
δεν θα γεννήσει φιδινόπωρο*

Κάποιοι μας κατηγορήσαν για σχέδια παράξενα

*Το όρνεο των εικόνων
εκπέμπει στα καταλύματα
που όση κι η πείνα μας
από ανάγκη
τυφλά τα κτυπήματα*

Προδημοσίευση από το βιβλίο «Η Βιογραφία του Χρόνου» (1889-2003).

I am going into my beast act
A juvenile delinquent on his way to be deceased has tortured a cat
to death in my presence

πριν από τότε που όλα σταμάτησαν

*ο Μητροπολιτικός Στεγαστικός Όμιλος του Λονδίνου
για την κοινωνική υγιεινή που καθάριζε περαιτέρω τους
κήπους του ξεβρομίζοντας το περιθώριο*

*Περπατώ στο μοναδικό μου γνωρίζω
σε δίκαιες μέρες και σε δύσσομες*

*στα στεγαστικά τετράγωνα της Ολλανδίας
για ακοινωνικές οικογένειες
με σκοπό την ανάνηψή τους και
την μετατροπή τους σε καθαρές, υπεύθυνες και φιλήσυχες*

*το επίσημο δείπνο της Ελσινόρης για μετανάστες με διαβατήριο τη
λήθη*

*ένα γύρω του κόσμου και πίσω
κυνηγώ τη σκιά που στερήθηκα*

το τυφλό μάτι μέσα στο νου

coalition forces have begun striking selected targets of military
importance to undermine Saddam Hussein's ability to wage war.
Then, coalition forces will make the country safe, and will work
with the United Nations to help Iraq get back on its feet. We will
continue to provide immediate humanitarian aid, and we will help
with longer-term projects

Σε δίκαιες μέρες και σε δύσσομες

*η Ευρώπη που αρχίζει τους αιώνες
με θάνατο*

σε αυτές τις πόλεις την αμφίβολη ώρα της αυγής

τα όρνεα με τα σκουριασμένα ράμματα -
τριμμένο συρματοπλέγμα -
βαριανασαίνουν τη δύναμη
στα χειρουργεία

αυτό το νόημα που δεν έχει νόημα

σκόνη

ΔΙΧΩΣ ΤΕΛΟΣ (1934-2003)

Εκείνο το πρωί σηκώθηκε κάτω από ένα γυάλινο ουρανό ραγισμένο στα σημεία της σκουριάς. Εκεί που ο θολωτός πολυέλαιος ενσωματώνεται στην οροφή της κρεβατοκάμαρας.

Όσο το αυτοκίνητο παραμένει ένα μέσο μεταφοράς για ιδιαίτερα προνομιούχους κύκλους, εκατομμύρια υπάκουοι, εργατικοί και ικνοί άνθρωποι, οι οποίοι πολλές φορές ζουν μια ζωή με περιορισμένες ευκαιρίες, νιώθουν με πίκρα ότι τους αρνούνται ένα μέσο μεταφοράς που θα τους άνοιγε ιδίως τις Κυριακές και τις αργίες, μια πηγή άγνωστης, χαρμόσυνης ευτυχίας... Ο εμφατικά ταξικός και άρα κοινωνικά διχαστικός χαρακτήρας που έχει προοδωθεί στο αυτοκίνητο πρέπει να απαλειφθεί. Το αμάξι δεν πρέπει να παραμείνει ένα αντικείμενο πολυτελείας, αλλά να γίνει ένα χρηστικό αντικείμενο!

Έκλεισε το ραδιόφωνο ικανοποιημένος. Από το ανοιχτό παράθυρο ανέμιζε μια ηλιόλουστη τάξη πολεμικής κινητοποίησης. Οι δυσσομίες της πόλης είχαν εξολοθρευτεί και μαζί τους οι ασθένειες που βασάνιζαν ένα σχεδόν απόμακρο παρελθόν. Τύφος, φυματίωση, πείνα. Βέβαια αυτή η προετοιμασία δεν επιτρέπει την πώληση έστω κι ενός Φολκσβάγκεν στο κοινό. Αλλά στο Τρίτο Ράιχ ο καθένας θα αποκτήσει το δώρο του. Θα έρδει ένα πρωινό σαν αυτό, στην πόρτα του, προσεκτικά τυλιγμένο. Με τη λεπτή βέρα ακόμη στο δάχτυλό του ετοίμασε τη μικρή βαλίτσα με τα ροδάκια για την ακατάπαυστη μετακίνηση στην παγκόσμια νέα τάξη που έμελλε να επικρατήσει. Τα λαϊκά θαγόνια μετέφεραν τώρα σημαντικές προτεραιότητες. Ένας ολόκληρος κόσμος μεταφέρεται δυτικά - ανατολικά, βόρεια - νότια, στην Ευρώπη. Σταθμοί, καταγραφές, διακρατικοί εταίροι σε σχέδια, μια ήπειρος σε ένα project in progress.

Άνοιξε την πόρτα αφήνοντας μερικές οδηγίες από μισοτελειωμένες φράσεις στην οικιακή βοηθό, που τον επισκεπτόταν κάθε Δευτέρα πρωί στις 8:30 ακριβώς. Κατευθύνθηκε προς το ταχυδρομείο, αφήνοντας το βαλιτσάκι να κραδαίνει πάνω στο πλακόστρωτο την παρουσία του.

Είχε προλάβει να ταξινομήσει προσεκτικά μερικές τρίχες – όσες μπόρεσε να βρει στις γωνιές του λουτρού, στις παρατημένες βούρτσες και στις γωνιές του κρεβατιού. Έπειτα, πάνω από το ριζόχαρτο που τις είχε επικολλήσει, προσεκτικά, μία προς μία, είχε ακουμπήσει τη γαλάζια κορδέλα που συγκρατούσε τα πλούσια μαύρα μαλλιά της. Σε ξεχωριστό πακέτο είχε τυλίξει τα λευκά αθλητικά παπούτσια της και σε ένα φάκελο είχε συγκεντρώσει τα σημειώματα που του άφηνε καδώς και μικρές χειροποίητες κάρτες, ταξινομημένες κατά επέτειο γάμων, γενεθλίων και προαγωγών. Όλα, όσα εκείνη συγκρατούσε στη μνήμη της από εκείνο το νοσηρό παρελθόν. Πήρε την προκαθορισμένη θέση του στη σειρά μπροστά από την υπάλληλο. Όλα πήγαν προς τη σωστή διεύθυνση και εκείνος αναχώρησε διαστικά για τη στάση λεωφορείου. Γραμμή για το σταθμό.

Εκείνο το πρωί έπινε τον καφέ του στο καδιστικό, ξύνοντας μηχανικά ένα παλιό έκζεμα γύρω από τη χρυσή του βέρα. Τώρα η παραδοσιακή τεχνική των πωλήσεων άλλαξε. Στην εφημερίδα το άρθρο για τον Οδηγό των πωλήσεων του Μπάρτον ήταν εξαιρετικό και το απόσπασμα από τον Οδηγό σαφές: «Δημιουργήστε μια επιθυμία κατοχής αρκετά δυνατή, ώστε να υπερνικήσει τη φυσική αντιπάθεια για το ξόδεμα των χρημάτων, και θα κάνετε τη μια πώληση μετά την άλλη».

Από το ραδιόφωνο τα νέα ήταν ενθαρρυντικά. Ο καγκελάριος δήλωνε πως «οι ψήφοι των κομμουνιστών του 1953 μειώνονταν όσο περισσότερα οικιστικά προγράμματα υλοποιούνται και όσο περισσότεροι χώροι στάθμευσης έχασκαν – στην ίδια καθαρή πόλη – έτοιμοι για την υποδοχή των αυτοκινήτων».

Ρουφώντας μια τελευταία γουλιά από τον καφέ του, σηκώθηκε. Φώναξε την οικιακή βοηθό. Ήταν Δευτέρα, 8:55 ακριβώς. Πήγαν μαζί στο μικρό δωμάτιο, δίπλα από το λουτρό, που χρησίμευε ως αποθήκη. Της ζήτησε να ξεσκονίσει τα συρτάρια με τις προμήθειές του. Ήταν όλες ταξινομημένες κατά ποιότητα - λιπαρά, ξηρά - κατά χρώμα - μαύρες, καστανές, ξανθές τούφες μαλλιών - και κατά χρονολογία, έτσι καδώς έφταναν σε όλη τη διάρκεια του πολέμου σε μικρά πακέτα δώρων ανταμοιβής. Δίπλα ακριβώς ήταν τα πιο πολύτιμα από τα δώρα αυτά. Μερι-

κά αξόδευτα ακόμη χρυσά δόντια και σκελετοί γυαλιών. Είχε περάσει καιρός και μπορούσε να απολαύσει εκείνη την χαρμόσυνη ευτυχία, που του προφήτεψε ο Αδόλφος Χίτλερ, στην Έκθεση Αυτοκινήτου, στο Βερολίνο του 1934.

Είχε μια περίφημη διάθεση αυτό το πρωινό. Ένιωθε αυτή την παράδοξη ησυχία του δικαιωμένου. Το προηγούμενο βράδυ, μετά την εκδήλωση, ο σοσιαλδημοκράτης δήμαρχος της πόλης, παρουσία μερικών Γάλλων και Αμερικανών επισήμων παραδεχόταν με ικανοποίηση ότι «το ναζιστικό αίμα είναι ακάθαρτο, βιολογικά ανθυγιεινό και αδεράπευτο...Όσοι έχουν ναζιστικό αίμα δεν μπορούν να λυτρωθούν. Πρέπει να στείρωθούν για πάντα». Ακριβώς αυτό, ψιθύρισε στο νου του. Η καθαρότητα του αίματος και η επιλογή της στείρωσης είναι πάντα μια αλήθεια και μια πραγματικότητα. Ετοιμάστηκε γρήγορα. Άνοιξε την εξώπορτα. Το φολκσβάγκεν ήταν παρκαρισμένο ακριβώς μπροστά από την εξώπορτα.

Τράβηξε, με μια δυσaréσκεια να συσπάται στο πρόσωπό του, το βαλιτσάκι με τα ροδάκια, μουρμούρισε κάτι τελευταίες φράσεις για οδηγίες στην οικιακή βοηθό και αναχώρησε για το αεροδρόμιο. Βερολίνο-Βρυξέλλες. Αυτό το πραγματοποιήσιμο project in progress της Ευρωπαϊκής Ενοποίησης. Η κινητικότητα τον κρατούσε πάντα σε ενάργεια αν και περίμενε με ανυπομονησία την άδειά του. Η άνοιξη ήταν πάντα ίδια. Φωτεινό και καθαρό πρωινό προμηγνούσε το ξέγνοιαστο καλοκαίρι του 2003. Έβαλε το ραδιόφωνο δυνατά και άνοιξε το παράθυρο του οδηγού. Σφύριζε αμέριμνος τους μουσικούς ρυθμούς. *Tous le matins du monde. Les concert des nations.*

Φωτογραφία: Μαρία Στέφωση

ΓΥΝΑΙΚΑ ΣΕ ΣΚΟΥΪΡΙΑΣΜΕΝΟ ΒΑΓΟΝΙ

Κι ας γλούγλου
ας πορεύεται αργά
σε σπασμένα σανίδια
κι ας γλου
περιστέρι σκουριά

θραύσματα σταθμοί
ράγες χαλίγια
μύγες προορισμοί

Στιγμές ασχολίας ανθρωπίνων
ή και εκείνος με τη βουλιμική ευτυχία

εγκαταλείπονται

δονούμενες ακόμη ιστορίες,
που αφήνουν
κόκκινα χείλη
σε ηδονικές παρειές,

εκτοπισμένοι συρμοί
σφυρίζοντας την ανοχή.

Δεν απελπίστηκα ποτέ
αν και από κάτοπτρα

παρούσα

γυμνή ----
ένας Άγιος Σεβαστιανός στον καμβά
από ισορροπία των όγκων
να μετριέται ο πόνος
 οι μορφασμοί του ιδρώτα
να χανώνονται στα στήδια μου
 με ένα σπασμό οι οργασμοί.

Έπεφτα πάντα βαριά στα έτοιμα χέρια

με το δρεπάνι της θέλησης

άγγελοι

ανοιγοκλείνουν

και ανθούν

στο χνώτο τους

διάφανοι

άκαμπτα δάχτυλα

στερημένα τα αποτυπώματα

παγωμένες φωνές τη χροιά

εκεί που κάποτε φλυαρούσες για φως

και από φως

ανάγκη

δεν είναι

να δεις

τους Ευγενείς, στο Ουφίτσι

στο Μποργκέζε, Νεαρούς Επισκόπους

την Αντεια, στη Νάπολη

διψασμένοι πληθυντικοί,

κι όχι

όχι

όπως χάραξε ζωντανή ακόμα η στιγμή

ένα αυλάκι της ανάμνησης

Πάρε με

στο σκοτεινό μυαλό

χτυπάει ένα ρολόι

LEO FERRE

Η μοναξιά

Μετάφραση: Λαυρέντης Θεοδοσίου

Είμαι από μια χώρα διαφορετική από τη δική σας, είμαι από μιαν άλλη συνοικία, είμαι από μιαν άλλη μοναξιά.

Σήμερα φαντάζομαι καινούρια μονοπάτια. Δεν είμαι πια από τον τόπο σας.

Περιμένω τα νέα είδη. Βιολογικά, μια χαρά τα βολεύω με τη γνώμη που έχω για τη Βιολογία: ουρώ, εκσπερματίζω, γελώ.

Είναι επείγουσα ανάγκη να κατασκευάσουμε τις ιδέες σας να ήτανε βιομηχανικά προϊόντα.

Είμαι έτοιμος να σας προμηθεύσω τα εκμαγεία. Αλλά...

Η μοναξιά...

Τα εκμαγεία έχουν καινούρια υφή, σας προειδοποιώ. Κατασκευάστηκαν αύριο το πρωί. Αν δεν έχετε, από αυτή την ημέρα, το σχετικό με τη διάρκειά σας συναίσθημα, είναι άχρηστο να σας

το μεταβιβάσω, είναι άχρηστο να κοιτάξετε μπροστά σας γιατί το μπροστά είναι πίσω, η νύχτα είναι μέρα. Και...

η μοναξιά...

Είναι επείγουσα ανάγκη τα αυτόματα πλυντήρια στη γωνιά των δρόμων να λειτουργούν ανενόχλητα όπως οι σηματοδότες. Οι μπάτσοι του απορρυπαντικού θα σας υποδείξουν το μέρος, όπου θα σας επιτραπεί να πλύνετε αυτό που νομίζετε πως είναι η συνείδησή σας και που δεν είναι παρά μία εξάρτηση του δηλητηριασμένου υπολογιστή που χρησιμοποιείτε για μυαλό. Κι όμως...

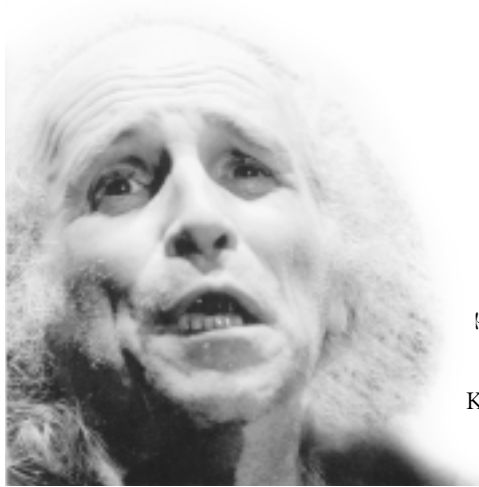
η μοναξιά...

Η απελπισία είναι μια μορφή ανώτερη από την κριτική. Προς στιγμή θα την αποκαλούμε «ευτυχία», οι λέξεις που χρησιμοποιείτε καθώς δεν είναι πια «οι λέξεις», αλλά ένα είδος αγωγού μέσα από τον οποίο οι αναλφάβητοι καλή συνείδηση διαπλάσσουν. Αλλά...

η μοναξιά...

Για τον Αστικό Κώδικα θα μιλήσουμε σε λίγο. Για την ώρα θα ήθελα να κωδικοποιήσω το ακωδικοποίητο. Θα ήθελα να αναμετρήσω τις ποικιλόχρωμες δημοκρατίες σας.

Θα ήθελα να τρυπώσω στο απόλυτο κενό και να γίνω αυτό που δεν ειπώθηκε, που δεν πραγματοποιήθηκε, που δεν είναι παρδένο γιατί μου λείπει η διαύγεια. Η διαύγεια μέσ' στο βρακί μου βρίσκεται.

LEO FERRE: (1916
– 1993) Ποιητής και
μουσικός, ο Φερρέ συνδύασε
το λυρισμό με την αργκό,
τον έρωτα με την αναρχία.
Καταλαμβάνει μια κεντρική
θέση στον κόσμο του
γαλλικού τραγουδιού.

ΓΙΩΡΓΟΣ
ΠΟΛΥΖΟΣ

Κόσμημα και Μικρογλυπτό

Ο Γιώργος Πολύζος μελέτησε, σχεδίασε και επανυλοποίησε, στο σύνολό τους σχεδόν, τα κυριότερα αρχαία ελληνικά μουσικά όργανα, από τον 7^ο έως τον 4^ο αιώνα π.Χ., με τα οποία αποδίδει τα σωζόμενα αρχαία ελληνικά μουσικά κείμενα.

Χειροποίησε τη λύρα που ο Δήμος Σερρών το 1991 πρόσφερε στον Πρόεδρο της Δημοκρατίας Κωνσταντίνο Καραμανλή.

Κατασκεύασε όργανα για τις μουσειοσκευές του Κέντρου Μελετών Ακρόπολης.

Σχεδιάζει και εκτελεί κοσμήματα που διακρίνονται για τη μορφή, τη γραμμή και τα υλικά τους.

Γεννήθηκε στα Πράμαντα της Ηπείρου το 1947.

Περιδέραιο - κόκαλο, κέρατο, αζαντό (1973)

«Αδρά, στιβαρά τα κοσμήματα του Γ. Πολύζου – από τα Πράμαντα των Ιωαννίνων – φτιαγμένα από μαύρο κέρατο, κεχριμπάρι, μπρούντζο, ασήμι και άλλα υλικά, ζωντανεύουν κι ενισχύονται κατ' εξοχήν σε δυναμικό μέσο από τον τρόπο με τον οποίο ο καλλιτέχνης, που έχει επανειλημμένα τιμηθεί με διακρίσεις, έχει αντιληφθεί το χρώμα σε σχέση με τα υλικά και το σχήμα. Αποτέλεσμα αυτής της αντίληψης είναι να διακρίνονται τα κοσμήματα αυτά από μιάν ιδιόμορφη οργανικότητα». Ντόρα Ηλιοπούλου – Ρογκάν. Εφημερίδα «Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ».

Πόρπη ζώνης - κέρατο, αζαντό (1981)

Περιδέραιο - κέρατο, κόκαλο (1976)

Περιδέραιο - κέρατο, κόκαλο (1977)

Ζώνη - κέρατο, κόκαλο (1983)

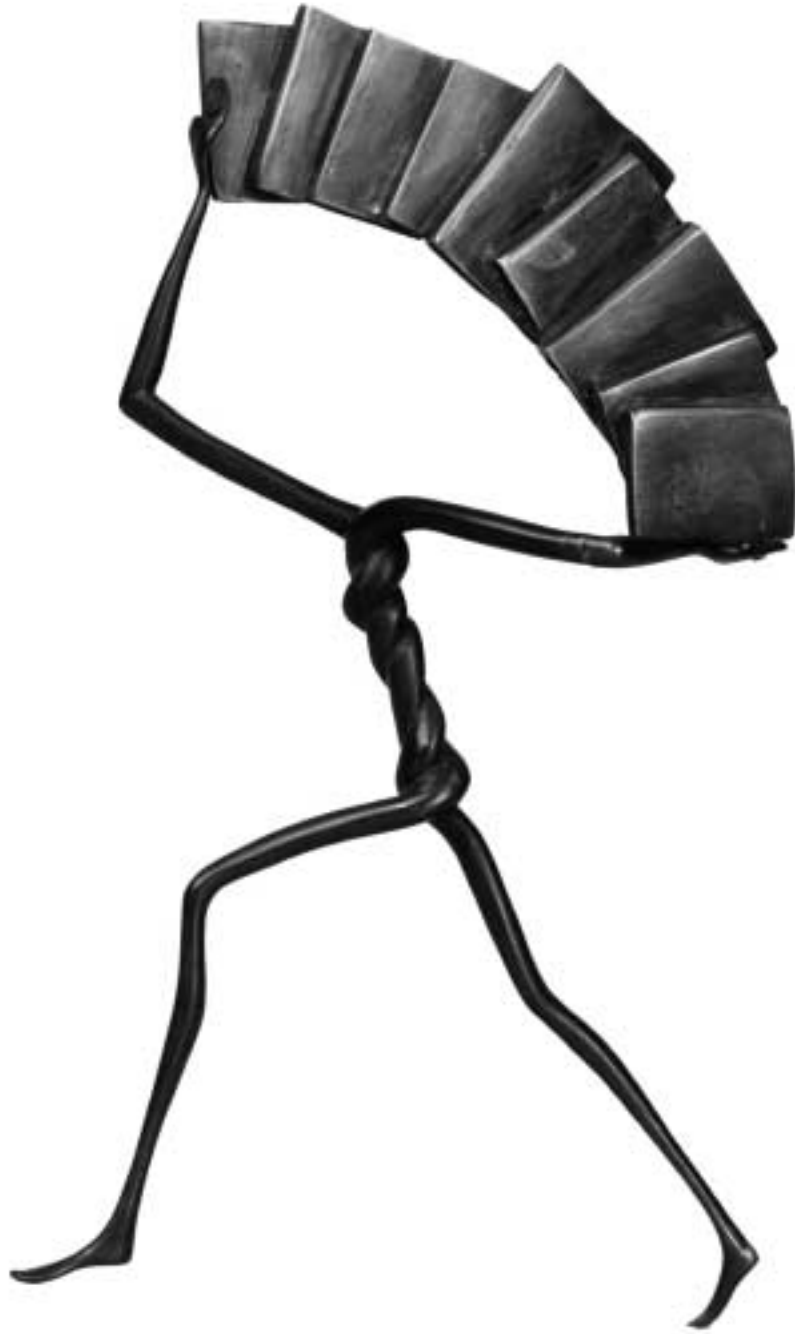
Περιδέραιο - κέρατο (1980)

Περιδέραιο - κέρατο, αρζαντό (1974)

Καρφίτσες - κόκαλο, κέρατο, αρζαντό (1975)

«Σκυταλοδρομία Ανάγνωσης» - Γλυπτό (1998)

«Χορός» - γλυπτό (1999)

ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΣ ΥΨΗΛΑΝΤΗΣ

Η μίζερη ζωή του Τουρνάκη

1950, η ανάμνηση του εμφυλίου πολέμου νωπή. Η ύπαιθρος χώρα καθημαγμένη, αδυνατεί να θρέψει τους ανθρώπους της, οι οποίοι σαστισμένοι αναμετρούν τις πληγές τους.

Οι κυβερνήσεις του Κέντρου ομιλούν για την περίφημη ανασυγκρότηση της χώρας. Αλήθεια από πού να αρχίσει κανείς και πού να τελειώσει; Η πείνα, μόνιμη σύντροφος του αγρότη. Η παραγωγή ελάχιστη και τα μέσα για την αροτρίωση της γης, εξαιρετικώς περιορισμένα. Τα λιγιστά κτήνη εργασίας, αυτά δηλαδή που δεν αφάνισε ο πόλεμος, αδυνατούν να καλύψουν τις ανάγκες των ξωμάχων. Το χρήμα, αν και πληθωριστικό, δυσεύρετο. Η οικονομία κινείται μέσα σε κλίμα αντιπραγματισμού. Προϊόντα ή υπηρεσίες, ανταλλάσσονται δι' άλλων προϊόντων ή υπηρεσιών, άνευ της μεσολαβήσεως του χρήματος.

Και ενώ μέσα σ' αυτόν τον σκελετό, η ζωή τραβά την ανηφόρα, εμφανίζεται στο Κεφαλοχώρι σιδερόφρακτος ελκυστήρας. Ακόμη και οι τροχοί του είναι σιδερένιοι!

Οι καλόγνωμοι οργωτήδες πληροφορούνται την ακριβή επένδυση του συνεταιρισμού και για την διανοιγόμενη προοπτική της μηχανικής αροτρίωσης της γης τους. Περίεργοι μα και αμήχανοι κυκλώνουν τον δαίμονα.

Ο Δημήτριος Δημουλάς, λοχίας του εθνικού στρατού και τώρα διμοιρίτης του Τάγματος Εθνοφυλακής, ο οποίος με καμάρι στον καφεéné, αλλά και σε κάθε δεδομένη στιγμή εξιστορούσε την ταινία του Γκιουζέππε ντε Σάντις «Πικρό ρύζι» (πόθοι στους βάλους) την οποία είχε δει στη Θεσσαλονίκη, στον κινηματογράφο «ΕΣΠΕΡΟ», σε κάποια από τις εξόδους, λίγο πριν εκπληρώσει την στρατιωτική του θητεία, ζήτησε από τον Πρόεδρο του συνεταιρισμού να θέσει σε λειτουργία τον ελκυστήρα. Είχε δει τον ίδιο ακριβώς στην ταινία και δεν χαμπάριαζε ο άφοβος, πρώην λοχίας, από τέτοια διαβολομηχανήματα.

- Έλα, κυρ Χρήστο, για βάλε μπρος το μηχανήμα να δούμε τα χαίρια του!

Ο Χρήστος Παπαδάκης έδωσε εντολή στον Μιχάλη, τον χειριστή του ελκυστήρα, και αυτός μ' ένα πήδο βρέθηκε στο τιμόνι.

- Άιντε ρε Μιχάλη να δείξουμε στους συμπατριώτες μας το LANZ,

το καμάρι μας

Και ξαφνικά, ο σιδερόφρακτος μονοκύλινδρος γίγαντας, άρχισε να βρυχάται, ξερνώντας προς τον ουρανό, από τον κάθετο αγωγό εξόδου των καυσαερίων, αερώδες μίγμα μελανό, ωσάν κρίκους ή στεφάνια ή κατ' άλλους δακτυλίδια σαν εκείνα που κατορδώνουν και περιφανεύονται γι αυτά, αργόσχολοι μόρτηδες καπνιστές, που πλέκουν με τα τσιγαρλίγια τους γαλανά δακτυλιδάκια.

Μετά την αρχική τρομάρα την οποία έλαβαν οι γύρωθεν του δαίμονος χωρικοί, με πρώτον και καλύτερον τον διμοιρίτην Δημουλά, διαπιστώσαντες το ήμερον, παρά τους θρυγηθμούς του, και το αγαθόν παρά τους νευρικούς κλονισμούς του γίγαντος, άρχισαν να χειροκροτούν και να επιβραβεύουν με καλούς λόγους τον πρόεδρο του συνεταιρισμού και να θαυμάζουν τον μικρόσωμο χειριστή, που όσο μπόι του ΄λειπε, τόση δεξιότητα ξετύλιγε στο να τιθασεύσει τον διάβολο της αποκαλύψεως.

Όμως την ευφορία των κατοίκων, γρήγορα αντικατέστησε η απογοήτευση. Το LANZ αδυνατούσε να ικανοποιήσει τα αιτήματα των ξωμάχων και μεταξύ αυτών και του Παντελή Τουρνάκη, για τον οποίο υπήρχε η υποψία ότι συνοδοιπορούσε με τον κομμουνισμό.

Έτσι ο Τουρνάκης, χωρίς ζευγάρι στο αλέτρι, χωρίς ικανή στρεμματική περιουσία και με το στίγμα του συνοδοιπόρου, πολλαπλασίαζε την πενία και τα προς την Αγροτική Τράπεζα και τον συνεταιρισμό χρέη του.

Κάποιες προσπάθειες προς μετανάστευσή του στην Αυστραλία, δεν κατέστη δυνατόν να ευοδωθούν. Διέθετε όλα τα προσόντα, μα του ΄λειπε εκείνο το ρημάδι το χαρτί κοινωνικών φρονημάτων. Η ρετινιά του συνοδοιπόρου του κομμουνισμού, περέμενε αξεπέρατο εμπόδιο. Κτύπησε πόρτες, φίλησε κατουρημένες ποδιές, έγλειψε αριστερά και δεξιά ως πληγωμένος σκύλος, τίποτα.

Έχασε το κουράγιο του και όταν πια συμβιβάσθηκε με το τίποτα, το μάννα εξ ουρανού το έρριξε στον Τουρνάκη, όχι ο Θεός, όπως στους Εβραίους όταν διάβαιναν την έρημο, αλλά παράγοντας του Κυβερνώντος Κόμματος.

Πούλησε την ψυχή στο διάβολο και κοψοχρολιά τα λίγα κτήματα του, λάδωσε τον παράγοντα και έλαβε στα χέρια του το πολυπόθητο χαρτί. Μόνο που το διαβατήριο δεν οδηγούσε στην Αυστραλία, αυτό παρά τις προσπάθειες του παράγοντος ήταν αδύνατο, αλλά στο Όφφενμπαχ (Offenbach) της Δυτικής Γερμανίας, στη χώρα της Έσσης. Και ρίχτηκε στη δουλειά με στόχο την ανασυγκρότηση της μέχρι χτες, εχθράς Γερμανίας! Τι κι αν στην πατρίδα του η μία μετά την άλλη κυβέρνηση μιλούσε για ανασυγκρότηση! Γι αυτόν η περίφημη ανασυγκρότηση δεν διέθετε κανέναν μα κανέναν ρόλο.

Ξένος μέσα στους ξένους και σε συνθήκες σκληρής εργασιακής πειθαρχίας ρίχθηκε με πάθος στην εργασία. Για έναν ολάκερο χρόνο τον πρώτο χρόνο της ζωής του στη Δυτική Γερμανία, μαζί με άλλους Έλληνες και Ιταλούς από τη Σικελία διέμενε σε καταυλισμό κάνοντας όνειρα και αιματηρές οικονομίες. Να επιστρέψει στην πατρίδα με λεφτά και αξιοπρέπεια.

Ο χρόνος κυλούσε με μοναδικές συντρόφισσες την καθημερινή εργασία, τις υπερωρίες και τη μοναξιά. Εκείνη την άφατη μοναξιά του ατελείωτου γερμανικού χειμώνα! Και η μοναξιά του δεν άργησε να βρει την συντροφιά της στον ολόξανθο γερμανικό ζύθο.

Το μονίμως ζυδοποτισμένο κορμί του Τουρνάκη, ασθενικό από τη φύση του, έφθινε μέρα με τη μέρα. Οι επισκέψεις στους γιατρούς, δειλές στην αρχή, γινόταν όλο και συχνότερες. Διαπιστώνοντας δε στην πορεία ότι οι Γερμανοί ιατροί ήταν αρκούντως ανεκτικοί, προφασιζόταν τον ασθενή για να σθήσει στο ζύθο μιζέρια, χρόνο και μοναξιά.

Με ελάχιστη εργασία και πολυήμερες αναρρωτικές άδειες, προσπαθούσε να κτίσει το ελληνικό μέλλον του. Και τούτο δεν άργησε να διαφανεί στον ορίζοντα. Η σωματική και ψυχική του εξάντληση, αλλά και η άνοδος στην εξουσία, το 1963, της Ενώσεως Κέντρου, γέννησαν νέες ελπίδες για το νόστιμον ήμαρ.

Έτσι ο Τουρνάκης επανέκαμψε στη γενέτειρα γη για να αποκαταστήσει την κλονισμένη υγεία του, την οποία υπέσκαψε, όπως έλεγε ο δύστυχος, σε κάθε δεδομένη στιγμή, «το άτιμο και βλαβερό κλίμα της Γερμανίας».

Όμως οικονομίες που ικανοποιούν πάδη ταχύτατα εξαντλούνται. Και ο Τουρνάκης, ως οικτρός ψωμοζήτης, επισκεύθηκε τον δήμαρχο.

- Κύριε δήμαρχε, μια δουλειά, οποιαδήποτε δουλειά.

- Φίλε Τουρνάκη υπάρχει κάτι για σένα. Τι θα 'λεγες για τη θέση του νεκροθάπτη;

- Οπουδήποτε κύριε δήμαρχε, έχω μεγάλη ανάγκη. Έκανα και στη Γερμανία μα δεν τα κατάφερα!

- Αγαπητέ Τουρνάκη καταλαβαίνω τις ανάγκες σου και θα σε βοηθήσω. Μόνο που καλά θα κάνεις να ζητήσεις από τον γερμανικό φορέα ασφάλισης να σου επιστρέψει τα ασφάλιστρα. Μπορώ να σε βοηθήσω και θα σε βοηθήσω, γιατί είσαι καλό παιδί..

Χωρίς καμιά περίσκεψη ο κακομοίρης Τουρνάκης, υπέγραψε την αίτηση και μετά από λίγο καιρό ο ταμίας του υποκαταστήματος της εθνικής Τραπέζης Ελλάδος του μετρούσε το ποσό των 700.000 δρχ.

Πασίχαρος εμφανίσθηκε το απόγευμα της ίδιας ημέρας στον δήμαρχο προς καταβολή, σ' αυτόν, έναντι της εκδουλεύσεως, του μη ευκαταφρονήτου αντιτίμου αυτής, ύψους 210.000 δρχ., καθ' όσον το ποσοστό

τούτο ήτο καθορισμένο στο 30%.

Μετά το δούναι και λαβείν ακολούθησε ευωχία και κάπου μεταξύ κεφίου και μέθης, ο Τουρνάκης υπενθύμισε στον δήμαρχο την υπόσχεση του.

- Δήμαρχε μου, φρόντισε σε παρακαλώ για κείνη την εργασία.

Και η υπόσχεση μετά από έναν μήνα περίπου πραγματοποιήθηκε με την ανάληψη καθηκόντων στο νεκροταφείο του Κεφαλοχωρίου.

Η εργασία στο κοιμητήριο από τη φύση της, χωρίς ιδιαίτερη ένταση, μέρα με τη μέρα άμβλυνε το προς αυτήν ενδιαφέρον του Τουρνάκη και αύξανε την προς τον ζύθο επιθυμία του. Ενταφίαζε νεκρούς, και μαζί τους, κάθε άλληνη, πέραν του ζύθου, επιθυμία.

Το κορμί του ροφούσε τον ζύθο ως σφουγγάρι και τον απέβαλε ως ούρο και δυσάρεστην οσμή χαλασμένου οινοπνεύματος. Η γενετήσια επιθυμία του ατόνησε πλήρως και τούτο αρκούντως τον βόλεψε. Μέσα στην μονήρη οικία του, χωρίς να περισπά άλλον τι τη ζωή του και χωρίς να δίνει λογαριασμόν σε κανέναν μπορούσε να μεδά, ξανά και ξανά:

Οι προς τον δήμαρχο διαμαρτυρίες των πενθούντων όλο και συχνότερες, περιορίζονταν σε αυστηρές συστάσεις και πέραν αυτών ουδέν.

- Τουρνάκη, πρόσεχε. Με εκδέτεις: Ευλογημένη δεν σου λέγω να κόψεις τη μπίρα, αλλά ήρε αδελφέ, περιόρισέ την.

- Κύριε Δήμαρχε, κάνω προσπάθειες μα δεν μπορώ να την κόψω! Μου 'μεινε η κακορίζικη αμανάτι απ' τη Γερμανία. Αυτή μ' έφαγε κυρ Δήμαρχε! Θα προσπαθήσω! Το ξέρω έγινα ένας χαλές, μα θα τη μετριάσω!

Του έψαλε ο δήμαρχος τον αναβαλλόμενο και αυτός πάντα συγκαταβατικός, μετέδετε την όποια προσπάθεια στην πρώτη ευκαιρία, η οποία δεν ερχόταν ποτέ.

Και ενώ έτσι κυλούσε η μονότονη και μονήρης ζωή του, το πρωί μιας βροχερής και κρύας φθινοπωρινής ημέρας (15 Νοεμβρίου 1978) ξύπνησε χαράματα ο Τουρνάκης με μια πρωτόφαντη διάθεση και το 'ριξε χωρίς χρονοτριβή στη ζυθοποσία.

Όταν έφθασε αργοπορημένος, όπως πάντα, στο κοιμητήριο, πληροφορήθηκε από τον έφορο τούτου, τα του θανάτου της Φιλίτσας Πανοπούλου.

- Πέθανε η Φιλίτσα! Κοίτα ν' ανοίξεις τον τάφο. Το απόγευμα θα γίνει ο ενταφιασμός.

Το γεγονός συντάραξε τον Τουρνάκη. Είχε συνηθίσει τον θάνατο και δεν τον ένοιαζε. Μα ο θάνατος αυτός ήταν ξεχωριστός! Καταπράυνε τη θλίψη του με ικανή ποσότητα ζύθου και ρίχτηκε δακρύων στη διάνοιξη του τάφου.

Η Φιλίτσα, κόρη πλουσίου λαδεμπόρου, αν και ασχημούλα μα καλ-

λίπυγος, προκάλεσε, στα χρόνια της νιότης, το ερωτικό ενδιαφέρον του Τουρνάκη. Όμως πατέρας και κόρη απέτρεψαν το προξενικό ασυζητητί.

- Δεν δίνω την κόρη μου σ' αυτόν τον σελέμη!

- Ποιόν καλέ; Αυτόν τον σερσέμη εγώ δεν τον παίρνω!

Τα χρόνια πέρασαν και η Φιλίτσα ανύπανδρος και αταύρωτος, διατηρώντας την παρθενίαν της μέχρι του αδοκλήτου θανάτου της πέρασε τον έναν και μοναδικόν βίον που της χάρισαν οι γεννήτορές της ανέραστος.

Και σαν να μη έφτανε η συγκίνηση, το σκληρό εκείνο απόγευμα, βάσκανος μοίρα κάλεσε τον Τουρνάκη εις συμπροσευχήν υπέρ της μακαρίας μνήμης και αιωνίας αναπαύσεως της μακαρίας ψυχής της φιλτάτης κόρης Φιλίτσας και της ταφής του σκηνώματος της παρθένου δια των χειρών του.

Πόσο θα ήθελε ο δύστηνος να άγγιζε το κορμί εκείνο στη νιότη του!

Μετά την εξόδιο ακολουθία, η εξόδιος πομπή έφθασε επί τέλους στο κοιμητήριο για το σύντομο τελετουργικό της ταφής.

Και ενώ ο ιερέας απηύθυνε την εσχάτη ευχή και τον ύστατο παρηγορητικό λόγο. «Ο θεός ας αναπαύσει την ψυχή της αιδιέμου Φιλίτσας εν σκηναίς δικαίων και Αγίων», ο Τουρνάκης τρεκλίζοντας, πήρε στα χέρια του το μαόνινο σκέπασμα, το οποίο έφερε στην κορυφή του ορειχάλκινο σταυρό με τα αρχικά της θανούσσης κάτωθεν αυτού, και κινήθηκε προς ασφάλισμόν του φερέτρου του τοποθετημένου ήδη εντός του τάφου. Παραπάτησε όμως και αφήνοντας στον πανικό του άκομψο λόγο, εγκαταλείποντας το σκέπασμα βρέθηκε μέσα στο φέρετρο, αγιαλιά με την αιδιέμο.

Ότι δεν κατάφεραν οι ίδιοι στα χρόνια της νιότης τους, το κατάφεραν, ο θάνατος της κόρης και η ηθονική ζάλη της μέδης.

Το επεισόδιο τραγελαφικό μετέβαλε την λύπην σε ευθυμία. Κάποιοι δε την ευθυμία τους την εκδήλωσαν και με τρανταχτό γέλιο.

Την επομένη η τοπική εφημερίδα στα «Παρασκηνιακά» της στηλίτευσε το γεγονός ως εξής: «Επιβάλλεται όπως οι αρμόδιοι του Δήμου λάβουν τα μέτρα τους, ώστε οι υπάλληλοι του νεκροταφείου της πόλης μας να εργάζονται ευσυνείδητα και μ' όλο το σεβασμό, τόσο προς τους νεκρούς όσο και προς τους εν ζωή συγγενείς των.

Τα γράφω αυτά διότι χθες στο κοιμητήριο διαδραματίσθηκαν κωμικοτραγικά γεγονότα, κατά την ταφή μιας νεκρής. Ο αρμόδιος υπάλληλος του Δήμου ήταν μεθυσμένος από την κατανάλωση αλκοόλ, με αποτέλεσμα να χάσει την ισορροπία του και να πέσει επάνω στη νεκρή!

Επίσης το περασμένο Σάββατο μεταφέρθηκε στο κοιμητήριο μια γυναίκα νεκρή, αλλά ο υπεύθυνος υπάλληλος για την ταφή ήταν άφαντος! Έτσι όλοι να τον αναζητούν! Κάποτε βρέθηκε, επί τέλους, και έγινε η ταφή της γυναίκας.

Ας φροντίσουν οι του Δήμου για τη σωστή λειτουργία του κοιμητηρίου. Χρειάζεται περισσότερος σεβασμός προς τους νεκρούς και προς τους εν ζωή συγγενείς και φίλους που συνοδεύουν τους προσφιλείς των μέχρι την τελευταία τους κατοικία»

Την επομένη ο Δήμαρχος, καθ' υποδείξεως της εφημερίδος, κάλεσε τον Τουρνάκη και του ζήτησε να υποβάλει την παραίτηση εκ των καθόντων του. Η ηλικία του άλλωστε συνηγορούσε προς τούτο.

Απαλλαγμένος από την τυραννία της εργασίας και νηπενδής ρίχθηκε μετά μανίας στη διακονία του πάθους του. Πίστευε ότι ο Θεός θα τον κατατάξει «εις τας σκηνάς δικαίων και Αγίων» για να συναντήσει την Φιλίτσα.

Άλλωστε πέραν της αγάπης του προς τον ζύθον, χάριν του οποίου αδίχησε τον εαυτόν του, ουδέν άλλον αδίχησε.

Επτάμυλοι, 11 Απριλίου 2003

Το Δρομολόγιο προτείνει

ΧΡΗΣΤΟΣ ΠΟΛΑΤΙΔΗΣ

Στον Θόδωρο Αγγελόπουλο

ΤΟ ΛΙΒΑΔΙ ΠΟΥ ΔΑΚΡΥΖΕΙ

*Στην εύφορη γη της Σίριδος, της πόλης των Παιόνων,
έφθασε ο μέγας ποιητής, ο Ευριπίδης.*

*Τριάντα χρόνια τώρα, λίγοι πολίτες τον ετίμησαν,
στο κοίλον του θεάτρου.*

*Μα τώρα ήρθε καιρός, κατά πως λένε οι ταγοί,
τον τραγικό τον μέγα να τιμήσουν,
με θυσίες, δάφνες και γιορτές,
με σπονδές και με χοές.*

*Είναι ντροπή, κατά πως λεν',
οι άλλες πόλεις των Ελλήνων,
τον γέροντα σοφό να τον τιμούν,
και μεις τι δηλαδή, είμαστε βάρβαροι;
...Άσε τι κάναμε τριάντα χρόνια τώρα...*

*Και τον τιμούνε κορδωμένοι οι ταγοί,
με λόγια πολλά για την Ηλέκτρα,
με λόγια κενά για Μήδεια και Βάκχες,
τον γέροντα που στέκει αμίλητος πιο πέρα,
βέβαιος πως ποτέ τους οι ταγοί δεν κάδησαν στο κοίλον.
Κι αυτοί οι λίγοι που τριάντα χρόνια, πράγματι τον τίμησαν,
είναι, εν μέσω φάυλων και ταγών, απόντες.*

«Το λιβάδι που δακρύζει» είναι η νέα ταινία του Θόδωρου Αγγελόπουλου μεγάλο μέρος της οποίας γυρίστηκε στην λίμνη Κερκίνη Σερρών. Ο Ευριπίδης πέρασε τα τελευταία χρόνια της ζωής του στην Μακεδονία προσκεκλημένος του βασιλιά Αρχέλαου. Κατά τον Πausανία (Ανώνυμος Βίος 1.2.2) πέθανε και τάφηκε στην Μακεδονία. Στην τραγωδία του Ευριπίδη «Ρήσος» περιγράφονται με μεγάλη λεπτομέρεια η πεδιάδα των Σερρών, ο ποταμός Στρυμόνας και το όρος Παγγαίο.

Το ποίημα αυτό ενεχειρίσθηκε στον Θ. Αγγελόπουλο από τον ποιητή, πριν από δύο χρόνια μετά την τελετή αναγόρευσής του σε επίτιμο Δημότη της πόλης των Σερρών.

ΕΙΡΗΝΗ ΠΟΛΙΣΤΗΡΗ

Η ανθρώπινη αλλοτρίωση σε διήγημα του Εμμανουήλ Ροΐδη

Για την ανθρώπινη αλλοτρίωση πρωτομίλησε ο Γάλλος στοχαστής του 18^{ου} αιώνα Ζαν Ζακ Ρουσό όταν διαπραγματεύθηκε με μοναδική επιτυχία τα δύο θέματα για βραβείο που προκήρυξε η Ακαδημία της Ντιζόν. Το ένα θέμα αφορούσε την συμβολή ή όχι του πολιτισμού στον εξευγενισμό των ηθών και το άλλο αναφερόταν στην προέλευση και στις βάσεις της ανισότητας που υπάρχει ανάμεσα στους ανθρώπους¹. Ένα αιώνα περίπου μετά, ένας από τους μεγάλους εκπροσώπους της νεοελληνικής πεζογραφίας μας, με ευρωπαϊκές σπουδές, ο Εμμανουήλ Ροΐδης επικέντρωσε το ενδιαφέρον του στο θέμα της πληρότητας και της αλλοτρίωσης του συγχρόνου Έλληνα, σε σχέση με τον εαυτό του, τους συνάνθρωπους και την κοινωνία γενικότερα στο διήγημα του “Το παράπονο του νεκροθάπτου”.

Η μετάπτωση και η έκπτωση της ζωής ενός απλού ανθρώπου, που γίνεται με προσωπική του ευθύνη, από τον παραδείσιο χώρο της υπαίδρου στο σκληρό επαγγελματικό αθηναϊκό περιβάλλον είναι μια διαχρονική ιστορία, που και σήμερα μπορεί κάποιος να την συναντήσει. Στο έργο ο βασικός ανθρώπινος χαρακτήρας βιώνει ακραίες καταστάσεις και αναζητά το νόημα της ύπαρξής του και όπως αυτό πιστοποιείται στις σχέσεις με τον εαυτό του και τον κοινωνικό περίγυρο και ανάμεσα από τη σύνδεση αντιθετικών στοιχείων: της πληρότητας, της ευτυχίας, της δημιουργικότητας και της αλλοτρίωσης, της αποστέγνωσης και της ακρωτηριασμένης ζωής.

Η ιδιαίτερη πατρίδα του, η Σύρος, εμπνέει το συγγραφέα να διαπλάσει το αρχικό σκηνικό συνδυάζοντας αναμνήσεις, εντυπώσεις και ζωντανά βιώματα, με λεπτομερειακές περιγραφές και αφήγησης. Η κα-

*Το κείμενο συντάχθηκε με αφορμή την επέτειο των 100 χρόνων του θανάτου του συγγραφέα και τον ορισμό της φετινής χρονιάς ως έτος Ροΐδη, από το Υπουργείο Πολιτισμού.

¹ H. Barth, “Η ιδέα της αλλοτρίωσης του ανθρώπου στον Ρουσό”, μτφρ. Ε. Ν. Πλατής, *Ευθύνη* 72 (1977), σ. 630.

θαρεύουσα του είναι ένα όργανο ακριβείας και λεπτομερούς καταγραφής προσώπων και πραγμάτων. Στην πρωτοπρόσωπη αφήγηση του συνδυάζει τη λεπτή σάτιρα με τον ανηλέητο σαρκασμό. Ο υποκειμενικός τρόπος με τον οποίο εξιστορούνται τα ανθρώπινα παθήματα δημιουργεί το αίσθημα του τραγικού υποσχάπτοντας τις συμβάσεις της ρεαλιστικής αφήγησης του².

Η επίσκεψη στον τάφο του φίλου του Αντώνη στέκεται η αφορμή για να ξεδιπλωθεί η ιστορία με την υποτυπώδη πλοκή. Με καυστικό και ειρωνικό πνεύμα, από τις πρώτες περιγραφές ακόμα παρουσιάζεται η προκλητική και θλιβερή ελληνική πραγματικότητα της εποχής, η κοινωνική αναλγησία, η δυσπιστία και η αμφισβήτηση του πολιτικού συστήματος³.

Κεντρικό πρόσωπο του διηγήματος, ο Αργύρης Ζώμας, ο Συριανός, που σταθμίζει απολογιστικά το συνολικό του βίο. Νοσταλγεί την περίοδο που ζούσε στο νησί του, όπου απολάμβανε αγαθά και μια ζωή ευτυχημένη και γεμάτη. Από τη στιγμή όμως που εμπιστεύθηκε τον Αθηναίο συνταγματάρχη που πολιτεύεται στο νησί, αρχίζει η δυστυχία της ζωής του και η κατάπτωσή του. Με δέλεαρ τον υπαλληλικό διορισμό του σε μια θέση της κρατικής μηχανής και την τακτοποίηση της οικογενείας του, πείθεται και αρχίζει να ονειρεύεται τη ζωή στη μεγάλη πρωτεύουσα.

Μετακομίζοντας οικογενειακώς στην Αθήνα ο ήρωας αυτοπαγιδεύεται σε μια κατάσταση που δεν έχει πισωγύρισμα. Η πλεονεξία γίνεται το δεμελιώδες γνώρισμα της αλλοτρίωσής του. Διαψεύδονται διαδοχικά όλες οι προσδοκίες του και αποτυγχάνει να διαμορφώσει τη ζωή που ονειρεύτηκε. Χωρίς εργασία χάνει σταδιακά όλη του την περιουσία και οδηγείται στον εξευτελισμό και στην απόγνωση. Η μετά κόπου “σπουδαία” θέση του κηπουρού-νεκροθάφτη που αποκτά, τον οδηγεί στην αποξένωση από τον εαυτό του και από τον κόσμο που τον περιβάλλει. Σ’ αυτό συμβάλουν και οι οικογενειακές συμφορές, το ξεκλήρισμα της οικογενείας του. Έτσι, ενώ αρχικά συμπάσχει με τους συγγενείς των νεκρών, στη συνέχεια συνηθίζει στην ιδέα του θανάτου, ακόμη κι όταν δάβει τα δικά του παιδιά. Τα όρια της αντοχής της ανθρώπινης ύπαρξής του δοκιμάζονται στη σκληρή και αδυσώπητη πραγματικότητα, οι αντιστάσεις του καταρρέουν και ακολουθεί ένα συνεχές κατακύλισμα

² R. Beaton, *Εισαγωγή στη νεότερη ελληνική λογοτεχνία*, μτφρ. Ε. Ζούργου- Μ. Σπανάκη, εκδ. Νεφέλη, Αθήνα 1996, σ. 109.

³ Λ. Λουβή, “Ο δαίμων της Πολιτικής”, εφημερίδα *Το Βήμα* της 11-1-2004, σ. 42.

προς την απύθμενη άβυσσο της ανθρωπίνης ζωής και η απώλεια της προσωπικότητάς του.

Η αφέλεια και η ευκολοπιστία του «νεκροθάφτη» καταστρέφουν όχι μόνο τη ζωή τη δική του, αλλά και των παιδιών του, ακόμα και εκείνων που είχαν απομείνει στη ζωή. Ακόμα και σοβαρές αξιόποινες πράξεις (π. χ. ο θανάσιμος τραυματισμός του γιου του Γιάννη, ο biasμός της κόρης του από τον Μείντανό) παραμένουν ατιμώρητες γιατί οι υπαίτιοι προστατεύονται από υψηλά ιστάμενα πρόσωπα και ο ίδιος αποδέχεται αυτή την κατάσταση ή είναι ανήμπορος να αντιδράσει. Ο ήρωας είναι ένα άβουλο “ον” που τα νήματα της ζωής του τα κινούν οι “λαοπλάνοι” πολιτικοί, όπως ο ίδιος τους αποκαλεί. Ο κόσμος του, η τρέχουσα πραγματικότητα είναι ένα δράμα, μια τραγωδία, γι’ αυτό η αναζήτηση επανόδου σε κατάσταση ισορροπίας του δημιουργεί την αίσθηση και τη βεβαιότητα της ήττας και της αποτυχίας του. Εγκλωβίζεται στο αδιέξοδο που δημιούργησε και “γεύεται” διαδοχικά με πολλούς τρόπους τη δυστυχία, τον ξεπεσμό και το βούλιαγμα, χωρίς τη δυνατότητα απαγκίστρωσης. Η ζωή του καταστρέφεται σε κάθε επίπεδο: οικονομικό, συναισθηματικό, οικογενειακό και καταντά στο τέλος να είναι μια ζωή χωρίς νόημα, ανώφελη, χωρίς περιθώρια βελτίωσης, μια αποστεγνωμένη και κατεστραμμένη ζωή.

Ο Ροΐδης ξετυλίγει το ανθρωπινό δράμα σε διαφορετικά επίπεδα αντιπαραθέτοντας έντονα το “τότε” με το “τώρα”, την παρελθούσα ευτυχισμένη ζωή του ήρωα, με την τωρινή δυστυχία και παρακμή του. Παρουσιάζει διαμετρικά δύο κόσμους: αυτόν του παρελθόντος, της πληρότητας και του παρόντος, της αποστεγνώσης, της ακρωτηριασμένης ζωής. Η λεπτομερής αφήγηση των περιστατικών της ζωής του ήρωα αναδεικνύει την αφόρητη δυστυχία του παρόντος και υπερτονίζει την προηγούμενη ευδαιμονία του. Απουσιάζει ο συναισθηματισμός και η φανερή εκδήλωση των ανθρωπίνων συναισθημάτων, γεγονός που χαρακτηρίζει τα δρώμενα και αναδεικνύει την

4 Κ. Στεργιόπουλου, *Περιδιαβάζοντας*, τομ. Β', έκδ. Κέδρος, Αθήνα 1999, σ. 34.

Σχέδιο Π. Ζουμπουλάκης

τραγικότητα των ανθρωπίνων σχέσεων⁴. Η αποξένωση του ήρωα εκδηλώνεται ως σύγκρουση είτε με τον εαυτό του σε σχέση με το κοινωνικό σύνολο που ανήκει είτε ως διάσταση ανάμεσα στην ιδέα που είχε για τον εαυτό του και την πραγματική του κατάσταση.

Όπως και οι άλλοι πεζογράφοι της πρώτης Αθηναϊκής Σχολής, ο Ροϊδής δεν γράφει μακριά από την πραγματικότητα. Στην εποχή του οι άνθρωποι που αναγκάζονται να ζήσουν μια ζωή ξένη προς αυτήν που ονειρεύτηκαν, μιαν άλλη ζωή, δεν είναι λίγοι. Αφηγείται τα παρεπόμενα της κοινωνικής κινητικότητας και της ενσωμάτωσης στο σύστημα μέσω των πελατειακών σχέσεων. Περιγράφει έντεχνα και με οξυδερκή κριτική ματιά, όπως συνηθίζει⁵, το τελευταίο σκαλοπάτι της ανθρωπίνης ζωής και δυστυχίας, μιας ζωής που διαμορφώνεται έτσι από τις εκάστοτε αρχές της πόλης “γιατροσύνεδρους, αρχιτέκτονες, αστυνόμους, δημάρχους, νομάρχες”. Η πολιτική ζωή της εποχής του περνούσε μέσα από δίκτυα πατρωνίας και πελατείας. Ο απλός άνθρωπος γινόταν συχνά αντικείμενο πολιτικής και κοινωνικής εκμετάλλευσης και συνδλιβόταν μεταξύ της διεφθαρμένης δημόσιας διοίκησης και κοινωνικής αδιαφορίας. Το δίκαιο και η νομιμότητα ταυτίζονταν με τη θέληση των κομματικά ισχυρών. Ο ήρωας δεν διέθετε κανένα πολιτικό μέσο. Πίστεψε όμως ότι είχε και αλλοιώθηκε μέσα στη διαδικασία της αστικοποίησης του, χωρίς τους “απαραίτητους προστάτες”. Ευκολόπιστος και αφελής, αδύναμος και φτωχός, έγινε ο χαρακτηριστικός τύπος του ανθρώπου που λαθροβίωνε στις παρυφές της αστικής ελληνικής κοινωνίας του 19^{ου} αιώνα.

Τι διαφαίνεται και τι αποκαλύπτεται μέσα από την αφήγηση του πρωταγωνιστή; η απογοήτευση, η αίσθηση αποτυχίας, η ηττημένη διάθεση, η αποστέγνωση, η δυστυχία, η έλλειψη προσαρμογής στον πρακτικό βίο, η απουσία αυθεντικής ζωής, η ρομαντική νοσταλγία, η μεταμέλεια και ίσως η αργοπορημένη συνειδητοποίηση ότι η ζωή πήρε λάθος δρόμο και τώρα αργά πια, τα πράγματα

⁵ Ν. Βαγενά, “Ο λογοτεχνικός κριτικός”, εφημερίδα *Το Βήμα* της 11-1-2004, σ. 43.

Σχέδιο Σ. Καραβούζης

δε μεταστρέφονται.

Η προσωπική μοίρα ξεδιπλώνεται, αφήνοντας έντονα τα ίχνη της ψυχικής ιδιαιτερότητας και ορατά τα σημάδια μιας χαρακτηριστικής εσωτερικής διάστασης: τι ήθελε ο ίδιος στη ζωή του και τι τελικά γέυτηκε. Ο άνθρωπος κατά τη διάρκεια της ζωής του, εμπλέκεται και παγιδεύεται σε καταστάσεις που αλλοιώνουν την προσωπικότητά του και ακρωτηριάζουν την ύπαρξή του. Αυτό γίνεται ύστερα από δικές του ενέργειες, επιλογές, από δικές του συνειδητές πράξεις. Η μοίρα της ανδρώπινης αλλοτρίωσης πραγματοποιείται με ελεύθερες πράξεις.

Η ανδρώπινη αλλοτρίωση στο έργο του Ροΐδη βασίζεται σε ένα κόσμο αντιθέσεων: της ιδανικής ζωής και της πραγματικής, του ονείρου και της θλιβεράς πραγματικότητας. Ο ήρωας του μεταφέρεται οικειοδελώς από ένα επίπεδο στο άλλο. Από την ευτυχία και την πληρότητα στη δυστυχία και την κατάπτωση. Φέρεται να έχει αδικηθεί από τη ζωή. Θεωρεί τον εαυτό του κακότυχο. Θα ήθελε να είναι όλα διαφορετικά. Ζει μια ζωή "άλλη", μακριά από ό,τι ονειρεύτηκε και επιθύμησε.

Νοσταλγεί το παρελθόν και έχει γνώση ότι η επιστροφή
εκεί είναι ανέφικτη, γιατί κανείς δεν επιστρέφει
σε κάτι που είναι οριστικά
χαμένο.

Ο συγγραφέας Εμμανουήλ Ροΐδης

ΓΕΩΡΓΙΑ ΚΑΡΑΓΚΙΟΖΗ - ΝΟΥΜΕΡΤΖΗ

Τροβαδούροι.

Οι λυρικοί ποιητές του Μεσαίωνα

Στο Μεσαίωνα (11^ο-13^ο αιώνα) όταν η φεουδαρχία, ο πόλεμος και οι σχέσεις υποτέλειας χαρακτήριζαν τη ζωή της Ευρώπης, το πλέον διαδεδομένο λογοτεχνικό είδος (εάν μπορούμε να μιλήσουμε για λογοτεχνία καθώς δεν είχε ακόμη αναπτυχθεί), ήταν κάποια θρησκευτικά βιβλία και κάποια επικά τραγούδια. Η εξαίρεση εμφανίστηκε στη μεσημβρινή Γαλλία, στην Προβηγκία, όπου οι συνθήκες το επέτρεψαν. Οι περιορισμένες πολεμικές συρράξεις στην περιοχή, ήταν προϋπόθεση για οικονομική άνεση, ανεπτυγμένες κοινωνικές σχέσεις, διασκέδαση, γιορτές και συμπόσια. Τον τομέα της ψυχαγωγίας ήρθαν να καλύψουν οι πρώτοι λυρικοί ποιητές της Ευρώπης, οι τροβαδούροι. Συνήθως ήταν άνθρωποι της ανώτερης κοινωνικής τάξης με χαμηλά εισοδήματα (ξεπεσμένοι αριστοκράτες, ιππότες χωρίς φέουδο, δευτερότοκοι ευγενείς και μερικές γυναίκες), οι οποίοι προσέβλεπαν στην εύνοια του άρχοντα που υπηρετούσαν, ώστε να επανακτήσουν μία θέση στην αριστοκρατία. Ανάμεσά τους όμως διακρίνονται και αρκετοί μεγάλοι άρχοντες όπως ο Γουλιέλμος Θ΄ Δούκας της Ακουιτανίας, ο Ραιμπώ της Οράγγης, ο Ζωφρέ Ρυντέλ και κάποιες γυναίκες όπως η Να Καστελόζα και η Κόμησσα του Ντι¹. Διαδέτοντας παιδεία και τις απαραίτητες γνώσεις κανόνων στιχουργικής και μουσικής, δημιούργησαν μια τέχνη που συνδύαζε την ποίηση με τη μουσική. Το ρήμα trobar (σημαίνει επινωώ, συνδέτω, εμπνέομαι) εκφράζει απόλυτα τη δημιουργία τους: ποιητική έμπνευση και έκφραση με μουσική επένδυση. Από αυτή τη λέξη πήραν το όνομα trobador².

1. Ευρωπαϊκά Γράμματα, Ιστορία της Ευρωπαϊκής Λογοτεχνίας, τόμος Α΄, (Επιμ.) Annick Benoit-Dusausooy και Guy Fontaine, Εκδόσεις Σοκόλη, Αθήνα, 1999, σ. 146.

2. Γ. Βάρσου, *Ιστορία της Ευρωπαϊκής Λογοτεχνίας*, Από τον 6^ο έως τις αρχές του 18^{ου} αιώνα, τόμος Α΄, Εκδόσεις ΕΑΠ, Πάτρα, 1999, σ.88.

Ο νεότερος μεσαιωνικός λυρισμός εκπροσωπείται από την ποίηση των τροβαδούρων, οι οποίοι στις αρχές του 11^{ου} αιώνα εκφράστηκαν στη νεκρή σήμερα γλώσσα του Οκ³, υμνώντας για πρώτη φορά τον έρωτα. Θεματικά κινούνται σε ένα περιβάλλον όπου συνήθως ένας ανολοκλήρωτος «ευγενής έρωτας» βρίσκεται στο προσκήνιο μαζί με την προσωπική περιπέτεια, τη δράση και την αίσθηση της τιμής. Ο «ευγενής» ή «ιδεόπλαστος έρωτας» είναι ένας έρωτας για την «κυρά», για την «αρχόντισσα». Η γυναικεία μορφή είναι απλησίαστη. Σύμφωνα με τον χρονικογράφο της εποχής Αντρέ Λε Σαπλαίν, η τεράστια απόσταση ανάμεσα στην αγαπημένη γυναίκα και αυτόν που την αγαπά, δεν μπορεί να είναι άλλη από αυτή που χωρίζει τον αφέντη από τον υποτελή⁴. Η υποταγή και ο πλατωνικός έρωτας, το μαρτύριο του ανεκπλήρωτου, αλλά και η ευτυχία που προκαλεί ο έρωτας, ώστε να οδηγήσει στην μετάλλαξη ταπεινών αισθημάτων σε ευγενική σκέψη, ανθούν στην αυλική ποίηση της Μεσημβρινής Γαλλίας. Σ' αυτό το αίσθημα της ευτυχίας, το αποκαλούμενο από τους τροβαδούρους joy, σ' αυτή την ψυχική ανάταση ως αποτέλεσμα του έρωτα, αναφέρονται με ενθουσιασμό οι τροβαδούροι: «ο έρωτας κάνει τον σοφό τρελό, τον δειλό γενναίο, το φιλάργυρο ανοιχτοχέρη, τον πιο βαρύ κατσούφη, γλεντζέ και χαροκόπο...»⁵.

Η σπανιότητα των έργων τους δεν εμπόδισε τους μελετητές τους να διακρίνουν δύο σχολές. Πρώτη είναι αυτή που αναδείκνυε την αοριστία του αγαπημένου προσώπου και την πλατωνικότητα ενός «ευγενούς έρωτα», ενώ άφηνε αμυδρά την εντύπωση της επιθυμίας της επίγειας ικανοποίησης του. Εκπρόσωπος αυτής της τάσης ο Ζωφρέ Ρυντέλ. Η άλλη τάση της οποίας εκπρόσωποι είναι ο Μαρκκαμπρέν, ο Καλόγερος του Μοντωντόν και ο Μπερνάρ Μαρτί, απαλλαγμένη από κάθε διάθεση εξιδανίκευσης, τόσο αισθημάτων, όσο και ανθρώπων, αναφερόταν σε έναν έρωτα γήινο, σαρκικό και πολλές φορές χυδαίο. Οι τάσεις εξιδανίκευσης μπορεί να συνυπάρχουν με μια «ρεαλιστική» ή σατυρική διάθεση. Κοινό χαρακτηριστικό και των δύο τάσεων είναι το σκοτεινό και διφορούμενο νόημα κάποιων εκφράσεων, γνωστό ως *trobar clus* ή

3. Στη Γαλλία τον 12^ο αιώνα ομιλούνταν οι γλώσσες του Οκ και του Οιλ. Η νεκρή σήμερα γλώσσα του Οκ τότε ήταν διαδεδομένη στην Προβηγκία, τη Ν. Γαλλία, τη Β. Ισπανία και τη Β. Ιταλία. Παρά την ευρεία διάδοση και την αξιολογή λογοτεχνική παραγωγή της, τελικά επικράτησε η γλώσσα του Οιλ.

4. Τροβαδούροι, προβηγκιανοί τραγουδιστές του Μεσαίωνα, (επιμ.) Σπ. Σκιαδαρέσης, Εκδόσεις Γαβριηλίδης, Αθήνα, 1999, σ. 23.

5. Τροβαδούροι, ό.π., σ. 24.

«κλειστή έμπνευση»⁶. Η εκμάθηση μιας τέτοιας τεχνικής και η εφαρμογή της, επέτρεπε κάθε σκέψη και κάθε φράση να είναι διαφορούμενη, ώστε να επιδέχεται διαφορετικές ερμηνείες που μπορούν να ταιριάζουν σε δύο αντικείμενα. Ακόμη και οι ίδιοι οι χειριστές αυτού του τρόπου συγκάλυψης της σκέψης τους και του νοήματος της στιχουργικής τους από πρόθεση, κάποιες φορές αδυνατούσαν να ερμηνεύσουν τη σημασία των στίχων τους. Η αντίθετη τάση, αυτή της «λαγαρής έμπνευσης» του *trobar ric*, αφήνει απλές φράσεις και ιδέες να εκφραστούν μέσα από σπάνιες ομοιοκαταληξίες, επινόηση λέξεων και αλλοίωση της φόρμας για εξυπηρέτηση της στιχουργικής δομής. Έτσι γίνεται εμφανής ο «έρωτας» των τροβαδούρων με την ίδια τη στιχουργική δημιουργία. Η παράδοξη σύνδεση λέξεων καταλήγει σε έργα που χωρίς να το επιδιώκουν, μέσα από την επιτήδεση της σύνδεσης, έχουν αντί της μορφής της «λαγαρής έμπνευσης» αυτήν της «κλειστής έμπνευσης». Οι διαμάχες όμως μεταξύ των δημιουργών με αντικείμενο τη μορφή της σύνδεσης ήταν αδιάφορες στους αποδέκτες των έργων, τους οποίους ενδιέφερε μόνο η ψυχαγωγία τους.

Το δέμα που απασχόλησε του τροβαδούρους, ο «ευγενής έρωτας», έχει τη θέση του συνδετικού κρίκου ανάμεσα στην ώριμη μεσαιωνική ποίηση και στη νεότερη λογοτεχνία, παρουσιάζοντας την ανδρική οπτική για την εικόνα του ανθρώπου και του κόσμου. Η φράση «ευγενής έρωτας» ή «ιδεόπλαστος έρωτας» αποδίδει τον γαλλικό όρο «*amour courtois*». Στη γλώσσα του Οκ, ο όρος «*cortezzia*» σημαίνει έναν αριστοκρατικό τρόπο ζωής, στον οποίο κύριο ζητούμενο είναι η απόλυτη ευγένεια στη συμπεριφορά και τις προθέσεις. Ο έρωτας είναι η επιθυμία του ιδανικού και μάλιστα σε τέτοιο βαθμό, ώστε κάποιες φορές να γίνεται η επιθυμία της ιδέας του ιδανικού. Η άποψη πολλών μελετητών είναι ότι, αυτά τα πρότυπα της πνευματικότητας για τη γυναικεία μορφή και την ιδέα του έρωτα, χρησιμοποιούμενα από την ποίηση, προβάλλουν μια διάθεση απομάκρυνσης και αποσύνδεσης της ερωτικής επιθυμίας από την υλικότητα του σώματος. Προορισμός της επιθυμίας είναι η ανέλιξη της στην πνευματική κλίμακα του νου και της ψυχής. Πάντως συνολικά το έργο των τροβαδούρων δεν αντανακλά αυτή τη θέση.

Το νέο που έφεραν οι τροβαδούροι στη λογοτεχνία είναι ο νέος τρόπος στιχουργικής και η ποικιλία του ύφους, μέσα από τα οποία, τα πλούσια σε ρητορικά λυρικά σχήματα ποιήματα αφήνουν να σχηματι-

6. Τροβαδούροι, ό.π., σ. 30.

στούν εικόνες ενός έρωτα. Και μπορούμε να πούμε ότι αυτός ο έρωτας παρουσιάζεται ακριβώς για να αναδειχθεί η στιχουργική δεινότητα των τροβαδούρων. Η θεματική απομάκρυνση της ποίησης από το έπος και τη θρησκεία και η αναφορά της στον έρωτα, ίσως και να μην είναι το σημαντικότερο επίτευγμα των τροβαδούρων. Η νέα προσέγγιση της θέσης τους ως δημιουργών από αυτούς τους ίδιους, αντανακλά τη νέα αντίληψη που διαμόρφωσαν για τον επαγγελματία καλλιτέχνη του λόγου και της μουσικής, ενώ με τη νέα ρεαλιστική φρασεολογία που εισάγουν και τις νέες στιχουργικές μορφές που επινοούν, αυτό που καθίσταται φανερό στον αναγνώστη είναι ότι δίνουν προτεραιότητα μάλλον στην ποιητικότητα του έργου τους, παρά στην ίδια την πράξη που περιγράφουν.

Η παράδοση των τροβαδούρων στα τέλη του 13^{ου} αιώνα άρχισε να φθίνει και να χάνει τον αυθορμητισμό της. Αυτή την εποχή, σε κάποια κείμενα που έχουν το χαρακτήρα της μελέτης του έργου τους, η ποίηση των τροβαδούρων χαρακτηρίζεται ερωτική και γίνεται μια κωδικοποίηση των κανόνων της στιχουργικής τέχνης τους η οποία αποτέλεσε την αφετηρία για την εξέλιξη παρεμφερών τάσεων στην Ευρώπη. Οι προβηγκιανοί λυρικοί ποιητές ενέπνευσαν τον Βάλτερ φον ντερ Φολγκεβάντε (1170-1230), εκπρόσωπο του γερμανικού λυρισμού, το φίλο και πρόδρομο του Δάντη Γκουίντο Καβαλκάντι (1255-1300), αλλά και αυτόν τον όχι αποκλειστικά λυρικό Εζρα Πάουντ στον 20^ο αιώνα, ο οποίος αναγνώρισε την προσφορά τους και τους θεώρησε δασκάλους του⁷. Σύμφωνα δε με τον Σπ. Σκιαδαρέση και μόνον η ομοιότητα της ποίησης των τροβαδούρων με την αρχαία ελληνική ποίηση, όσον αφορά το αδιαχώριστο στίχων και μουσικής, αρκεί για να δώσει στη γαλλική λυρική ποίηση του Μεσαίωνα μια ξεχωριστή θέση στην ιστορία της παγκόσμιας λογοτεχνίας και μουσικής⁸.

Στο ποίημα «Vers» του Ζωφρέ Ρυντέλ⁹ που ακολουθεί (σε μετάφραση Σπ. Σκιαδαρέση) διακρίνονται τα στοιχεία που χαρακτήρισαν την ποίηση των τροβαδούρων. Ο «ιδεόπλαστος έρωτας», η επιθυμία της ιδέας του ιδανικού και ο έρωτας με την ίδια τη στιχουργική δημιουργία και τη μουσική, είναι προφανή και αυτός είναι ο λόγος της επιλογής του συγκεκριμένου ποιήματος ως αντιπροσωπευτικού δείγματος της μεσαιωνικής λυρικής ποίησης των τροβαδούρων. Το Canso της Κόμησας του Ντι¹⁰, δίνει τη γυναικεία οπτική για τον έρωτα και είναι από τα σπάνια δείγματα του είδους που έχουν γραφτεί από γυναίκα.

7. Γ. Βάρσου, ό.π., σ.90.

8. Τροβαδούροι, ό.π., σ. 29.

9. Τροβαδούροι, ό.π., σ.77-78.

10. Τροβαδούροι, ό.π., σ.72.

VERS

του ΖΩΦΡΕ ΡΥΝΤΕΛ

No sap chantar qui so non di....

*Πρέπει να ριμάρει έντεχνα η στροφή,
Το τραγούδι να έχει μελωδία γλυκιά,
Κι ο ρυθμός, τους στίχους οπού κυβερνά,
Μες στου τροβαδούρου την καρδιά να ηχεί.
Στο τραγούδι τούτο δίνω τέτοια αρχή
Για να το εκτιμήστε ακούτε το συχνά, ά, ά.*

*Μη σαστίζετε έτσι που αγαπάω αυτή,
Που ούτε μια μονάχα θα με δει φορά
Και που μου σκλαβώνει σκέψη και καρδιά,
Αν κι εγώ ποτέ μου δεν την έχω δει.
Από τέτοια αγάπη τι όφελος θα βγεί;
Δε με νοιάζει, αφού είναι η μόνη μου χαρά, ά, ά.*

*Είμαι ερωτευμένος, και γλυκιά πληγή
Ο έρωτας μου ανοίγει μες στα σωδικά,
Το κορμί μου ο πόθος λιώνει αργά-αργά
Κι η λαχτάρα τούτη 'δω η ερωτική,
Που με δυναστεύει και με καταλεί,
Δεν ξανάγινε ως τώρα πουθενά, ά, ά.*

*Κι ως αποκοιμιέμαι με καρδιά αλαφρή
Η με κάποια θλίψη που με τυραννά,
Μέσα στ' όνειρό μου γοργοφτερουγά
Πέρα στην καλή μου η έρμη μου ψυχή.
Όμως σαν ξυπνήσω, ο δόλιος, το πρωί
Του όνειρού μου η γλύκα χάνεται, σκορπά, ά, ά.*

*Ξέρω πως ποτέ της δε θα με χαρεί,
Ούτε έχω γνωρίσει τη γλυκιά κυρά.*

*Φίλος της να γίνω δεν ελπίζω πια,
Κι ούτε αγάπης γλύκες θα γευτώ απ' αυτή.
Ποτέ αλήθεια ή ψέμα δε μου έχει πει,
Ούτε τη γλυκιά της άκουσα λαλιά, ά, ά.*

*Το τραγούδι τούτο έχει ωραία γραφτεί:
Στίχοι, ρυθμός, ρίμα, όλα ειν' μαστορικά,*

Κι όποιος θα το μάθει, από με ακουστά,
Πρέπει να προσέχει μη στραβά το πει.
Στην Καόρ, στην Τουλούζη, ή σ' όποια άλλη Αυλή,
Να το τραγουδάει με γούστο και σωστά, ά, ά.

Το τραγούδι αυτό είναι ωραίο, κι ιστορεί
Όσα άλλοι θα πουν αλλού τραγουδιστά, ά, ά.

CANZO

της ΚΟΝΤΕΣΣΑΣ ΝΤΕ ΝΤΙ

*Estat ai en gran consirier
Per un cavallier qu' ait agut, ...*

Ένας ιππότης που αγάπησα, η φτώχην,
Μου κομμάτιασε τη δόλια μου καρδιά.
Ας μάθει ο κόσμος για πάντα, πως τρελά
Με λαχτάρα τον επόδησα κρυφή.
Μα αυτός μ' άφησε, γιατί έρωτα σωστό
Δεν του χάρισα, όπως έλεγε, ποτές.
Κι όμως τρέλες, έχω κάμει ερωτικές,
Στο κρεβάτι ή και ντυμένη, ένα σωρό.

Πως ποδώ κάποια νυχτιά μεδυστική
Μες στα μπράτσα μου να κλείσω τα γυμνά
Τον ιππότη μου! Και τι άμετρη χαρά
Θα τον κέρναγα, αν τη σάρκα την άβρή
Του άσπρου στήθους μου προσκέφαλο απαλό
Του την πρόσφερα! Κι ακόμα την πνοή,
Την καρδιά, τα δυό μου μάτια, τη ζωή
Θα του χάριζα, αφού τόσο τον ποδώ!

Φίλε μου όμορφε, τσαχπίνη, ευγενική,
Αν δικός μου γίνεις κι αν κάποια βραδιά,
Γύρω πλάι σου με χάρδια και φιλιά,
Μάθε: ανείπωτη ευτυχία θα 'ναι για με
Να σε σφίξω, έτσι σαν άντρα μου, γερά
Στην αγκάλη μου, αφού πρώτα μου ορκιστείς
Πως θα κάνεις, όσο πρόθυμα μπορείς,
Ότι ποδήσει η ερωτιάρα μου καρδιά.

NELLIE EYTENIAH

Το τάμα

Κάθομαι άκρη άκρη στο κάθισμα του τραίνου και προσπαδώ να διαβάσω την εφημερίδα που κρατάει ο νεαρός απέναντι. Τεντώνω το λαιμό μου και ιδρώνω από την προσπάθεια. Πάντα είχα μυστικά, από παιδί, θαρρείς με τα χρόνια εδίστηκα σ' αυτό κι έχω ανάγκη πάντα να 'χω κάτι, να το σκέφτομαι και να μ' απασχολεί και με κανέναν να μη το μοιράζομαι. Κάτι που το θεωρώ χαζό και που με κάνει να νιώθω άβολα, κάτι που θα ντρεπόμουν να τ' ομολογήσω. Είναι τρεις μέρες τώρα που σκέφτομαι συνέχεια τον Νικόλας Ίγκραμ. Νομίζω πως η εφημερίδα δημοσιεύει τη φωτογραφία του και θέλω πολύ να δω πώς είναι η μορφή του. Ο Νικόλας είναι στη φυλακή. Είναι καταδικασμένος σε θάνατο στις Ηνωμένες Πολιτείες. Μια από εκείνες τις περιπτώσεις που παίρνουν μεγάλη δημοσιότητα λίγο πριν εκτελεστούν, καθώς οι οικείοι τους κάνουν την ύστατη απελπισμένη προσπάθεια ν' ανατρέψουν την καταδικαστική απόφαση. Είναι από μητέρα Αγγλίδα και πατέρα Αμερικανό, γι αυτό κι έχει δοθεί τόση έμφαση στην ιστορία του στον Αγγλικό τύπο. Η μητέρα του ξεκίνησε μια καμπάνια για να του δοθεί χάρη. Άκουσα γι αυτόν στην τηλεόραση κι από τότε ανέπτυξα ένα κρυφό παιδιασμένο ενδιαφέρον για ό, τι τον αφορά. Σύντομες και λιτές είναι όμως οι αναφορές στην υπόθεσή του στο λεγόμενο σοβαρό τύπο. Αλλά εμένα έχουν αρχίσει να μ' ενδιαφέρουν υπερβολικά τα εμπλεκόμενα πρόσωπα, πέρα απ' την υπόθεση ως τέτοια. Κι εδώ βρίσκεται η πηγή της αμηχανίας μου. Τέτοιες πληροφορίες δημοσιεύουν μόνο τα ταμπλόιντ. Κι εγώ αυτές τις εφημερίδες δεν τις αγοράζω. Όχι πως δε μου πέρασε απ' το μυαλό ν' αγοράσω μια κρυφά και να κάτσω να τη διαβάσω σ' ένα καφέ. Ντράπηκα όμως. Πολλές φορές δε νιώθω βολικά μ' αυτά που σκέφτομαι κι αισθάνομαι. Ούτε αυτό που κάνω τώρα μ' αρέσει. Ο νεαρός γυρίζει σελίδα. Τζίφος. Δεν είδα τη φωτογραφία. Πρόλαβα και διάβασα όμως ότι παρενέβη ο Πάπας. Ο Πάπας ζήτησε να μην εκτελεστεί ο Νικόλας. Έχει επιρροή ο Πάπας. Μακάρι να τον ακούσουν.

Τις τελευταίες μέρες το κάνω αυτό συστηματικά πηγαίνοντας στη δουλειά. Έτσι κι αλλιώς μένω στο τρέινο περίπου πενήντα λεπτά. Επιδιώκω να κάθομαι δίπλα σε ανθρώπους που κρατάνε ταμπλόιντ.

Μετά από πέντε - έξι στάσεις που ο κόσμος κάπως αραιώνει, μπορείς να διαβάσεις την εφημερίδα του διπλανού ή του απέναντι, άνετα μετά από κάποια εξάσκηση. Προχθές μάλιστα βρήκα μια παρατημένη σ' ένα κάθισμα, κι έμαθα πολλά. Οι γονείς του λέει είχαν χωρίσει κι έμεινε με τον πατέρα του στην Αμερική. Ως έφηβος μπλέχτηκε με παρέες κι άρχισε τις μικροκλοπές. Τέτοια κι άλλα πολλά. Όμως δεν είμαι πάντα τυχερή, αφού δεν διαβάζουν πάντα οι συνεπιβάτες μου αυτό που μ' ενδιαφέρει. Όπως τώρα. Ο νεαρός διαβάζει τ' αθλητικά κι εγώ κοιτώ έξω απ' το παράθυρο. Έχουμε βγει απ' τον υπόγειο. Δεν είναι κι άσχημη μέρα σήμερα. Πάνω απ' τις στέγες гуαλιζει ένας χλωμούλης ήλιος. Είναι άνοιξη.

Δε θέλω καθόλου να τον εκτελέσουν τον Νικόλας. Δεν το χωράει ο νους μου ότι κάθεται τώρα στο κελί του ξέροντας την ακριβή ώρα του θανάτου του. Είναι τριανταενός, δυο χρόνια μικρότερός μου. Από τα δεκαεννιά του στη φυλακή. Τότε διέπραξε το έγκλημά του. Ληστεία μετά φόνο. Μπήκε σ' ένα σπίτι φτιαγμένος, για να κλέψει. Ήρθε πρόσωπο με πρόσωπο με τους ενοίκους του. Θόλωσε και πυροβόλησε. Σκότωσε μια γυναίκα και τραυμάτισε το σύζυγό της, ο οποίος στη συνέχεια τον αναγνώρισε. Καταδικάστηκε σε θάνατο. Όλα αυτά τα χρόνια εξάντλησε τα περιθώρια που του έδινε ο νόμος και μεθαύριο στις τέσσερις το πρωί θα εκτελεστεί. Αν βέβαια δεν εισακουστούν ο Πάπας και οι διάφορες προσωπικότητες, που ανταποκρίθηκαν στην έκκληση της μητέρας του και ζήτησαν από τις Αμερικανικές αρχές να του δοθεί χάρη. Εύχομαι μ' όλη μου την ψυχή να εισακουστούν και ταυτόχρονα ντρέπομαι, γιατί μου φαίνεται παιδαριώδες αυτό μου το ενδιαφέρον για την υπόθεσή του. Γι αυτό και δεν τ' ομολογώ σε κανέναν. Είναι το μυστικό μου.

Μετά από μια ουδέτερη μέρα στη δουλειά γυρίζω στο σπίτι το βραδάκι. Μένω στο ανατολικό Λονδίνο σε ένα λαϊκό συγκρότημα κατοικιών, χτισμένο στη δεκαετία του τριάντα, στοιχειωδώς ανακαινισμένο. Τέσσερις είμαστε οι βασικοί ένοικοι του διαμερίσματος, αλλά πάει κι έρχεται πολύς κόσμος και ποτέ δεν ξέρεις ποιον θα συναντήσεις ανοίγοντας την πόρτα. Η κόρη μου με υποδέχεται χοροπηδώντας πάνω στον καναπέ. Μάμυ, μάμυ σε κάθε πήδο. Προσγειώνεται στην αγκαλιά μου. Ο Ίαν λείπει, έχουν όμως έρθει ο Τζων, ο λεγόμενος 'Αμερικανός φίλος', κι ο Φιλ απ' το διπλανό διαμέρισμα. Χαίρομαι που τους βλέπω, ειδικά τον Τζων. Έχει βάψει τα μαλλιά του ξανθά και μου είναι δύσκολο να τον συνηθίσω. Σκέφτομαι ότι μοιάζει με τραβεστί και θέλω να τον πειράξω, αλλά δεν το κάνω γιατί είναι πολύ ευαίσθητος στα πειράγματα. Δεν υπάρχει φαγητό, κανείς δε σκέφτηκε να ψωνίσει. Ο Πωλ κατεβαίνει και

φέρνει κινέζικο για όλους. Ο Πωλ είναι μόνο εικοσιπέντε χρονών και τα μαλλιά του έχουν ασπρίσει κι αραιώσει. Μερικές φορές τον βλέπω να καπνίζει αραγμένος μπροστά στην τηλεόραση και μου έρχεται να κλάψω. Δεν ξέρω γιατί. Από αγάπη. Ίσως έτσι τη νιώθω την αγάπη. Σαν κλάμα. Τον ξέρω έξι χρόνια τώρα. Είναι ωραίος τύπος. Είναι αδελφός μου. Σαν αδελφός μου.

Τρώμε μπροστά στην τηλεόραση. Στις ειδήσεις αναφέρεται σύντομα η υπόθεση του Νίκολας και οι προσπάθειες της μητέρας του. «Τι ιστορία κι αυτή» λέω προσπαθώντας ν' ανοίξω συζήτηση. «Απίστευτη βαρβαρότητα. Χρονικό ενός προαναγγελθέντος θανάτου». Κουνούν μασουλώντας τα κεφάλια. «Εκτελούν κόσμο κάθε τόσο στις ΗΠΑ» λέει ο Φιλ. Ο Τζων γνέφει επιδοκιμαστικά. «Απλά δεν το μαθαίνεις», συνεχίζει. «Σ' αυτήν την υπόθεση δόθηκε δημοσιότητα, αυτό είν' όλο. Επειδή είναι Άγγλος κι έχει καθολική μαμά. Επειδή είναι θέμα πιασάδικο και πουλάει». «Επειδή είναι λευκός» προσθέτει κοφτά ο Πωλ.

Πώς το κάνουν; Κανείς τους δεν είναι συγκλονισμένος. Κανείς τους δε διαβάξει κρυφά ταμπλόιντ. Κανείς τους δεν είναι παιδαριώδης. Πρέπει να διαφυλάξω το μυστικό μου. Είναι αδύνατο να το μοιραστώ μαζί τους.

Φεύγουν για το παμπ κι εγώ κλείνομαι στην κρεβατοκάμαρα για να προετοιμαστώ για την επόμενη μέρα. Είμαι καθηγήτρια στο σχολείο της παροικίας. Έχω λίγους μαθητές και μ' απασχολούν πολύ. Σίγουρα πιο πολύ απ' ό τι εγώ αυτούς. Καμιά φορά μου λείπουν κιόλας. Γελάμε πολύ. Είναι πραγματικά αξιοπρόσεκτο το πώς κάποιος τόσο βαθιά καταθλιπτικός όσο εγώ μπορεί να γελάει τόσο εύκολα. Με τους μεγάλους κάνουμε Ιστορία, Κοινωνιολογία, Ελληνική Λογοτεχνία και χαβαλέ. Στη Λογοτεχνία συμμετέχουν μαθητές απ' όλες τις τάξεις του Λυκείου. Αυτή την εποχή εντρυφούμε στο έργο του Παπαδιαμάντη. Δεν τον καταλαβαίνουν, τους κουράζει και τους εκνευρίζει. Τους λέω: «ακούστε την ψυχούλα του». Η δεκαεξάχρονη Χαριτίνη με κοιτά σοβαρά και μου απαντά: «You are a baby». Ορίστε; Γελάει κι επαναλαμβάνει: «You are just like a baby, miss. Really!». Είμαι δεκαεπτά χρόνια μεγαλύτερή της. Μου έρχεται να της πω ότι τα Ελληνικά της δε φτάνουν για ν' αγοράσει ψωμί από το φούρνο. Να μάθει, που μου θέλει και A level. Αλλά ας μη δώσω συνέχεια. Προτιμώ τους μικρούς στο γυμνάσιο, ίσως γιατί, το παραδέχομαι, έχουμε πιο κοντινή συναισθηματική ηλικία. Δυστυχώς τους βλέπω μόνο δυο ώρες την εβδομάδα. Έχω κουραστεί όμως. Ευτυχώς που πλησιάζει το Πάσχα. Θέλω να φύγω, θέλω να πάω στην Κρήτη. Απ' τον Οκτώβριο ονειρεύομαι να γυρίσω πίσω. Στην πραγματικότητα

δεν ξέρω γιατί βρίσκομαι εδώ αφού θα ήθελα τόσο να είμαι εκεί. Όλο το χειμώνα ονειρεύομαι τη θάλασσα. Δεν είμαι από την Κρήτη. Εγκαταστάθηκα εκεί πριν από τέσσερα χρόνια, όταν αποφάσισα μετά από μεγάλο προβληματισμό να γυρίσω στην Ελλάδα και ν' αποδεχτώ το διορισμό μου στη μέση εκπαίδευση. Μ' άρεσε όμως. Ήρθα κι έδεσα. Μ' άρεσε τόσο πολύ, που δε θέλω πια να ζω εδώ. Δεν είναι όπως παλιά. Δεν το ήξερα αυτό όταν ζήτησα την απόσπαση. Το Φλεβάρη έπαθα και μια μικρή κατάθλιψη. Με πείραζε πολύ που οι μέρες κρατούσαν τόσο λίγο. Στις τρεις το μεσημέρι άρχιζε να σουρουπώνει. Περίεργο που καθόλου δε μ' είχε απασχολήσει αυτό όταν ήθελα να ζω σ' αυτή την πόλη. Ο Τζων μ' έβαλε να καθίσω στο θερμοκήπιό του, μέσα στις καναβουριές. «Είσαι μεσογειακό λουλούδι αγαπητή μου», μου είπε. «Κάτσε δω, θα σου κάνει καλό». Μ' αρέσει ο Τζων, είναι καλός, είναι απ' τους πιο ευχάριστους ανθρώπους που έχω γνωρίσει. Αμερικανός και κομμουνιστής στη δεκαετία του ενενήντα, είναι κάτι τουλάχιστο σπάνιο, όπως και να το κάνουμε. Είναι ζωγράφος και καπνίζει συνεχώς φούντα, αλλά δε την αγοράζει ποτέ, τη μεγαλώνει μόνος του με περισσή φροντίδα. Μ' αρέσει πολύ να μιλάω μαζί του, δεν ξέρω όμως αν μου έκανε καλό το θερμοκήπιο. Μ' έπιασε δύσπνοια απ' τη ζέστη και την υγρασία. Θέλω απλά να φύγω. Θέλω να δω το σπίτι μου, τους φίλους μου, το γάτο μου τον Ντόριαν. Εκείνος ο άχρηστος ο Γιάννης ούτε που θα θυμάται να τον ταΐσει. Τα Χριστούγεννα δε βόλεψε να πάω, αλλά τώρα έχει κανονιστεί. Μεθαύριο τ' απόγευμα θα πάμε για τα εισιτήρια. Μεθαύριο είναι κι η εκτέλεση. Πριν τρεις μέρες ήμουν πολύ ευτυχισμένη με την προοπτική του ταξιδιού. Τώρα σκέφτομαι συνέχεια τον Νικόλας. Και τη μητέρα του. Πώς να τον φωνάζει άραγε; Νίκυ; Αμ έχει δίκιο η Χαριτίνη.

Από δίπλα ακούω γέλια και μουσική. Πρέπει να γύρισαν. Η μικρή έχει αποκοιμηθεί δίπλα μου. Τα έπιπλά μας είναι περίεργα ή μάλλον παράταιρα, όλα δεύτερο χέρι, μερικά κληρονομημένα από τους προηγούμενους ένοικους του διαμερίσματος. Διαβάζω σε μια ξύλινη τουαλέτα, που πρέπει κάποτε να ανήκε σε κάποια κομψή κυρία. Γραφείο με καθρέφτη μπροστά δηλαδή, κι έτσι μιλάω στον εαυτό μου στον καθρέφτη κι ετοιμάζω το μάθημα, σαν ηθοποιός. Δυσκολεύομαι όμως πολύ να συγκεντρωθώ σήμερα. Στην Κρήτη είναι ήδη καλοκαίρι. Ο Νικόλας κάθεται τώρα στο κελί του. Αύριο φεύγω πολύ πρωί για το σχολείο. Θα πάω με τ' αμάξι, κι έτσι δεν έχει λαθρανάγνωση. Μπορεί όμως ν' ακούσω κάτι στο ραδιόφωνο. Μπορεί σήμερα να του δώσουν χάρη. Στις ταινίες τη δίνουν πάντα τελευταία στιγμή για να κορυφώνεται η αγωνία. Στην πραγματικότητα το ίδιο, από καθαρό σαδισμό. Δε μ' αρέσει νάχω αγωνία. Ποτέ δε μ' άρεσε. Μαζεύω τα βιβλία και ξαπλώνω. Έτσι,

χωρίς καληνύχτες. Δεν είμαι για πολλά πολλά απόψε.

Σηκώνομαι γύρω στις επτά και στις επτάμισυ ξεκινάμε οικογενειακώς για το Acton. Ξεκινάμε, γιατί εγώ δυσκολεύομαι να οδηγήσω το Lada. Είναι σκληρό και βαρύ. Επιπλέον φοβάμαι να οδηγήσω στην Αγγλία, όπου όλοι πάνε ανάποδα. Στην πραγματικότητα φοβάμαι να οδηγήσω γενικότερα. Δεν είναι υπερβολή να πω πως φοβάμαι που είμαι ζωντανή. Ας είναι. Ευτυχώς που περιβάλλομαι από ανθρώπους ευγενείς και υποχρεωτικούς. Στο ραδιόφωνο ακούμε μόνο ποιοι δρόμοι είναι πηγμένοι, τι είπε ο πρωθυπουργός, τέτοια. Τίποτα για τον Νικόλας. Βάζουμε κασέτα. Nick Cave. Τώρα μάλιστα. ...and I cry mercy... How appropriate! Έλεος Nick. Πού στο καλό βρέθηκε αυτή η αρχαία κασέτα στο αυτοκίνητο. Την άκουγα στο νοσοκομείο όταν... δεν έχει σημασία. Πρέπει να σκεφτώ κάτι άλλο. Η μήπως όχι; Τους μικρούς. Σήμερα θα δω τους μικρούς. Τον Αντρέα που μου ζωγράφισε την ασπίδα του Αχιλλέα. Δεν έχω βαρύ πρόγραμμα σήμερα. Κατά τις δύο δάμαι σπίτι. Αλλά είναι κρίσιμη μέρα. Μένει λιγότερο από ένα εικοσιτετράωρο για την εκτέλεση. Νάτο πάλι. Αισθάνομαι την ανάγκη να κάνω μια προσευχή, αλλά δεν ξέρω πού να την απευθύνω.

Δεν πιστεύω στο θεό, σε καμιά περίπτωση στο θεό που επιλεκτικά επεμβαίνει στα ανθρώπινα δράματα, αλλά αυτό δε σημαίνει ότι δεν προσεύχομαι. Είναι παλιά, παιδική συνήθεια αυτή και δεν αποβάλλεται εύκολα. Από μένα τουλάχιστον. Όταν ήμουν παιδί απευθυνόμουν στο Χριστούλη. Του μιλούσα ώρα πολύ και με πάθος. Πήγαίνα μάλιστα και καθόμουν και στην εκκλησία, κατά προτίμηση όταν δεν είχε λειτουργία, και γιατί μ' έφτιαχνε η ατμόσφαιρα, ο μεγάλος άδειος χώρος, και γιατί βαριόμουν μέχρι δακρύων τις τελετές. Τα λέγαμε λοιπόν συχνά με το Χριστούλη. Προσπαθούσα να του επιστήσω την προσοχή σ' όλα τα κακώς κείμενα. Όταν αργότερα στην εφηβεία μου οι θρησκείες άρχισαν να φαίνονται αφελείς και πρωτόγονες, η προσευχή αντικαταστάθηκε από εσωτερικό μονόλογο, ακολουδούμενο από κάποιο άριστο επαναλαμβανόμενο σχετικό ξόρκι, κάτι σα μάντρα. «Να γίνεις καλά, να γίνεις καλά, να γίνεις καλά...» ή «μη φύγεις, μη φύγεις, μη φύγεις...», ή «να σωθεί η Νικαράγουα, να μη γίνει πόλεμος...». Τέτοια. Τέτοιο εύρος. Ταυτόχρονα, όσο κι αν ήξερα ότι είναι παράλογο, κάπου στο βάθος του μυαλού μου ήμουν πάντα πεπεισμένη πως η όποια εύδραυστη ισορροπία υπάρχει στο σύμπαν οφείλεται σε μένα προσωπικά. Στην ανησυχία μου για τους άλλους. Είναι πολύ δύσκολο να φοβάσαι να πάψεις ν' ανησυχείς, γιατί τότε όλα θα καταρρεύσουν, άνθρωποι θα πληγωθούν και θα υποφέρουν, κι αυτό γιατί εσύ σταμάτησες για λίγο να τους σκέφτεσαι και ν' αγωνι-

άς για την τύχη τους. Τι ευδύνη, τι απάνθρωπος ψυχαναγκασμός! Πολύ δύσκολο πραγματικά, ειδικά όταν συνειδητοποιείς τι κάνεις και σου φαίνεται βαθύτατα γελοίο. Δεν ξέρω αν οι ψυχίατροι έχουν έναν όρο για την κατάστασή μου. Πάντως και στη συγκεκριμένη περίπτωση αισθάνομαι ότι κάτι πρέπει να κάνω. Υποχρεούμαι να κάνω κάτι. Αλλά τι;

Τους φιλώ όλους και κατεβαίνω στον κεντρικό δρόμο. Έχουμε καιρό για καφέ και σάντουιτς στα γρήγορα. Το παιδί στο καφέ με ξέρει και μου γνέφει φιλικά. «Όλα καλά;». Χαμογελώ και του κλείνω το μάτι. Συνεχίζω με τα πόδια για το σχολείο. «Να μην εκτελέσουν τον Νικόλας, να του δοθεί χάρη». Αυτή είναι σήμερα η προσευχή μου, το ξόρκι, το μάντρα. Το επαναλαμβάνω ρυθμικά σ' όλο το δρόμο. Ύστερα φτάνω και συγκεντρώνομαι στη δουλειά. Ο Νικόλας είναι σχετικά ασφαλής για λίγες ώρες ακόμη.

Η Μαρία μου δίνει να διαβάσω αποσπάσματα από την πραγματεία της. Μιλάμε συχνά για το διδακτορικό της. Είμαι εντυπωσιασμένη και θέλω να μάθω περισσότερα. Συζητάμε για λίγο. Μ' αρέσει η Μαρία, είναι μικρόσωμη, σοβαρή και γλυκιά και γράφει με μικρούτσικα καθαρά γράμματα. Φεύγουμε μαζί το μεσημέρι με το τραίνο. Θα περάσουμε κι οι δυο απ' την τράπεζα για να πάρουμε χρήματα. Εγώ τα θέλω για τα εισιτήρια. Της λέω: «δε βλέπω την ώρα». Χαμογελάει. Δε θα πάει στην Ελλάδα το Πάσχα. Δε νομίζω πως θέλει. Χωρίζουμε στο σταδμό. Βάζω τ' ακουστικά μου. Έχω ανάγκη από κάτι δυνατό, σκληρό και με μια δόση τρέλας. Ευτυχώς υπάρχει. The Fall. Κι όταν τελειώσει, Mudhoney απ' την άλλη πλευρά. Φτάνει και περισσεύει για να φτάσω ως το σπίτι. Ύστερα βλέπουμε.

Μαγειρεύω πίνοντας special brew. Με άδειο στομάχι, για να με πιάσει. Από τον Πωλ την έμαθα αυτή την μπύρα. Με κάνει κουδούνι. Γι αυτό την πίνω άλλωστε. Νιώθω μια γλυκιά ζέστη. Ένα κύμα αισιοδοξίας. Όλα θα πάνε καλά. Την άλλη εβδομάδα θα είμαι επιτέλους στην Κρήτη. Και δε μπορεί, θα δώσουν τη χάρη. Δεν μπορούν να σκοτώσουν έτσι κάποιον που είναι νέος κι υγιής κι έχει και μια μαμά που τον νοιάζεται. Είναι παράλογο. Τρώμε κι ύστερα κοιμάμαι βαθιά. Χάνομαι σε μια μεδυσμένη ανυπαρξία κι όταν ξυπνάω είναι σκοτάδι έξω κι έχω το στρουμπουλό χεράκι της μικρής γύρω απ' το λαιμό μου. Είναι ωραία έτσι, δε θέλω να κουνηθώ καθόλου, δε θέλω τίποτα ν' αλλάξει. Μένω ακίνητη για ώρα πολλή. Μετά ο Ιαν μου φέρνει ένα τσάι, σηκώνομαι και σέρνομαι μέχρι το καθιστικό, αφήνοντας μόνο του στο κρεβάτι το κοιμισμένο παιδί. Επικρατεί σχετική ησυχία σήμερα. Μόνοι στο σπίτι,

σπάνιο πράγμα. Η τηλεόραση είναι ανοιχτή χωρίς ήχο κι ακούμε τον John Peel στο ραδιόφωνο. Η εκπομπή είναι ιδιαίτερα καλή και τη γράφουμε σε κασέτα. Κάτι μου λείπει για ένα πάρτι το βράδυ. Δεν ξέρω, έχω και διάβασμα. Θα δούμε. Παίρνω το βιβλίο μου στα γόνατά μου. Σε λίγο ξυπνάει και η μικρή. Έρχεται και κουρνιάζει στον καναπέ με το αρκουδάκι της. Νιώθω ωραία κι αναρωτιέμαι αν θα έπρεπε να αισθάνομαι τύψεις γι αυτό. Κι ύστερα τον βλέπω στην τηλεόραση. Απλά το ξέρω πως είναι αυτός. Η φωτογραφία. Μακρύ πρόσωπο οστεώδες, ουδέτερο. Ούτε όμορφο ούτε άσχημο. Καστανά μαλλιά και μάτια. Λεπτά χείλη, σφιγμένο στόμα. Μια ένταση στην έκφραση. Ο Νίκολας Ίγκραμ. Ύστερα μια ξανθιά μεσόκοπη που μιλάει σ' ένα μικρόφωνο. Αυτή πρέπει να είναι η μητέρα του. Προσπαδώ να καταλάβω αν υπάρχει κάποια εξέλιξη. Δεν μπορώ. Παίρνω βαθιά αναπνοή και λέω: «σε πειράζει να τ' ακούσω αυτό;». Ο Ίαν κάνει μια γκριμάτσα αποδοκιμασίας κι ύστερα χαμηλώνει το ραδιόφωνο. Ανοίγω τον ήχο της τηλεόρασης. Το σχόλιο έχει σχεδόν τελειώσει. Αλλά δεν του δόθηκε χάρη, αυτό είναι βέβαιο. Τα περιθώρια στενεύουν. Πόσες ώρες είναι μέχρι τις τέσσερις το πρωί; Προσπαδώ να φανταστώ τι αισθάνεται τώρα η κυρία Ίγκραμ. Με πιάνει δυσφορία. «Πάμε μια βόλτα;» προτείνω.

Ο Ίαν βαριέται και μένει στο σπίτι με τη μικρή. Ξεκινώ λοιπόν μόνη μου, με τ' ακουστικά μου. Καλύτερα. Βαδίζω γρήγορα στο σκοτάδι κι ανοίγω την ένταση. Cocteau Twins. Ευτυχώς που υπάρχει κι η μουσική. Με βοηθάει να σκεφτώ, ή να μη σκεφτώ. Και σκέφτομαι πως θέλω να επέμβω επιλεκτικά κι εγώ, να σώσω ένα άτομο που αυθαιρέτα, σαν το θεούλη, επέλεξα, από καθαρή φιλαρέσκεια. Για να νιώθω σούπερ καλή. Η μήπως όχι; Δε θα πάω πάντως στο κανάλι γιατί είναι νύχτα και η περιοχή μόνο ασφαλής δεν μπορεί να θεωρηθεί. Θα πάω μέχρι το νεκροταφείο στο Άμπνι Παρκ και θα γυρίσω. Δύο είναι τα μάντρα σήμερα. Το ένα αφορά φυσικά τη σωτηρία του αδελφού Νίκολας. Το άλλο αφορά άμεσα εμένα. Θέλω να ξεκολλήσω. Τόσος ρασιοναλισμός στην επιφάνεια και τόση μεταφυσική, τόση μαλακία καλά κρυμμένη από μέσα! Γιατί νομίζω πως έχει σημασία τι σκέφτομαι; Γιατί πιστεύω πως μπορώ κάτι να κάνω για τον Νίκολας ανησυχώντας γι αυτόν; Γιατί τον διάλεξα για να τον σώσω; Επειδή κρυφοκοιτάζω τα ταμπλόιντ; Επιτέλους, πρέπει να συνέλθω. Πρέπει να διώξω όλες αυτές τις βλακειές απ' το κεφάλι μου. Να συγκεντρωθώ σ' αυτά που μ' αφορούν άμεσα, που δεν είναι και λίγα. Να ξεκολλήσω λοιπόν. Να ξεκολλήσω, να ξεκολλήσω, να ξεκολλήσω. Να ξεκολλήσω.

Έχω φτάσει στο Άμπνι Παρκ, ένα απ' τα αγαπημένα μου μέρη σ'

αυτή την πόλη. Παλιό, αφρόντιστο, παρακμασμένο, γοητευτικό νεκροταφείο. Περνάμε πολλά Σαββατιάτικα πρωινά εδώ με τον Ταν και τη μικρή. Δεν πρόκειται φυσικά να μπω μέσα τέτοια ώρα. Θα κάνω στροφή και θα γυρίσω. Σπίτι μου. Στους δικούς μου ανθρώπους. Απολαμβάνοντας τη μουσική. Σταματώντας να παριστάνω το μικρό ψυχαναγκαστικό μάγο.

Κι έτσι και γίνεται. Καταφέρνω να μη σκεφτώ τίποτα σχετικό μ' όλ' αυτά μέχρι που φτάνω στο σπίτι, ακούω μονάχα την ονειρική μουσική. Ύστερα τρώω μιλώντας ακατάπαστα περί ανέμων και υδάτων, μέχρι που αποσύρομαι για να διαβάσω. Αυτή η ώρα είναι πιο δύσκολη, καταφέρνω όμως να συγκεντρωθώ και να τελειώσω χωρίς το μυαλό μου να φύγει σε άλλα θέματα. Χωρίς να ονειροπολήσω ούτε για μια στιγμή. Αξιοσημείωτη αυτοπειθαρχία. Όταν όμως ξαπλώνω το βράδυ σκέφτομαι πάλι τον Νικόλας και νιώθω πολύ μεγάλη θλίψη. Μούρχεται η γιαγιά μου στο μυαλό κι ύστερα σκέφτομαι πως πρέπει κάτι να στερήσω από τον εαυτό μου. Αλλιώς δε θα μπορέσω να γίνω μικρός ψυχαναγκαστικός μάγος. «Να μην πεθάνει, κι εγώ δε θα πάω στην Κρήτη», ψιθυρίζω στο σκοτάδι. Κι ύστερα ξανά και ξανά και ξανά, μέχρι που με παίρνει ο ύπνος.

Την επόμενη μέρα αργώ να ξυπνήσω και νιώθω ένα μούδιασμα. Ξέρω ότι πρέπει να βιαστώ, αλλά δε βιάζομαι καθόλου. Δεν μπορώ να το επιβάλω στον εαυτό μου. Καταφέρνω να εξορίσω όμως κάθε σχετική με τον Νικόλας σκέψη. Ντύνομαι μηχανικά και βγαίνω να περιμένω το λεωφορείο μπροστά στο σπίτι. Επειδή βαριέμαι τη διαδρομή, φροντίζω η μετάβασή μου στο σχολείο να έχει ποικιλία. Σήμερα περιλαμβάνει δύο λεωφορεία και δύο τραίνα. Σκέφτομαι ότι και ν' αργήσω δεν πειράζει. Κανείς δε θα πάθει τίποτα.

Στο λεωφορείο μ' αρέσει ν' ανεβαίνω στον πάνω όροφο. Είναι μια πολιτιστική εμπειρία. Τέτοια ώρα είναι γεμάτο μαθητές ντυμένους με τις στολές τους, στη συντριπτική πλειοψηφία τους μαύρους. Φωνάζουν, γελούν, ανάβουν τσιγάρα. Μερικοί οδηγοί τους βάζουν τις φωνές. Είναι παιδιά. Δεν έχουν ακόμη καμιά σχέση με το απρόσωπο, κουρντισμένο πλήθος του τραίνου, όπου πηγαίνω στη συνέχεια. Εκεί μούγκα κι όλοι κοιτούν ίσια μπροστά τους με ένα ιδιαίτερο ύφος, που εγώ γενικότερα στη ζωή αποκαλώ «ύφος μετρό». Κάποτε, κοιτώντας την αντανάκλασή μου στα τζάμια του βαγονιού, διαπίστωσα με τρόμο πως κι εγώ το φορούσα αυτό το ύφος. Από τότε έπαθα μια απώδηση με τον υπόγειο, που τον έχω σχεδόν αδιάσπαστα συνδέσει με την ποντικοτρεχάλα. Εκεί όμως είναι και που επινοώ αυτά τα παιγνίδια, όπως η λαθρανάγνωση. «Μήπως είναι όλα ένα παιγνίδι;» σκέφτομαι κι η καρδιά μου μουδιάζει.

Πάντως σήμερα και να το ήθελα, δεν θα μπορούσα ν' αποφύγω τον πηχναίο τίτλο της Daily Mail. Η εκτέλεση του Ιγκραμ αναβλήθηκε.

Μένω για λίγο άφωνη κι ύστερα γελάω δυνατά. Νιώθω επάνω μου κάνα-δυο απορημένα βλέμματα, όμως δεν πτοούμαι. Ο Νίκολας ζει. Δεν εκτελέστηκε χτες το βράδυ. Χαμογελάω σε κάθε κατεύθυνση. Σ' ευχαριστώ σύμπαν. Σ' ευχαριστώ παγκόσμια συγκυρία. Μια ευχάριστη ροή ενέργειας κεντρίζει όλο μου το σώμα. Θέλω να κουνηθώ, μα το βαγόνι είν' ασφυκτικά γεμάτο. Δεν πειράζει, σκέφτομαι. Καθόλου δεν πειράζει. Θ' αραιώσει ο κόσμος. Θ' αδειάσει το βαγόνι. Θ' αλλάξω τραίνο. Θα βγω στον ήλιο. Σε λίγο. Δε βιάζομαι. Γιατί να βιάζομαι. Όλα είν' εντάξει. Όλα είναι μια χαρά.

Προσέχω πρωτοσέλιδη αναφορά στη Guardian βγαίνοντας από το σταδμό. Την αγοράζω και τη χώνω στην τσάντα μου. Θα τη διαβάσω στο μεσημεριανό μεγάλο διάλειμμα. Θα μάθω όλες τις λεπτομέρειες. Γιατί, απ' ό τι καταλαβαίνω, κι αυτό σκιάζει τη χαρά μου, χάρη δεν έχει δοθεί. Μόνο αναβολή. Δεν τέλειωσες με τον Νίκολας, μικρέ ψυχαναγκαστική μάγε. Τρέξε τώρα να προφτάσεις το λεωφορείο, γιατί έχεις αργήσει.

Τα μεσημέρια πηγαίνω μερικές φορές σ' ένα μικρό λαϊκό καφέ, ένα greasy spoon όπως λέμε, που το έχουν δυο γυναίκες. Η μια σερβίρει, κάθεται στα τραπέζια, κουβεντιάζει με τους πελάτες και διώχνει με φωνές μισομεδυσμένους ανεπιθύμητους εισβολείς, κι η άλλη ετοιμάζει φαγητά με εντυπωσιακή ταχύτητα. Συχνά αφαιρούμαι και κοιτάζω τα χέρια της, μαγεύομαι από τη σιγουριά με την οποία χειρίζεται το μαχαίρι φτιάχνοντας σάντουιτς. Σήμερα όμως είμαι εντελώς απορροφημένη από την ανάγνωση της εφημερίδας. Συγκλονισμένη απ' όσα διαβάζω. Ο Νίκολας μπορεί να μην κάθισε τελικά στην ηλεκτρική καρέκλα χτες τα ξημερώματα, υπέστη όμως όλη την ταλαιπωρία της προετοιμασίας για εκτέλεση, που είναι μια διαδικασία ανάμεσα στ' άλλα κι αφάνταστα εξευτελιστική. Στον τρόμο και την απόγνωση του καταδικασμένου έρχεται να προστεθεί το ξύρισμα του κεφαλιού, οι εξονυχιστικοί ιατρικοί έλεγχοι –τι ειρωνεία- και φυσικά η χαιρέκακη προδυμία των σωφρονιστικών υπαλλήλων να τσακίσουν ό τι έχει απομείνει από την αξιοπρέπεια του, παραβιάζοντας τις κοιλότητες του σώματός του, ψάχνοντας για κάτι που μόνο εκείνοι το ξέρουν. Ο Νίκολας καταγγέλλει ότι τον υποχρέωσαν να σκύψει κι ένας υπάλληλος έβαλε το χέρι του βαθιά στον πρωκτό του, ενώ φαινόταν να το διασκεδάζει και τον διαβεβαίωνε ότι είναι μέρος της διαδικασίας, χωρίς ωστόσο να είναι σε θέση να του εξηγήσει σε τι αποσκοπούσε. Αυτό όμως για το οποίο τον διαβεβαίωσαν ήταν ότι, εφόσον η εκτέλεσή του αναβλήθηκε μόνο για ειροισιτέσσερις

ώρες, αν δεν έπαιρνε χάρη στο μεταξύ, η ίδια διαδικασία θα έπρεπε να επαναληφθεί και την επόμενη μέρα. Όλο το τελετουργικό απ' την αρχή. Δήλωνε λοιπόν ότι καθόλου δεν ενθουσιάστηκε με την αναβολή κι ότι πίστευε ότι του δόθηκε μόνο και μόνο για να βασανιστεί και να υποφέρει περισσότερο. Ότι δεν περίμενε χάρη, δεν περίμενε τίποτα κι ήθελε να τελειώνει.

Μένω να κοιτάζω με αηδία το μισοφαγωμένο σάντουιτς στο πιάτο μου. Νιώθω κενό κι απελπισία. Προσπαδώ να σκεφτώ κάτι λογικό. «Εγώ τώρα δεν πρέπει να πάω στην Κρήτη» συλλογίζομαι με θλίψη. «Αμα πληρώσω το τάμα μου ο Νίκολας δεν θα εκτελεστεί. Όμως αυτό θα είναι εξαιρετικά περίπλοκο. Εγώ είμαι που επέμεινα γι αυτό το ταξίδι. Πώς θα εξηγήσω την αλλοπρόσαλλη συμπεριφορά μου;» Ύστερα νιώθω εκνευρισμό. Πολύ λογικό, μπράβο. Μα τι μαλακίες είν' αυτές που σκέφτομαι. Έλεος πια. Φυσικά και θα πάω. Ώρες είναι να πιστέψω πως η αναβολή οφείλεται σε μένα. Άντε πάλι απ' την αρχή, οι ίδιες ανόητες σκέψεις που εξόρισα χτες απ' το κεφάλι μου. Και τότε το καταλαβαίνω. Θα πάω βέβαια, αλλά όχι χωρίς ενοχή. Απ' όσο ξέρω τον εαυτό μου, την ενοχή είναι αδύνατο να την αποφύγω. Κι αν δε του δοθεί χάρη θα 'ναι διπλή, γιατί ίσως εξαιτίας μου να υπέστη τη χθδσινή ταλαιπωρία. Ίσως το σύμπαν παίζει μαζί μου τελικά και με δοκιμάζει. Ή ίσως θα έπρεπε απλά να δω έναν ψυχίατρο.

Γυρίζω στη δουλειά μαραμένη κι αποπαίρνω άσχημα, δι ασήμαντον αφορμήν, τον Κώστα, ένα από τα 'παιδιά της λογοτεχνίας', πράγμα που με χαλάει περισσότερο. Του ζητάω συγγνώμη φεύγοντας. Φαίνεται να είναι σε πλήρη σύγχυση. Κατηφορίζουμε μαζί για το σταδμό. Είμαι θλιμμένη κι εκείνος αμήχανος. Μιλάει ασταμάτητα. Δεν τον παρακολουδώ. Ύστερα ακούω τη φωνή μου. «Ξέρεις την ιστορία με το μαθητευόμενο μάγο;» του λέει. «Έχω δει τη 'Φαντασία'. Μου τη σπάει ο Μίκυ Μάους» απαντάει. «Κι εμένα μου τη σπάει ο Μίκυ Μάους. Η ιστορία όμως είναι του Γκαίτε» επιμένει η ανεξέλεγκτη φωνή. «Σοβαρά ε; Δεν το ήξερα. Πάντως την ξέρω την ιστορία, ναι. Γιατί ρωτάτε;» Γιατί ρωτάω αλήθεια; Κι εγώ δεν ξέρω. «Νομίζεις πως έχει κάποιο ηθικό δίδαγμα η ιστορία αυτή;»

Έχουμε στο μεταξύ μπει στο σταδμό και στεκόμαστε στην πλατφόρμα. Ερχεται το τραίνο και το τελευταίο μου ερώτημα μένει να αιωρείται. Είμαστε όρδιои, αλλά το βαγόνι δεν είναι κι ασφυκτικά γεμάτο. Χαϊδεύει συλλογισμένα το κεφάλι του με το δεξί του χέρι. Με το άλλο πιάνεται απ' τη χειρολαβή. Κουρεύεται μόνος του κι η εμφάνισή του εί-

ναι αρκετά ιδιόρρυθμη. Πρέπει να παραδεχτώ ότι είναι πολύ στυλάτος. Μιλάει τώρα λίγο δυνατότερα, για να τον ακούω κι η φωνή του ακούγεται κάπως ένρινη. «Δεν ξέρω για ηθικά διδάγματα, αλλά φαντάζομαι ότι φρικάρει κανείς πολύ άσχημα όταν δεν μπορεί να ελέγξει τα ίδια του τα δημιουργήματα. Ξέρω κι εγώ; Τι άλλο;» λέει και σουφρώνει τα χείλη του. Τι άλλο; Μάλιστα. Είχα ανάγκη να το ακούσω αυτό. Κι έχω ανάγκη και να το σκεφτώ μόνη μου. Δεν μου έρχεται πια να του πω τίποτα. Δεν ξαναμιλάμε μέχρι που πλησιάζουμε στη στάση του κι ετοιμάζεται να κατέβει. «Με συγχωρείς που σε πήρα απ' τα μούτρα πριν» μουρμουρίζω απολογητικά, έτσι για να πω κάτι. Γελάει. «Τα είπαμε αυτά. Αλλά να μην ξαναγίνεις». Κουνάει το δείκτη του χεριού του παιγνιδιάρικα, δασκαλίστικα μπροστά στη μύτη μου. «Τα λέμε» προσθέτει κι εξαφανίζεται στο πλήθος.

Βρίσκω μια θέση και μένω να κοιτάζω απ' το παράθυρο την αντανάκλαση του βαγονιού στο μαύρο φόντο. «Πλησιάζει το Πάσχα», σκέφτομαι. Φέρνω στο νου μου την αρχή της Έρημης χώρας: April is the cruelest month, breeding lilacs out of the dead land... παρακάτω δεν ξέρω, αλλά φτάνει αυτό. Θα είναι το μάντρα της ημέρας. Μακάρι να ερχόταν τώρα ο μεγάλος μάγος, ο μάγος που ξέρει πάντα τι κάνει και γιατί. Να ερχόταν να σώσει τον Νικόλας κι εμένα μαζί. Αλλά δε θα έρδει. Το απόγευμα θα πάω για τα εισιτήρια. Θα πάω στην Κρήτη κι ο Νικόλας θα εκτελεστεί. Παραιτούμαι απ' όλα. Συγγνώμη Νικ, συγγνώμη γενικώς. Εκεί που θα πάω όμως, δε θα περάσω καλά.

Είναι το λιγότερο που μπορώ να κάνω.

ΑΡΧΟΝΤΟΥΛΑ ΚΟΜΠΕΛΙΤΟΥ

Δύο Ποιήματα

ΑΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ

*Έζησες στο νησί με τις σειρήνες
γεννήδηκες με το τραγούδι τους
κράτησες μέσα σου το θησαυρό των πειρατών
ξέμεινες άγγελος σ' αυτήν την κόλαση.*

*Αργησα. Αστερίας κρυμμένος
στων νερών το άβατο,
κάμπια που ξέχασε να γίνει πεταλούδα
την αυγή μιας άνοιξης.*

*Με φτερά θυδισμένα στη μέδη
που κρύβει το βλέμμα σου
ονειρεύτηκα μια ζωή από κόκκινο.*

*Ήρθε μια νύχτα απόλυτη.
Στη σκιά της ζωής σου κοιμήδηκα.
Κι ο χρόνος, δικαστής, αποφάσισε.*

7/VII/02

ΕΡΧΟΜΑΙ ΚΑΙ ΑΠΕΡΧΟΜΑΙ

*Έρχομαι και απέρχομαι
ο νόμος του έρωτα, μια ματιά που 'ναι άκαιρη
αμείλικτος ο χρόνος, κι εγώ
έρχομαι και απέρχομαι*

*με την κατηγορία της συγκυρίας
να βαραίνει κάθε που επιζητώ το λάγνο βλέμμα σου
κάθε που μια παράνομη στιγμή
βρίσκει αντιμέτωπη την άρνηση
κι η καταιγίδα δάκρυα με γεμίζει
δε με ρωτά γιατί
κι όμως
γιατί η σκέψη σου με αφοπλίζει;*

*παραλογισμός ο έρωτας
και μια μικρή κλωστήτσα με κρατά κοντά σου
«...quantum tu a me amatus es»
παραλογισμός ο έρωτας.*

22/I/03

Δρομοδείκτες

Σχόλια - Κριτικές - Παρουσιάσεις - Σημειώματα

Ημελαγχολία των λέξεων

Ηαυλαία του δράματος έπεσε. Οι πρωταγωνιστές μακριά από τα φώτα των προβολέων, αποτραβιούνται στα καμαρίνια τους. Ελευθερώνονται από τις βαριές πανοπλίες που επέβαλε ο ρόλος τους, αφαιρούν με προσοχή από το πρόσωπό τους τα τελευταία ίχνη της έντασης και αφήνουν το αφτιασίδωτο βλέμμα τους να περιπλανηθεί κενό και μετέωρο πάνω στην επιφάνεια του μεγάλου καθρέφτη που ορδώνεται εμπρός τους. Απέναντί τους συναντούν το βλέμμα ενός προσώπου που μόλις και μετά βίας αναγνωρίζουν. Τους φαίνεται τόσο ξένο και απόμακρο, τόσο απάνθρωπα πραγματικό, που αδυνατούν να συνειδητοποιήσουν πως είναι το δικό τους πρόσωπο, αυτό που είναι υποχρεωμένοι να φορούν μέχρι την επόμενη παράσταση.

Στο μεταξύ οι θεατές, στριμώχονται στην έξοδο, μοιράζοντας τα συναισθήματά τους από το έργο που μόλις ολοκληρώθηκε, ένα έργο που τα είχε όλα: σκληρές μονομαχίες, αδυσώπητες συγκρούσεις, ρήξεις, ανατροπές, συγκίνηση, ένταση. Υστέρησε βέβαια στις ερμηνείες και στον πειραματικό χαρακτήρα της σκηνοθεσίας, αλλά αυτά δεν αποδείχθηκαν ικανά να κάμψουν έστω και στο παραμικρό το ενδιαφέρον των θεατών που προτίμησαν να εστιάσουν την προσοχή τους,

στην επιική διάσταση του έργου, παρά στο ούτως ή άλλως ασαφές και εντέχνως θολό περιεχόμενό του.

Πίσω τους, μέσα στη σχεδόν άδεια αίθουσα το μόνο που θυμίζει, πως μόλις λίγο πριν, παίχθηκε μία παράσταση που συγκέντρωσε έναν τόσο μεγάλο αριθμό θεατών, είναι οι σωροί των σκουπιδιών που σχηματίζουν οι πεταμένες λέξεις.

Λέξεις που κατά την διάρκεια της μεγάλης παράστασης εκτοξεύθηκαν, σαν πολύχρωστα πυροτεχνήματα, για να φθάσουν στα υψηλότερα θεωρεία, για να γλιστρήσουν στη συνέχεια σαν τις νιφάδες του χιονιού ανάμεσα στους θεατές της πλατείας και για να σκορπίσουν εντέλει όπως τα ξεραμένα φύλλα του Φθινοπώρου πάνω στο βρωμισμένο δάπεδο.

Λέξεις που ξεπήδησαν με οργή και εφηβική αλαζονεία από την μήτρα της ιστορίας ντύνοντας οράματα και αγώνες μιας άλλης εποχής, που έλαμψαν κάποτε σαν το ζεστό φως του φάρου μέσα στο τρικυμιώδες πέλαγος, τώρα αποκαμωμένες και εξουδετερωμένες από την ευτελή και συγκυριακή χρήση τους, βουλιάζουν μελαγχολικά κάτω από τα άδεια καθίσματα της μεγάλης αίθουσας

Κάποιοι θεατές, πολύ λίγοι, που έχουν μείνει μέσα στην αίθουσα περιμένοντας υπομονετικά την αποχώρηση των πολλών, σηκώνονται και με κινήσεις αργές αλλά γεμάτες συναίσθημα και ένταση, αρχίζουν να ψάχνουν προσεκτικά, σαν αρχαιολόγοι

που αναζητούν θραύσματα αγγείων, ανάμεσα στους σωρούς των πεταμένων λέξεων. Σηκώνουν κάποιες από αυτές, τις περιεργάζονται με μητρική στοργή και τις τοποθετούν προσεκτικά στο ζεστό τους κόρφο. Η προσπάθειά τους συνεχίζεται και με το πέραςμα του χρόνου γίνεται πυρετώδης. Οι καθαρίστριες είναι από ώρα έτοιμες, αλλά διστάζουν να προχωρήσουν στη δέα αυτών των περιέργων ανθρώπων που σκυμμένοι πάνω στο πάτωμα μαζεύουν αγρείαστα απομεινάρια σκουπιδιών.

Τα χρονικά όμως περιθώρια γρήγορα εξαντλούνται. Ανασηκώνονται, ανταλλάσσουν μερικές ματιές συμπόνιας, συγκατάβασης και αλληλεγγύης και εγκαταλείπουν βιαστικά την αίθουσα.

Μόλις βγαίνουν έξω, ρουφούν με βουλμιά το παγωμένο αγέρι που έχει φέρει η νύχτα, σηκώνουν τους γιακάδες τους και τραβούν τον δρόμο τους. Λίγο παρακάτω κοντοστέκονται και βάζοντας το χέρι τους μέσα από το πανωφόρι τους, ψηλαφούν τις καταπονεμένες λέξεις, που κουρνιάζουν εξαντλημένες στον κόρφο τους. Η χειρονομία τους θυμίζει την μάνα που χαϊδεύει το μέτωπο του άρρωστου παιδιού της.

Οι λέξεις αφήμενες στη θωπεία της επαφής αυτής, νοιώθουν ξανά την ελπίδα να φτερουγίζει στις καρδιές τους. Γλίτωσαν από τον αφανισμό, τον ευτελισμό, την εξαχρείωση, την κακοποίηση και τη βεβήλωση. Ίσως στα χέρια αυτών των ανθρώπων μπορέσουν να ξαναβρεθούν στο φυσικό τους χώρο, στις πλατείες, στα προάστια των πόλεων, στα εργοτάξια, στα αμφιδέατρα, στους δρόμους... Απαλλαγμένες από την απατηλή λάμψη των προβολέων και από τους

κίβδηλους θεατρινισμούς των μεταπρατών του ονείρου, ίσως καταφέρουν να βρουν τη χαμένη ιστορικότητά τους, να διεκδικήσουν και πάλι το ζωτικό τους χώρο, να εκλύσουν αληθινό συναίσθημα και πραγματική συγκίνηση.

Ίσως να μην συμβεί και τίποτα από όλα αυτά, είναι άλλωστε τόσο λίγες οι λέξεις που έχουν μείνει αλώβητες και τόσο λίγοι αυτοί που έχουν αναλάβει την προστασία τους. Όμως έστω και έτσι, μπορεί να υπάρξουν ως παρακαταθήκη, να μείνουν ως κίβωτός στα χέρια των λίγων, που θα τις τρέφουν και θα τις μεγαλώνουν μέσα σε «ασφάλη θερμοκήπια», μακριά από τη βουή της καθημερινότητας και τη δίνη της «αγοράς». Σ' ένα περιβάλλον αυστηρής ιδιωτέυσης, μακριά από τους βέβηλους καταχραστές τους, χωρίς το περιττό τους φορτίο, μπορεί να ανθίσουν εκ νέου για να σκορπίσουν απλόχερα την ευωδία τους.

Κώστας Πασχάλης

Μελένικο

Με τον κίνδυνο να χαρακτηριστεί «ανδέλληνας» και με την επιφύλαξη ότι δημοσιοποιώντας τα παρακάτω μπορεί να οδηγήσω στην καταστροφή από τους νεο«έλληνες» ενός ακόμη παραδοσιακού οικισμού, δηλώνω ευτυχής που η χάραξη των συνόρων μετά τους Βαλκανικούς Πολέμους έφερε το ιστορικό Μελένικο (βουλγαριστί МЕЛНИК) να ανήκει στην Βουλγαρία και όχι στην Ελλάδα. Στην ιστορική αυτή πόλη που αποτέλεσε μέχρι την χάραξη των συνόρων, αναπόσπαστο κομμάτι της περιφέρειας των Σερρών κατοικούσαν περίπου 20.000 κάτοι-

κοι κατά τα τέλη του 19^{ου} αιώνα, ενώ σήμερα μετά τις διώξεις των Βουλγάρων που ακολούθησαν την χάραξη των συνόρων, κατοικούν μόλις 300 άτομα. Επιφανείς άνθρωποι του Εμπορίου, των Γραμμάτων, των Τεχνών, του Πολιτισμού καταγόταν από το Μελένικο. Ιδιαίτερα γνωστός ο Αναστάσιος Πολυζωΐδης, ο έντιμος και αδιάφθορος δικαστής, πολιτικός και λόγιος, που έσωσε τον Θεόδωρο Κολοκοτρώνη από την καταδίκη σε θάνατο.

Επισκέφθηκα πρόσφατα το Μελένικο οικολογικά. Πέρασαμε τα σύνορα περπατώντας και περιμέναμε στην ουρά υπομονετικά για τον έλεγχο διαβατηρίων επειδή είχε πολύ κόσμος. Από αυτούς

που περίμεναν στην ουρά οι περισσότεροι πήγαιναν στο Σαντάνσκι για «γούστα». Πετούσαν κάτι χαχαχά χουχουχού με υπονοούμενα. Κάποιοι από αυτούς φορούσαν και κομποσκήνια στα χέρια. Το ένα Σάββατοκύριακο στο Σαντάνσκι με τα «μωρά», το άλλο στο Όρος για συγχώρεση. Έκανα πως δεν έβλεπα και δεν άκουγα μέχρι να τελειώσει ο έλεγχος.

Μπήκαμε στο ταξί και σε 25 χιλιόμετρα ηρεμήσαμε σε ένα χωριό όνειρο. Σπίτια πέτρινα με κεραμοσκεπές, αναπαλαιωμένα αυθεντικά - όχι δήθεν, ταβέρνες παραδοσιακές αυθεντικές - όχι δήθεν, το Αρχοντικό Κουρδούπαλου (ή Κορδόπουλου) με την κάβα και τα βαρέλια σκαμμένα

στον βράχο διασκευασμένο σε Μουσείο - όχι δήθεν Μουσείο.

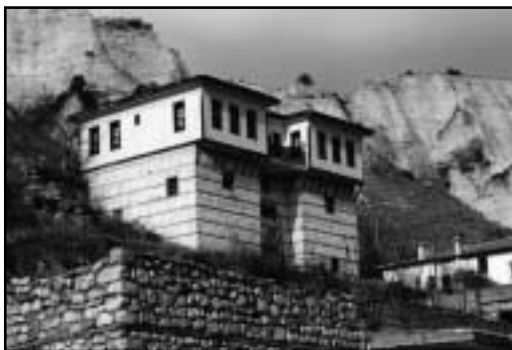
Οι κάτοικοι φιλόξενοι, ευγενικοί, καλοσυνάτοι σέβονται και τιμούν βαθύτατα την παραδοσιακή τους μουσική - σε κλίμακες και ρυθμούς Μακεδονικούς και Θρακιώτικους - καθώς και το επί αιώνες κατεξοχήν προϊόν του Μελένικου, το κρασί. Δεν τους έχει πάρει τα μυαλά ακόμη ο τουρισμός. Ίσως μια μέρα Ποιος ξέρει;

Τι θα είχε συμβεί αν η χάραξη των συνόρων ήταν διαφορετική;

Ποια θα ήταν η σημερινή εικόνα του Μελένικου;

Ας μου επιτραπεί η παρακάτω πρόβλεψη:

Το χωριό θα είχε σήμερα περίπου 800 κατοίκους. Θα είχε ανακηρυχθεί «Παραδοσιακός οικισμός» αλλά τα περισσότερα διατηρητέα κτίσματα θα είχαν γκρεμιστεί «νομίμως ή παρανόμως». Στην δόμηση θα κυριαρχούσε το μπετόν, η αυθαιρεσία και η κακογουστιά. Στα ελάχιστα καφενεία και ταβέρνες του χωριού θα κυριαρχούσε το πλαστικό και η μιζέρια. Το σκυλάδικο θα ηγούσε παντού συνεχώς και αδιαλείπτως. Τα αμπέλια εδώ και 40 χρόνια θα τα είχαν ξεπατώσει για να βάλουν καπνά, και τώρα που δεν θα είχαν καλές τιμές οι αγρότες θα έβριζαν τους πάντες και τα πάντα. Κάποιοι παππούδες θα έλεγαν ιστορίες στα εγγόνια τους για τον τρύγο, το πάτημα, τα πιδοίγια, γιορτές από τις παλιές καλές μέρες που όλοι στο χωριό ήταν

Μελένικο

αμπελοουργοί. Στην δεκαετία του 90 κάποιιοι ξύπνιοι θα «τρέχαν» προγράμματα αγροτουρισμού, θα πλακοστρώνανε κακὴν κακῶς κάποια σοκάκια και θα μιλούσαν για ανάπτυξη, με μάτι δολωμένο από χρήμα και για χρήμα. Το χωριό θα άλλαζε όψη. Θα το μάθαιναν και οι Αθηναίοι...Αλλά το Μελένικο δεν θα ήταν Μελένικο. Θα ήταν δῆθεν Μελένικο.

Τι λέτε λοιπόν; Έχω δίκαιο ή άδικο;

Η μήπως είμαι «ανδέλληνας»;

Χρήστος Πολατιδης

Δημήτρης Πετσετιδης:

«Σε ξένο γήπεδο»

Διηγήματα

Εκδ. «Πατάκη» Σελ. 141

Αθήνα 2003

Κρατώντας ως κόρη οφθαλμού, στη διηγηματογραφική του φαρέτρα, ο γνωστός συγγραφέας Δημήτρης Πετσετιδης, αφενός την ιδιότητα του αγνού φιλάδλου και αφετέρου εκείνη του μανιώδη εραστή του σκακιού, προσθέτοντας σ' αυτές το φαινόμενο της γεροντικής αποξένωσης, και αφαιρώντας σχεδόν ολοκληρωτικά απ' το βιβλίο του ότι έχει σχέση με τον εμφύλιο – εμπειρίες καταγραμμένες στη μνήμη ενός παιδιού 6 – 7 χρονών εκείνη την περίοδο -, επιχειρεί μια νεοσύστατη συλλογή, με λιγότερο οδυνηρές νύξεις και εμβόλιμες αποφορτίσεις, όταν αυτές χρειάζονται. Με δυο λόγια, ο δημιουργός από τη μια επιθυμεί να παραμείνει ο γνώριμος για τις ιδέες του διηγηματογράφος και από την άλλη αναπαλαιώνει πένθιμες υποθέσεις,

τόσο επεξεργασμένες και τόσο παρακινδυνευμένες, για την ισορροπία και την τροπή, που η δεματολογία μπορεί να πάρει κάτω από τέτοιες συνθήκες. Η ηλικία ενός συγγραφέα –ο Πετσετιδης είναι 64 χρονών-, ουδόλως πρέπει να παραβιάζει τις εσωτερικές διεργασίες, που σχεδόν επιταχύνονται με την πάροδο του χρόνου, γιατί τότε δεν έχουμε τέχνη: έχουμε ίσως απόρριψη στο έρωτα, έχουμε μύγα μες στο γάλα, έχουμε ταπεινότητα, ντροπαλοσύνη και τέλος απονεύρωση, έχουμε αφήγηση που σκορπά γύρο της τόνους μελαγχολίας και απαισιοδοξίας. Αντίθετα, μια που ο δημιουργός που έχει ως υλικό το λόγο, σε καμιά ηλικία δεν θεωρείτε ξεφλημένος, περνώντας τα χρόνια, αντί να παριστάνει τον ερωτευμένο έφηβο, οφείλει να κινείται πιο σοφά, με όσα η ζωή του προσμέτρησε, δίκην καλλιτέχνη. Αναλύοντας τα χρόνια του με κείνα τα μέσα, που η παρούσα φάση επιτάσσει και όχι με ότι ο εγκέφαλος ή οι εν γένει ανάγκες απαιτούν. Κλείνοντας αυτή τη μεγάλη παρένθεση θα έλεγα επιπλέον, πως ο καταξιωμένος Δημήτρης Πετσετιδης στην παρούσα συλλογή, ενώ επιθυμεί να δημιουργήσει μέσω «κοινωνικών ερεθισμάτων», που μπορεί να ξεκινάνε από μια απλή επίσκεψη, μια κόντρα ή ένα θάνατο, στην ουσία γίνεται ρεαλιστής μόνον όταν δεν αντιγράφει παλιότερες προσωπικές πεζογραφικές του αφομοιώσεις.

Γράφοντας αυτό το κείμενο που δημοσιεύεται σ' αυτό το νέο περιοδικό της περιφέρειας (άλλωστε και ο Πετσετιδης εγκατέλειψε τα δέλφη της πρωτεύουσας, ζώντας χρόνια στη Σπάρτη, διδάσκοντας μαθηματικά, σκιτσάροντας και αδλούμενος στο σκάκι) ειλικρινά δε θέλω να

προκαταλάβω κανένα αναγνώστη με κρίσεις αρνητικές. Απλώς θέλω να καταδείξω πρώτα σε κείνους που γνωρίζουν το έργο του, τις όποιες διαφοροποιήσεις πραγματοποιούνται θεματολογικά (γιατί η γλωσσική διάσταση είναι πάντα σημαίνουσα), την, αν και όχι πλήρη, σε μεγάλο βαθμό όμως πρόσκρουση του Πετσετιδή στη μοναξιά των ηλικιωμένων, καθώς επίσης και σε δύο, εκτός κλίματος, διηγηματογραφικές του επιλογές, που αφορούν τους νέους, οι οποίες περισσότερο κραυγάζουν παρά ψυχαγωγούν. Περιττό είναι να επαναλάβω ότι αυτά που γράφω θγαίνουν κατευθείαν απ' την ενδεδειγμένη ανάγνωση της συλλογής και δεν αποτελούν δικιά μου λεκτικά φαντάσματα.

Σε όσους δεν γνωρίζουν το έργο του Πετσετιδή η συλλογή «Σε ξένο γήπεδο» είναι ικανή για μια πρώτη γνωριμία, ίσως και η καλύτερη. Μπορεί να λειτουργήσει ως ο μίτος της Αριάδνης ώστε το νήμα να τους οδηγήσει στα προηγούμενα έργα του (μια νουβέλα και ακόμη τέσσερις συλλογές διηγημάτων) αληθινούς ογκόλιθους αριστερής ματιάς στα τεκταινόμενα, πραγματικά στολίδια για τη σύγχρονη πεζογραφία μας, ακραία λογοτεχνικά ερεθίσματα που λειτουργούν και ως ιστορίες – ανεπίσημες και γι' αυτό ανεκτίμητες -, αναφοράς. Και για να μην πολυλογώ, η ελληνική περιφέρεια σε όλο της το μεγαλείο, την παράδοσή της, την ιστορικότητά της, την καλλιέργειά της, τα έδιμα και τις συνήθειές της, το τοπικό ποδόσφαιρο εν τέλει. Γιατί υπάρχει –ευτυχώς-, ένας σκληρός πυρήνας περιφερειακών διηγηματογράφων, ο οποίος εκφράζει ότι προσοδευτικότερο καταγράφεται στη σύγχρονη ελληνική πολιτισμική και ιστορική πραγματικότητα.

Επειδή, όπως και να το κάνουμε, οι Σέρρες απέχουν πολύ από τη Σπάρτη, η ευκαιρία ελαχιστοποίησης της απόστασης γίνεται τώρα εφικτή μέσω του βιβλίου «Σε ξένο γήπεδο» του Δημήτρη Πετσετιδή.

Χρήστος Παπαγεωργίου

Χρήστος Χαρτοματσίδης: «Φωτο-Veritas»

Διηγήματα

Εκδ. «Μεταίχμιος»

Σελ.118 Αθήνα 2003

Με την επάνοδό του στο χώρο και στην τέχνη του μικρού αλλά ευθύβολου διηγήματος, ο Χρήστος Χαρτοματσίδης (γόνος πολιτικών προσφύγων από τη Βουλγαρία, που επαναπατρίστηκε το 1980, γιατρός στο επάγγελμα) αποδεικνύει δύο πράγματα, τα οποία είναι κατά τη γνώμη μου πολύ σημαντικά: α) Ότι σαφώς «δεν ξέχασε» εκείνο το είδος με το οποίο μπήκε στην πεζογραφία, δηλαδή τα ελάχιστα αφηγήματα με τον ευρύ θεματολογικό ιστό, με εμπνεύσεις όμως τις περιόδου που ζούσε στη γειτονική χώρα και β) Είναι γεγονός, και εδώ στον Χαρτοματσίδη γίνεται ακόμη εντονότερο, ότι οι μυθιστοριογράφοι έχουν σαφώς ανάγκη διαλειμμάτων συγγραφικών, έχουν ανάγκη ευκολότερων παραγωγικών συνθηκών, προκειμένου στη συνέχεια να δημιουργήσουν τα μεγάλα, και σε έκταση, έργα. Βέβαια ο Χαρτοματσίδης, με εξαίρεση το μυθιστόρημά του «Κιθαρίστας σε ταβέρνα», είναι εκ φύσεως αγιογράφος και για όσους τον γνωρίζουν από κοντά και φειδωλός στην προφορική επικοινωνία. Τα

διηγήματα λοιπόν που συζητάμε δεν θα μπορούσαν να ειπωθούν αλλιώς παρά ως ένα ποιοτικό διάλειμμα, στα πλαίσια των ικανοτήτων του συγγραφέα, που στόχο έχει, δεματολογικά, ποικίλα σχόλια, πάνω σε δεδομένες ή απρόσμενες καταστάσεις.

Δεν είναι της κριτικής μου τακτικής να ξεχωρίζω τα καλύτερα ή τα πιο αδύνατα του τόμου, γι' αυτό θα δούμε τη συλλογή αναλυτικά, κάνοντας τις απαραίτητες διευκρινίσεις όταν αυτό κρίνεται αναγκαίο. Στο πρώτο και το τρίτο διήγημα λοιπόν («Η χοντρή μάγισσα Αλίσια» και «Η κόρη της που ήταν ζωτικό») έχουμε τους ίδιους ήρωες, μόνο που στην αρχή δεν αναφέρεται η κόρη, ενώ στη συνέχεια ο ρόλος του μπάμπι - Σταύρου συρρικνώνεται δραματικά, αφήνοντας στη μικρή την πρωτοκαθεδρία. Ο συνδετικός κρίκος είναι η Αλίσια. Μια γυναίκα που θα γευτεί διπλή ήττα και από το σύντροφο και από την κόρη της. Μια γυναίκα που είναι λόγω καταγωγής υποχρεωμένη ν' αποτύχει.

Το ίδιο συμβαίνει στο δεύτερο και το τέταρτο διήγημα όπου εδώ ο πρωταγωνιστής είναι ένας μαθητής Λυκείου. Η αντιδραστική του συμπεριφορά ερμηνεύεται και στο ξεκίνημα και μέσα στη μαθητική κοινότητα ως πράξη επαναστατική, ενάντια σ' αυτό που οι περισσότεροι πιστεύουν, ασχέτως αν δικαιώνεται με το δόλωμα της εκδρομής, που «σπάει» κυριολεκτικώς την κατάληψη. Η άλλη ματιά στο «Κάτσε καλά» και στο «Κάτσε καλά Γεράσιμε» από ένα πεζογράφο, όπως ο Χαρτοματσίδης, ο οποίος έχοντας παιδιά σ' αυτές τις ηλικίες, μπορεί να δανείζεται τα ερεθίσματά του, απ' τις ιδεολογικές τους συμπεριφορές.

Είμαστε σχεδόν στο μέσον του βιβλίου: Γιατί στα τρία από τα επόμενα διηγήματα («Ο καθηγητής Αγάδων», «Γιούρια», «Φώτο-Veritas») ο δημιουργός επανέρχεται στις γνωστές του εικόνες, παρμένες απ' τη ζωή στην τότε σοσιαλιστική Βουλγαρία. Ο Αγάδων θα δεχτεί πολλές προσβολές προτού εισβάλλει με τη μηχανή στο σχολείο και αφαιρέσει το αυτί του διευθυντή. Η Γιούρια, αθλήτρια πρώτη σε όλα της, δεν θα δεχτεί τον εξευτελισμό και θα αντιδράσει, για να καταλήξει, χρόνια μετά, πωλήτρια σε super - market στη Θεσσαλονίκη. Τέλος ο φωτογράφος που ήθελε να φωτογραφίσει με τη βοήθεια των παρευρισκόμενων, είναι όμως πραγματικά ήρωας και καλλιτέχνης, σε αντίθεση με την ηττοπαδή γυναίκα του.

Τα δύο υπόλοιπα διηγήματα του τόμου είναι εντελώς διαφορετικά μεταξύ τους: Στο πρώτο ένας σκύλος παίρνει ανθρωπίνα χαρακτηριστικά και μέχρι εμείς ν' αντιληφθούμε το συγγραφικό παιχνίδι έχουμε φτάσει ήδη στο τέλος του κομματιού. Στο άλλο, που αποτελεί και την έξοδο του βιβλίου, η Ανδούλα «μεταφέρεται» από τη Βουλγαρία σε κάποια βορειοελλαδίτικη πόλη, όπου δέχεται απανωτές προσβολές, χωρίς να μπορεί ν' αντιδράσει.

Δεν θα είμαστε μακριά απ' την αλήθεια αν λέγαμε πως ο Χαρτοματσίδης όχι μόνο πετυχαίνει το στόχο γράφοντας διηγήματα αλλά αποδεικνύεται και τέλειος χειριστής της μικρής φόρμας, εκείνης δηλαδή της ανάσας, που μερικές φορές, όχι απλώς μας είναι απαραίτητη αλλά επιπλέον μας ψυχαγωγεί.

Χρήστος Παπαγεωργίου

Γιώργος Καρτέρης:
«Έρωτες στην άκρη»
Μυθιστόρημα
Εκδ. «Εστία»
Σελ. 354 Αθήνα 2003

Το τελευταίο βιβλίο του Γ. Καρτέρη με τίτλο «Έρωτες στην άκρη» αποτελεί μια ευχάριστη επαλήθευση των ελπίδων που ο δημιουργός είχε γεννήσει στις ψυχές των αναγνωστών του με τα προηγούμενα έργα του.

Έτσι σήμερα, έχουμε τη χαρά να κρατάμε στα χέρια μας τον καρπό αυτής, της ώριμης πια δημιουργίας, που είναι ένα βιβλίο απαλλαγμένο, σε μεγάλο βαθμό, από τις αδυναμίες του παρελθόντος, για τις οποίες ο συγγραφέας είχε δεχθεί αρκετές επικρίσεις. Στο καινούριο πεζογράφημα του Γ. Καρτέρη ο αναγνώστης συναντά σελίδες στις οποίες αναδεικνύεται το συγγραφικό ταλέντο του δημιουργού. Ο λυρισμός, η διαύγεια της σκέψης και η ωριμότητα του στοχασμού του, που εκδηλώνεται ως κριτική και στη συνέχεια ως αμφισβήτηση των καδιερωμένων προτύπων συμπεριφοράς

και δράσης, η ανθρωπίνη ματιά, που διαπερνά τα πρόσωπα και τα πράγματα, είναι στοιχεία που μας συγκινούν ιδιαίτερα.

Πέρα όμως, από την ποιότητα του λόγου που αρθρώνει ο συγγραφέας και η οποία τον ανεβάζει πια σε άλλα επίπεδα λογοτεχνικής δημιουργίας, με το έργο του αυτό καινοτομεί και σε επίπεδο αφηγηματικής γραφής, καθώς υπηρετεί ένα είδος αφηγηματικού λόγου που αντιστέκεται στις αυστηρές ειδολογικές κατατάξεις, αλλά καινοτομεί και σε επίπεδο αφηγηματικού περιεχομένου καθώς επιχειρεί να μας μυήσει στη δουλειά του συγγραφέα. Για όλους τους παραπάνω λόγους νομίζω πως αξίζει να σταθούμε με μεγαλύτερη προσοχή απέναντι σ' αυτό του το έργο, μέσω του οποίου ο Γ. Καρτέρης μας προσκαλεί να επιχειρήσουμε μια άλλη θέαση του κόσμου τούτου, ακολουθώντας τον κεντρικό ήρωά του μέσα από τα μοναχικά μονοπάτια της τέχνης του λόγου και τις ατραπούς του ανεκπλήρωτου, σε επίπεδο συναισθηματικής επικοινωνίας, έρωτα.

Το πεζογράφημα «Έρωτες στην άκρη» οργανώνεται πάνω σε δυο άξονες: αυτόν που επιχειρεί να μας μυήσει στο μυστήριο της συγγραφής και μας αποκαλύπτει τις αγωνίες, τους προβληματισμούς και τους πειραματισμούς του συγγραφέα και τον άλλο άξονα, που έρχεται να μας μυήσει στο άλλο μεγάλο μυστήριο, αυτό του έρωτα που δικαιώνει και τον τίτλο του έργου «Έρωτες στην άκρη». Γιατί ο έρωτας γίνεται το πρίσμα μέσα από το οποίο διαθλάται η ζωή, αναδεικνύονται όλες οι λεπτές αποχρώσεις της και αποκαλύπτεται η κρυφή σύνδεση ενός κόσμου που φαίνεται πάντα ίδιος και ίσως μονότονος.

Το μυδιστόρημα του Γ. Καρτέρη έχει χαλαρή δομή και αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι αποτελείται από δεκαπέντε ενότητες στις οποίες αναπτύσσονται ισάριθμες ανεξάρτητες ιστορίες, που οφείλουν την όποια σχέση μεταξύ τους στον κοινό αφηγητή και πρωταγωνιστή του έργου, το Δ. Καραχάλια. Ο Δ. Καραχάλιας είναι μαθηματικός και μυδιστοριογράφος, που διεκδικεί και περιφρουρεί με πείσμα μια ζωή ελεύθερη έξω από συμβιβασμούς, συναλλαγές, σκοπιμότητες. Μάλιστα η διεκδίκησή του αυτή, κάποιες στιγμές, φτάνει σε τέτοιο ακραίο σημείο που αρνείται ακόμη και τα συναισθήματα του, γιατί φοβάται πως έτσι μπορεί να εμπλακεί σε μια μόνιμη σχέση που με την πάροδο του χρόνου θα του δημιουργήσει υποχρεώσεις, θα τον οδηγήσει σε υποχωρήσεις, θα τον εξωθήσει σε συμβιβασμούς.

Το πεζογράφημα του Γ. Καρτέρη είναι «σαν μυδιστόρημα», όπως ίσως θα έλεγε κι ο ίδιος, όμως όχι ακριβώς μυδιστόρημα. Είναι ένα ιδιαίτερο στη σύνθεσή του πεζογράφημα που η έκτασή του, η πληθώρα των ηρώων, τα πολλά γεγονότα και περιστατικά, τα πολλά επίπεδα του χρόνου και του χώρου μας επιτρέπουν να το εντάξουμε στην ειδολογική κατηγορία του μυδιστορήματος. Από την άλλη όμως, υπάρχουν χαρακτηριστικά, που αναιρούν, ως ένα βαθμό τον αρχικό χαρακτηρισμό. Η αποσπασματική άρθρωση του υλικού και η αυτονομία των ιστοριών που περιέχει, η παρουσία ενός πολυεπεισοδιακού μύθου, που όμως τα μέρη του αναπτύσσονται με σχετική αυτονομία, μας παραπέμπουν περισσότερο σε συλλογή διηγημάτων, αίσθηση που κι αυτή, με τη σειρά της υπονομεύεται από τη

συνειρμική οργάνωση του υλικού που χαρίζει στο κείμενο μια άλλου είδους ενότητα.

Μια άλλη διάσταση του πεζογράφου αυτού, η οποία επίσης μας εκπλήσσει, είναι η απόπειρα του συγγραφέα να προσεγγίσει προβλήματα, να διατυπώσει σκέψεις, κρίσεις και επικρίσεις γι' αυτά που συνδέουν τον ιδιωτικό και δημόσιο βίο μας, υιοθετώντας ένα είδος δοκιμιακού λόγου μέσω του οποίου μας υποβάλλει έντεχνα μια στάση ζωής, καθώς επιχειρεί την ταξινόμηση των ανθρώπων και των ανθρωπίνων σχέσεων.

Όλα τα παραπάνω ειδολογικά χαρακτηριστικά επιβεβαιώνουν ότι έχουμε να κάνουμε με μια πρόταση αφηγηματικού λόγου η οποία καταφέρει να συνδυάσει - διατηρώντας, ωστόσο, τις λεπτές ισορροπίες που απαιτεί ένα τέτοιο εγχείρημα - στοιχεία του μυδιστορήματος, του διηγήματος, του δοκιμιακού λόγου. Το ετερόκλητο αυτό υλικό οργανώνεται σε ένα ενιαίο και ενδιαφέρον αφηγηματικό σύνολο, χάρη στην επικουρία αφηγηματικών τρόπων, όπως αυτός της πρωτοπρόσωπης αφήγησης που συχνά εξελίσσεται σε συνειρμικό εσωτερικό μονόλογο, αγγίζει τα όρια της εξομολόγησης και γοητεύει τον αναγνώστη με την αμεσότητα και τη ζωντάνια της.

Την πρωτοπρόσωπη αυτή αφήγηση αρδρώνει ο κεντρικός ήρωας του έργου, ο οποίος είναι συγγραφέας και χάρη στη δική του αφηγηματική φωνή αποκτούν ενότητα και συνεκτικό ιστό ιστορίες, περιπέτειες, βιώματα διαφορετικών ηρώων, σε διαφορετικές εποχές και διαφορετικούς χώρους. Ο συγγραφέας - αφηγητής και κεντρικός ήρωας του έργου Δ. Καραχάλιας δανείζει την οπτική του

και την συγγραφική του πένα για να ενώσει το παρελθόν με το παρόν, τη Μυτιλήνη με την Αθήνα και την Αλεξανδρούπολη, τη ζωή της κυρα-Ξανθίππης με τη ζωή της Πέρσας και των άλλων ηρώων.

Το τρισυπόστατο υποκείμενο λοιπόν, αφηγητής-ήρωας-συγγραφέας με τις συνεχείς μεταμορφώσεις του αρδρώνει έναν συνειρμικό και ενίοτε παραληρηματικό λόγο, αποκαλύπτει, το ρομαντικό βάθος της προοπτικής του και παρασύρει τον αναγνώστη σε μια διαδικασία αποκρυπτογράφησης του εσωτερικού του κόσμου.

Με την τεχνική λοιπόν, που μόλις προ ολίγου αποπειραθήκαμε να σκιαγραφήσουμε, ένας αριθμός 15 επιμέρους ιστοριών και μια λυρική ημερολογιακή καταγραφή, που παρεμβάλλεται μεταξύ της ένατης και της δέκατης ενότητας, συνδέονται σε ένα ενιαίο αφηγηματικό κείμενο. Ιστορίες, με ερωτικές σχεδόν πάντα προεκτάσεις, συνδέονται σε ένα ενιαίο σώμα, μέσα από τα λόγια, τις σκέψεις του αφηγητή-συγγραφέα Δ. Καραχάλια, που τις χρησιμοποιεί για να επιχειρηματολογήσει, να τεκμηριώσει πως ό,τι συνδέει τα λόγια, τις σκέψεις, τις τάσεις, τις επιλογές μας είναι το καταστάλαγμα των μικρών ατομικών ή συλλογικών εμπειριών που αποκομίζουμε καθημερινά. Έρωτες στην άκρη, στο περιθώριο ή στο κέντρο της ζωής μας συχνά αναδεικνύουν τις μικρότητες, τα πάθη, τα λάθη, τις αγωνίες των ηρώων. Γίνονται το νυστέρι, με το οποίο επιχειρείται η ανατομία της ζωής τους και της ζωής μας, της προσωπικότητάς τους και της δικής μας αυτής, που προβάλλουμε με περηφάνια και αυτής, που δέλουμε εναγωνίως, να αποκρύψουμε.

Ο Γ. Καρτέρης, λοιπόν, για μια

ακόμη φορά μας αιφνιδιάζει. Μας προκαλεί με την σύνδεση του έργου του, με την πρόταση ενός είδους πεζογραφήματος «σαν-μυθιστόρημα», με τα θέματα και με το λόγο που αρδρώνει, καθώς χρησιμοποιεί μια γλώσσα εμπρηστική, που μπορεί να κάνει τον ανυποψίαστο αναγνώστη να καθηλωθεί ή να αντιδράσει αρνητικά.

Όταν, όμως, ο αναγνώστης ξεπεράσει το πρώτο ξάφνιασμα της γλωσσικής πρόκλησης και αυτής των περιγραφόμενων ερωτικών συνευρέσεων, μπορεί να αναγνωρίσει σπαράγματα της δικής του ζωής. Κι αυτό αλήθεια είναι το γοητευτικό στοιχείο της γραφής του Γ. Καρτέρη. Ψάχνοντας κάτω από το πέπλο της πρόκλησης ο αναγνώστης βρίσκει κομμάτια της ψυχής του, των καθημερινών αγωνιών, των σκέψεων, των βιωμάτων του. Αναγνωρίζει τους ανθρώπους της διπλανής πόρτας, βλέπει μια άλλη διάσταση των πραγμάτων, μια άλλη διάσταση ζωής. Ανακαλύπτει ερμηνείες, οπτικές και προοπτικές που δεν είχε υποψιαστεί. Ανακαλύπτει ότι μέσα σε συνθήκες συναισθηματικής φόρτισης, όπως οργής, μίσους, ταπείνωσης, απογοήτευσης, εγκατάλειψης, δεν αντιλαμβάνεται, όπως και οι ήρωες του έργου άλλωστε, τη σωστή διάσταση των πραγμάτων.

Ανατρεπτικός ο λόγος του συγγραφέα-ήρωα του έργου, και εμμέσως του πραγματικού συγγραφέα, μας επισημαίνει πως τα πράγματα δεν είναι μονοδιάστατα. Δεν υπάρχει μόνο μια αλήθεια και εμείς, ως αναγνώστες, πρέπει να είμαστε υποψιασμένοι και σε συνεχή εγρήγορση, για να αποκωδικοποιήσουμε σωστά τα μηνύματα.

Είναι σαφές λοιπόν, πως το μυθιστόρημα του Γ. Καρτέρη επιζητά τη συνεχή εγρήγορση του αναγνώστη.

Επιζητά την ανάπτυξη μιας διαλεκτικής σχέσης μαζί του. Ο συγγραφέας αυτό το αίτημα δε διστάζει να το διατυπώσει μέσα από τα λόγια του αφηγητή του ή να το διεκδικήσει με τις διακειμενικές αναφορές του σε προηγούμενα βιβλία του. Αρδρώνει έτσι μια υπόγεια συνομιλία με τον αναγνώστη, ενώ ταυτόχρονα του προτείνει το μίτο για τη σωστή και ασφαλή περιδιάβαση στο λαβύρινθο των πιθανών αναγνώσεων με υποδείξεις, που, όταν τις δει κανείς στο σύνολο τους διαπιστώνει πως πρόκειται για ένα σχόλιο πάνω στο πρόβλημα της γραφής, της δικής του γραφής.

Όσον αφορά τους ήρωες του έργου φαίνεται πως ο συγγραφέας δεν επιδιώκει να πλάσει μοναδικούς και ιδιαίτερους, χαρακτήρες, να αναδείξει ήρωες με ιδιαίτερη προσωπικότητα, με αυτόνομη υπόσταση κι ανεξάρτητη ζωή. Εκείνο που τον ενδιαφέρει είναι να μορφοποιήσει πεζογραφικά τα βιώματα, τις πράξεις, τα περιστατικά ή να φωτίσει κατά περίπτωση την προσωπικότητα του ήρωα-αφηγητή. Έτσι οι ήρωες ποτέ δεν ολοκληρώνονται σε ατέραιες προσωπικότητες, γιατί αυτό είναι κάτι που δεν ενδιαφέρει το συγγραφέα. Τους παρακολουθούμε μόνο σε κάποια φάση της ζωής τους, αποσπασματικά και κατά συνέπεια ερχόμαστε αντιμέτωποι με ένα μέρος της αλήθειας, της πραγματικότητας που συνδέεται το μύθο. Εκείνο τελικά που αναδεικνύεται από μια τέτοια διαχείριση του μύθου είναι η διείσδυση στο ψυχικό αδιέξοδο, που δημιουργείται εξαιτίας των λανθασμένων επιλογών ή των δεδομένων καταστάσεων, που συχνά ορίζουν τη ζωή των ηρώων και τη ζωή μας.

Είναι ενδιαφέρον επίσης, να αναφέρουμε ότι στο βιβλίο του αυτό ο Γ.

Καρτέρης επιχειρεί να υπηρετήσει με συνέπεια και σε επίπεδο αφηγηματικών τεχνικών το αφηγηματικό περιεχόμενο του έργου του. Η σύγχρονη κατακερματισμένη και αποπροσανατολισμένη ζωή των ηρώων του αναδεικνύεται και ως ένα βαθμό υπηρετείται και συμπληρώνεται από τους αφηγηματικούς τρόπους που υιοθετεί ο συγγραφέας. Όμως, και οι επιλογές του σε επίπεδο γλώσσας υπηρετούν στο μέγιστο βαθμό το ρεαλιστικό προσανατολισμό της αφήγησης. Καθώς ο λόγος του συγγραφέα ξεδιπλώνεται αδρός, ζωντανός, πηγαίος χωρίς καμία διάδεση επιτήδευσης, χωρίς κάποια επιφύλαξη αναδεικνύει τις πραγματικές διαστάσεις των προσώπων και των καταστάσεων που αυτά βιώνουν.

Ολοκληρώνοντας λοιπόν, την ανάγνωση του έργου έχουμε έντονη την αίσθηση πως έχουμε ολοκληρώσει και τη μύησή μας στην αγωνία του καλλιτέχνη, που ενώ έχει συνείδηση των αδιεξόδων, του δύσκολου και μοναχικού δρόμου που ακολουθεί, εντούτοις συνεχίζει να πορεύεται. Στην περίπτωση του Γ. Καρτέρη αυτή η πορεία τον οδηγεί σε μια συνειδητή άρνηση των καθιερωμένων αφηγηματικών τρόπων και των αισθητικών επιλογών. Γεγονός που μπορεί να εκληφθεί ως μια πράξη διαμαρτυρίας και αμφισβήτησης που συνάδει με την ίδια την προσωπικότητα του συγγραφέα.

Χριστίνα Δ. Παπαδημητρίου

**Πέτρος Θεοδωρίδης:
«Οι μεταμορφώσεις
της ταυτότητας.
Έθνος, νεωτερικότητα
και εθνικιστικός λόγος»
Εκδ. «Αντιγόνη»
Σελ. 146 Θεσ/νίκη 2004**

Ο Πέτρος Θεοδωρίδης παραδέτει στο βιβλίο του «οι Μεταμορφώσεις της ταυτότητας. Έθνος, Νεωτερικότητα και Εθνικιστικός λόγος» τους καρπούς μιας έρευνας που ξεκίνησε στις αρχές της δεκαετίας του '90 και περιστρέφεται γύρω από τις αλληλένδετες έννοιες του έθνους και του εθνικισμού. Ο συγγραφέας προτείνει να θεωρήσουμε τον εθνικισμό ως μια ενεργητική ψυχολογική κατάσταση των μελών μιας πολιτικής κοινότητας, αυτής του νεωτερικού έθνους, αλλά και ως μια θεωρία πολιτικής νομιμοποίησης. Κινείται με άνεση σε ένα εξαιρετικά δύσκολο ερευνητικό και θεωρητικό πεδίο, το οποίο χαρακτηρίζεται από αμφισημίες και ιδεολογικές επιβαρύνσεις. Με λιτό και συνάμα παραστατικό τρόπο δείχνει

τη δύση και την πορεία διαμόρφωσης της εθνικής ταυτότητας στις νεωτερικές κοινωνίες. Για το συγγραφέα δεν είναι το έθνος που προσδιορίζει τον εθνικισμό, αλλά το αντίστροφο. Στο βιβλίο ασκείται κριτική στον ιδεολογικό λόγο του εθνικισμού και παράλληλα αναλύονται ορισμένες από τις κυριότερες τυπολογίες του. Οι τυπολογίες αυτές αντιστοιχούν σε διαφορετικές λειτουργίες του εθνικού κράτους και της ιδιότητας του πολίτη.

Το έθνος, για το συγγραφέα αποτελεί μια νέα κοινότητα σε σχέση με την παραδοσιακή κοινότητα. Η κοινότητα αυτή διακρίνεται τόσο από μια «φανταστική» αλληλεγγύη, καθώς αφορά σε ανθρώπους, που δεν γνωρίζονται και δεν υπάρχει πιθανότητα να γνωρισθούν μεταξύ τους, όσο και από ένα έντονο στοιχείο ισότητας, καθώς εκλείπουν οι ενδιάμεσες μεταξύ ατόμου και κράτους ιεραρχήσεις, που χαρακτήριζαν την παραδοσιακή κοινωνία. Επίσης, διακρίνει την ιδεολογία του εθνικισμού στον πολιτικό εθνικισμό, ο οποίος έχει την καταγωγή του στη σκέψη του διαφωτισμού, και τον πολιτιστικό εθνικισμό, ο οποίος έχει τις ρίζες του στο παράδειγμα του ρομαντισμού. Πλάι στη διάκριση πολιτικού και πολιτισμικού εθνικισμού, ο συγγραφέας προσθέτει και μια δεύτερη διάκριση, που αφορά στον εθνικισμό του 19ου αιώνα και στη μετατροπή του από φιλελεύθερο-δημοκρατικό σε ολοκληρωτικό.

Θα έλεγα ότι τρεις είναι οι βασικοί άξονες της ανάλυσής του: α) η κατάδειξη του κοινωνικο-ιστορικού βάθους του εθνικιστικού φαινομένου β) η συνοπτική και χρήσιμη κατάδειξη μιας ευρείας προβληματικής της οποίας είναι καλός γνώστης και γ) η

επισήμανση της διαφοράς του εθνικισμού της κλασικής νεωτερικότητας (δηλαδή του 18^{ου} και του 19^{ου} αι.) από τους εθνικισμούς των κοινωνιών της ύστερης νεωτερικότητας.

Η μελέτη του Πέτρου Θεοδωρίδη δέτει τα προβλήματα και αποπειράται ερμηνείες σε ένα μεγάλο φάσμα ζητημάτων του εθνικισμού, καλώντας μας να αναμετρηθούμε μαζί τους με τρόπο νηφάλιο και στοχαστικό. Αποτελεί ένα ευσύνοπτο εγχειρίδιο γι' αυτούς που θέλουν να αντιμετωπίσουν την εθνική ταυτότητα κριτικά και αναστοχαστικά και όχι φοβικά ή και υπερφίαλα. Εν τέλει το πολύτιμο στοιχείο του βιβλίου αυτού είναι ακριβώς η άρνηση του να φθάσει σε βεβαιωμένα δογματικά συμπεράσματα: Λειτουργεί έτσι συνδυαστικά τόσο ως μεθοδολογικό εργαλείο που αποσαφηνίζει κάποιες βασικές έννοιες σε κάποιον που έρχεται για πρώτη φορά σε επαφή με το θέμα όσο και ως όχημα για την έκφραση της αμηχανίας της κοινωνίας μπροστά στα διλήμματα της ανασφάλους και σχετικιστικής εποχής μας.

Αίλα Σωτηρίου

Σερραϊκές Εκδόσεις

Ιωάννη Π. Χαραλαμπίδη

Ολυμπιακοί αγώνες από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα, Σέρρες Δεκεμβρίου 2003, σ. 320.

Νικολάου Χρ. Χρηστίδη

τ. Προέδρου Ελληνικού Ορειβατικού Συλλόγου Σερρών, Θυμάμαι, Σέρρες 2004, σ. 104 + φωτογραφίες.

Δημήτρη Κουρέτα

Αναπληρωτή καθηγητή Πανεπι-

στημίου Θεσσαλίας, Μεταλλαγμένα Προϊόντα. Γενετική τροποποίηση. Επιδράσεις στην υγεία. Επιδράσεις στο περιβάλλον. Σήμανση. Προτάσεις, Έκδοση Ένωσης Προστασίας Καταναλωτών Σερρών (ΕΠΚΑΣ), Σέρρες 2004, σ. 47.

Περιβαλλοντική Ομάδα Μουσικού Σχολείου Σερρών 2002 - 2003

“Ο Χιονάνθρωπος” CD

(μουσικό παραμύδι). Υπεύδυνη για τη συγγραφική ομάδα, τη συλλογή ηχητικών εφέ και τη σκηνοθεσία: Ελένη Ιωαννίδου.

Αναχωρήσεις

Φίλιππος Ηλιού

Ένας από τους μεγαλύτερους Έλληνες ιστορικούς, και μια εμβληματική φυσιογνωμία της Αριστεράς, ο Φίλιππος Ηλιού, έφυγε από τη ζωή στις 5 Μαρτίου σε ηλικία 74 χρονών. Έγραψε ιστορικές μελέτες, ίδρυσε τα Αρχεία Σύγχρονης Κοινωνικής Ιστορίας (ΑΣΚΙ) και συνίδρυσε το ιστορικό περιοδικό «Τα Ιστορικά». Επιλέγοντας να παραμείνει εκτός κρατικών και ερευνητικών δεσμών αφιέρωσε τη ζωή του χωρίς υποχωρήσεις στην ιστορική επιστήμη και στην υπόθεση της Αριστεράς. Αντιτάχθηκε

στην ιδεολογική μεροληψία των ιστορικών και επεξεργάστηκε την ιδεολογική χρήση της ιστορίας. Το τελευταίο του έργο «Ιδεολογικές χρήσεις του κοραϊσμού στον 20^ο αιώνα» διαπραγματεύεται αυτό ακριβώς το θέμα. Ανέδειξε τον Διαφωτισμό, την ιστορία του βιβλίου, τις προσπάθειες της ιδεολογικής απαγκύλωσης της ελληνικής κοινωνίας, την ιστορική εμπειρία της Αριστεράς, το άνοιγμα των αρχείων της στην έρευνα, τη θαρραλέα κριτική της ίδιας της ιστορίας της Αριστεράς.

Ρένος Αποστολίδης

Το «Δρομολόγιο» δεν μπορούσε να υποψιαστεί ότι στο 2^ο μόλις τεύχος του, όταν δημοσίευε το διήγημα του Ρένου Αποστολίδη «Η πλάκα», αυτό θα αποτελούσε και την τελευταία του συνεργασία. Ο Ρένος Αποστολίδης, -πεζογράφος, κριτικός, δοκιμιογράφος και ανθολόγος-, ένας από τους σημαντικότερους φιλόλογους της μεταπολεμικής γενιάς, έφυγε από τη ζωή στις 10 Μαρτίου σε ηλικία 80 χρονών. Αναρχικός και αιρετικός από ιδιοσυγκρασία, διανοούμενος και μοντερνιστής, ήταν ενάντιος σε κάθε μορφή εξουσίας. Σπούδασε στο τμήμα Ιστορίας – Αρχαιολογίας του Πανεπιστημίου Αθηνών. Δημοσιο-

γραφούσε από το 1946, ενώ από το 1945 μέχρι και πρόσφατα εξέδωσε μια πλειάδα βιβλίων και συνέχισε το έργο του πατέρα του Ηρακλή, την «Ανθολογία της Νεοελληνικής Γραμματείας» μαζί με τους γιούς του Στάντη και Ήρκο. Στο τελευταίο βιβλίο του, που κυκλοφόρησε τον περασμένο Δεκέμβρη, με τον τίτλο «Το Μαύρο καράβι», σχολίαζε με τον δικό του μοναδικό τρόπο τα «φαινόμενα» της ελληνικής κοινωνίας. Στο αυτοβιογραφικό του βιβλίο «Ουλάν Μπατόρ» έγραφε: «Έτσι τα τρέξαν όλα... «Ό,τι αρπάξεις!», της είχε πει από πριν. «Ό,τι άξιο προλάβεις ν' αρπάξεις, γίνεται δικό σου μόνο, και μένει. Όλα τα' άλλα σβήνουν. Και καλά κάνουν να σβήνουν! Η ζωή είναι μια, και λίγη! Δεν προλαβαίνουμε ούτε' όλα τα άξια!.. 10 ζωές χρειάζονται!... Τρέχα!».

Δρομόμετρο

Γράφει, αντιγράφει και αποδελτιώνει ο Σάκης Π. Αραμπατζής

«Είδατε ποτέ κανένα πλάτανο να κατεβαίνει μοναχός του στο πρωινιστήριο; (Άρης Αλεξάνδρου) ¶ Οι απώλειες του Γενάρη: ¶ Ο Ιορντάν Ραντίτσκοφ, ο «Κάφκα της Σόφιας», ο πιο διάσημος σύγχρονος συγγραφέας της Βουλγαρίας σε ηλικία 74 ετών, έφυγε έπειτα από μακρά ασθένεια αφήνοντας πίσω του μια μεγάλη κληρονομιά 40 έργων. Οι ήρωές του είναι Βαλκάνιοι χωρικοί, πουλιά, λουλούδια, δένδρα. Είχε πει κάποτε ο ίδιος: «Ο άνθρωπος είναι μια πάρα πολύ μακριά πρόταση, γραμμένη με πολλή αγάπη και πάθος, όμως γεμάτη γραμματικά λάθη». ¶ Μετά από σύντομη μάχη με τον καρκίνο έφυγε από τη ζωή και η 79χρονη διάσημη

Νεοζηλανδή συγγραφέας Τζάνετ Φρέιμ. Η Φρέιμ γεννήθηκε το 1924 και στην αυτοβιογραφία της περιέγραψε τη βασανισμένη της ζωή. Σε νεαρή ηλικία οι γιατροί διέγνωσαν λανθασμένα ότι έπασχε από σχιζοφρένεια και υποβλήθηκε σε θεραπεία με ηλεκτροσόκ σε διάφορες ψυχιατρικές κλινικές. Οι γιατροί είχαν αποφασίσει να της κάνουν λοβοτομή αλλά η επέμβαση ματαιώθηκε όταν μια συλλογή διηγημάτων της κέρδισε ένα λογοτεχνικό βραβείο. Μετά τα 30 της επισκέφθηκε τη Βρετανία όπου διαπιστώθηκε η λανθασμένη διάγνωση. Ένας ψυχίατρος δήλωσε ότι ήταν απλώς μια γυναίκα διαφορετική από τους περισσότερους ανθρώπους, η οποία προτιμούσε να είναι μόνη της. Έγραψε έντεκα μυθιστορήματα, πέντε συλλογές διηγημάτων, μια ποιητική συλλογή και την αυτοβιογραφία της. ¶ Οι απώλειες του Φλεβάρη: ¶ Η Κωστούλα Μητροπούλου, η αγαπημένη συγγραφέας των νέων στη δεκαετία του '60, άφησε τη τελευταία της πνοή σε ηλικία 71 ετών. Στη διάρκεια της ζωής της έγραψε 46 βιβλία: μυθιστορήματα, διηγήματα, νουβέλες, χρονογραφήματα, θεατρικά έργα και στίχους και... το «Δρόμο» για τον Μάνο Λοΐζο. ¶ Ζήσιμος Λορεντζάτος, ποιητής, κριτικός λογοτεχνίας, μεταφραστής και συγγραφέας, έφυγε από τη ζωή πλήρης ημερών στα 89 του χρόνια. Γεννημένος στην Αθήνα, εμφανίστηκε στα γράμματα το 1936 με το βιβλίο «Εντγκαρ Άλαν Πόε. Οι εξαιρέσεις. Η φιλοσοφία της συνδέσεως». Η πρώτη του ποιητική συλλογή, κυκλοφόρησε με τίτλο «Μακρά Σύρτις», το 1955. Ύπήρξε ομοτράπεζος των μεγάλων Ελλήνων λογοτεχνών και διανοητών. Χαρακτηριστική ήταν η αντίδρασή του το

'87, όταν τιμήθηκε με το Α΄ Κρατικό Βραβείο Δοκιμίου, αρνούμενος να παρευρεθεί στην τελετή απονομής και προτείνοντας το βραβείο να μεταβιβαστεί αυτούσιο σε νέο ποιητή. ¶ Η Δέσπω Διαμαντίδου, γνωστή ηθοποιός του θεάτρου και του κινηματογράφου, έφυγε από τη ζωή στα ογδόντα οκτώ της χρόνια. Σημαντική είναι η παρουσία της και στο χώρο των γραμμάτων με πλούσιο μεταφραστικό έργο, ιδιαίτερα στο τομέα του Θεάτρου. Μετέφρασε έργα των Αγκάθα Κρίστι, Ανούιγ, Ο' Νιλ. ¶ Σε βαθύτατο γήρας, πάνω από 100 χρόνων έφυγε από τη ζωή η χήρα του Νίκου Καζαντζάκη Ελένη. Ύπήρξε η πιστή γραμματέας του διάσημου και πολυγραφότατου συζύγου της. (Είχε δακτυλογραφήσει πάνω από επτά φορές την «Οδύσσεια» με τους 33.333 στίχους). Το σπουδαιότερο βιβλίο της Ελένης Καζαντζάκη είναι η βιογραφία του Νίκου Καζαντζάκη με τον τίτλο: «Νίκος Καζαντζάκης - Ο ασυμβίβαστος». ¶ Οι απώλειες του Μαρτίου: ¶ Φίλιππος Ηλιού - Ρένος Αποστολίδης (σελ. 67) ¶ «Αν το καλοσκεφτεί κανείς, ο βίος είναι ένα παρατεταμένο ενδουσιώδες χειροκρότημα σε ό,τι τον φθείρει. Ο παρηγορητικός χρόνος. Όταν φεύγει, μας αφήνει το τηλέφωνό του. Απαντάει πάντα η στενογράφος του: η μνήμη. Ποτέ ο ίδιος...». Κική Δημουλά.

Οι συγγραφείς και οι συνεργάτες του τεύχους

● **Καϊτατζή – Χουλιούμη Δέσποινα:** Ψυχολόγος (MSC). Γεννήθηκε στο Λειβαδοχώρι Σερρών. Επί 16 χρόνια έζησε στη Σουηδία όπου ολοκλήρωσε τις πτυχιακές και μεταπτυχιακές σπουδές της στο πανεπιστήμιο της Ουψάλα και στη συνέχεια εργάστηκε ως ψυχολόγος – ψυχοθεραπεύτρια στην Ανοιχτή Μονάδα της Πανεπιστημιακής Ψυχιατρικής Κλινικής. Το 1987 επέστρεψε με την οικογένειά της στην Ελλάδα όπου ζει και εργάζεται στις Σέρρες προσφέροντας τις υπηρεσίες της στο χώρο της αποκατάστασης και της Ειδικής Αγωγής. Εργάζεται στο Κέντρο Διάγνωσης Αξιολόγησης και Υποστήριξης (Κ.Δ.Α.Υ.) Σερρών όπου και κατέχει τη θέση της προϊσταμένης. Το 2003 σε πανελλήνιο διαγωνισμό της «Πανελληνιας Ένωσης Λογοτεχνών» βραβεύτηκε με το Β΄ βραβείο ποίησης. Ποιήματά της δημοσιεύτηκαν σε τοπικές εφημερίδες.

● **Βασίλης Τζανακάρης:** Ζει και εργάζεται στην πόλη των Σερρών. Σπούδασε πολιτικές και οικονομικές επιστήμες στο Α.Π.Θ και από τα γυμνασιακά του χρόνια ασχολήθηκε με τη δημοσιογραφία. Έχει εκδώσει τρεις εφημερίδες και δεκαεπτάδικά του βιβλία, έχει επιμεληθεί δεκάδες άλλα και έχει διοργανώσει πολλές εκθέσεις αρχαικού υλικού. Από το 1975 μέχρι σήμερα, εκδίδει το μηνιαίο σεραϊκό περιοδικό «ΓΙΑΤΙ». Υπήρξε από τους πρωτοπόρους στο ραδιόφωνο και την τηλεόραση, με τα οποία ασχολήθηκε επί σειρά ετών. Είναι μέλος της «Εταιρείας Ελλήνων Συγγραφέων» και του «Συνδέσμου εκδοτών Βορείου Ελλάδος». Στις 7 Ιανουαρίου με ομόφωνη απόφαση της η ΕΣΗΕΜΘ, και με την ευκαιρία συμπλήρωσης ογδόντα χρόνων από την ίδρυσή της, τον ανεκήρυξε αντεπιστέλλον μέλος της και του παρέδωσε τη δημοσιογραφική του ταυτότητα. Κείμενα, μελέτες, ποιήματα και συνεντεύξεις του υπάρχουν δημοσιευμένα σε πολλές εφημερίδες της Αθήνας και της Θεσσαλονίκης. ● **Βαγγέλης Ιντζίδης:** Σπούδασε

παιδαγωγικά (Παιδαγωγική Ακαδημία Θεσσαλονίκης) και γλωσσολογία (Φιλοσοφική Σχολή – Α.Π.Θ.). Οι κύκλοι των μεταπτυχιακών του σπουδών και επιμορφώσεων καλύπτουν ένα ευρύ φάσμα θεματικών περιοχών. Έχει εξαιρετικά πλούσια συμμετοχή σε επιμορφωτικά σεμινάρια σχετικά με τις αλλαγές στον εργασιακό χώρο και τις νέες επικοινωνιακές δεξιότητες. Συμμετέχει ως εμπειρογνώμονας στην ομάδα εργασίας για την Ευρωπαϊκή συνεργασία (ASEM), στον Διεθνή Οργανισμό για την Οικονομική Συνεργασία και Ανάπτυξη (Ο.Ο.Σ.Α - INES B) και στην ομάδα εργασίας της Ε.Ε. για τα προγράμματα εκπαίδευσης ενηλίκων Grundtvig. Στη λογοτεχνία εμφανίζεται με τη δημοσίευση σε λογοτεχνικά περιοδικά σύντομων ενοτήτων (ποίηση). Το 2001 δημοσιεύει το ποιητικό αφήγημα «Χαιρετισμούς από την Ελλάδα» (εκδ. Γαβριηλίδης) ενώ ετοιμάζεται η έκδοση του επόμενου λογοτεχνικού του κειμένου «Η Βιογραφία του Χρόνου» (1889-2003).

● **Λαυρέντης Θεοδοσίου:** ποιητής και μεταφραστής. Εργάζεται στη Β. Ελλάδα ως δημόσιος υπάλληλος. ● **Τριαντάφυλλος Ψηλάντης:** Γεννήθηκε το έτος 1948 στη Θεσσαλονίκη. Σπούδασε Οικονομικές Επιστήμες στο Α.Π.Θ. και από το 1976 είναι υπάλληλος στο Δήμο Σερρών. Από το 1983 μέχρι και σήμερα κατέχει τη θέση του διευθυντή της Διεύθυνσης Διοικητικών και Οικονομικών. Κατά την πολύχρονη παρουσία του στο Δήμο έχει ασχοληθεί και έχει εκπρονώσει τις οικονομικοτεχνικές μελέτες για τη σύσταση των δημοτικών επιχειρήσεων: «ΔΗ.ΠΕ.ΘΕ Σερρών», «Δημοτική Επιχείρηση Πολιτιστικής και Κοινωνικής Ανάπτυξης Σερρών» και «Δημοτική Επιχείρηση Παιδικών Σταδίων». Αρθρογραφεί στο τοπικό τύπο κατά τακτά χρονικά διαστήματα και ασχολείται με την ποίηση. ● **Χρήστος Πολατίδης:** Γεννήθηκε στον Λευκόνα Σερρών το 1961. Σπούδασε στο τμήμα Χημικών Μηχανικών Α.Π.Θ. Έχει δημοσιεύσει πλήθος άρθρων και μελετών σε εφημερίδες και περιοδικά. Το 2001 εξέδωσε την ποιητική συλλο-

γή “Έπεα δάκοντα”. ● **Ειρήνη Πολυστήρη**: Γεννήθηκε και κατοικεί στις Σέρρες. Είναι εκπαιδευτικός και εργάζεται στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση Ν. Σερρών. ● **Γεωργία Καραγκιόζη – Νουμερτζή**: Γεννήθηκε και κατοικεί στις Σέρρες. Εργάζεται ως τραπεζική υπάλληλος και σπουδάζει στο Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, Ευρωπαϊκό Πολιτισμό. ● **Nellie Ευγενίδη**: Είναι Κυπριακής καταγωγής. Έχει σπουδάσει Ελληνική και Αγγλική φιλολογία. ● **Αρχοντούλα Κομπελίτου**: Γεννήθηκε το 1986 στον Πεδελινό Σερρών. Είναι τελειόφοιτη Λυκείου. ● **Κώστας Πασγάλης**: Ζει και εργάζεται στις Σέρρες. Υπήρξε για πολλά χρόνια συνεργάτης της Ε.Ρ.Α. Σερρών. Κείμενά του (δημοσιογραφικού και ιστορικού χαρακτήρα) δημοσιεύτηκαν στην εφημερίδα «Η ΜΑΧΗ» και στο περιοδικό «ΜΕΤΑ». ● **Ο Χρήστος Παπαγεωργίου**: Γεννήθη-

κε το 1954 στο Βόλο. Σπούδασε Ιατρική και Οικονομικά χωρίς να πάρει πτυχίο. Εργάστηκε ως βιβλιοπώλης και διορθωτής κειμένων. Είναι ποιητής και κριτικός της λογοτεχνίας. Εξέδωσε 5 ποιητικές συλλογές και δημοσίευσε πολλά κριτικά κείμενα συνεργαζόμενος με λογοτεχνικά περιοδικά και τις εφημερίδες «Κυριακάτικη Αυγή» και «Μακεδονία». ● **Χριστίνα Παπαδημητρίου**: Είναι Διδάκτωρ της Νεοελληνικής Φιλολογίας καθηγήτρια στο Μουσικό Γυμνάσιο Σερρών. ● **Λίλα Σωτηρίου**: Γεννήθηκε στις Σέρρες και είναι επίκουρος καθηγήτρια στο Τ.Ε.Ι Σερρών. ● **Σάκης Π. Αραμπατζής**: Γεννήθηκε το 1961 και εργάζεται στις Σέρρες ως δημοσιογράφος. Εξέδωσε τα βιβλία “Αναφορά Υπ’ Αριθμ. 16.4.92” το 1994, “Εκ του μη όντος” το 1998 και “Λοξώς Αριστερά” το 2001, όλα εκτός εμπορίου.

Φωτογραφία: Αρχείο Γιώργου Ν. Αψηλιόδη

ΣΙΑΡΚΟΣ Α.Ε.
ΕΙΚΟΚΚΙΣΤΗΡΙΑ ΒΑΜΒΑΚΟΣ

ΗΡΑΚΛΕΙΑ ΣΕΡΡΩΝ ΤΗΛ: ΣΕΣΩ 28080

To Neo Krasio
 ...
 ...
 ...

Μ Ο Υ Λ Α Κ Η Σ Α Ε.

Εργοληπτική Εταιρία
 Κατασκευές
 Λατομεία
 Αδρανή Υλικά

ΓΡΑΦΕΙΟ: ΤΣΑΛΟΠΟΥΛΟΥ 11, ΣΕΡΡΕΣ
 ΤΗΛ.: 25210 22995 & fax: 25210 20907
 ΛΑΤΟΜΕΙΟ: Μ. ΣΟΦΙΑ ΣΕΡΡΩΝ
 ΤΗΛ.: 25240 71298 & fax: 25240 72148

οπτικά
 φακοί επαφής

OROSIS

βασιλείος κελλίδης
 δηλ. οπτικός αθηνών

εγμ. ανδρόνικου 36, σέρρες
 (στην εκδόματα)
 τηλ. 2321 0 62440

STUDIO UOMO

by Adams

Γ. ΚΑΡΑΜΑΡΙΓΟΣ - Ν. ΑΣΠΙΩΤΗΣ ΕΠΕ

Βασ. Βασιλείου 7, Σέρρες